

**Embargo tot
donderdag 9 december 2010 om 10 uur**

Naar hulp, genoegdoening, openbaarheid en transparantie

Een onderzoek naar en advies over het functioneren van de kerkelijke instelling voor hulp aan en recht voor slachtoffers van seksueel misbruik in de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland

Den Haag, 9 december 2010

Commissie van onderzoek seksueel misbruik in de Rooms-Katholieke Kerk
Postbus 556
2501 CN Den Haag
www.onderzoekrk.nl
reactie@onderzoekrk.nl

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Inleiding	7
1. Het functioneren van <i>Hulp & Recht</i> : 1995-2010	13
2. Knelpunten in het functioneren van <i>Hulp & Recht</i>	39
3. Conclusies en aanbevelingen	53
Bijlagen	63
1. Verantwoording	
2. Hulp aan slachtoffers	
3. Lotgenotengroepen	
4. Lijst van personen waarmee de <i>Onderzoekscommissie</i> heeft gesproken	
5. Lijst van personen binnen <i>Hulp & Recht</i>	
6. Geraadpleegde literatuur en documentatie	
7. Lijst van afkortingen	
8. Samenstelling van de <i>Onderzoekscommissie</i>	

Samenvatting

Dit onderzoek naar en advies over het functioneren van *Hulp & Recht* heeft de *Commissie van onderzoek naar seksueel misbruik in de Rooms-Katholieke Kerk* (verder: de *Onderzoekscommissie*) met voorrang uitgevoerd. De *Onderzoekscommissie* staat onder voorzitterschap van drs. W.J. Deetman. De *Onderzoekscommissie* richt zich in haar onderzoek op seksueel misbruik van minderjarigen. Voor haar onderzoeksopdracht verwijst de *Onderzoekscommissie* naar www.onderzoekrk.nl/advies.

De *Onderzoekscommissie* heeft besloten op korte termijn advies uit te brengen over *Hulp & Recht*, mede gezien de grote druk waaronder deze instelling thans staat. *Hulp & Recht* heeft een taakstelling die niet alleen minderjarige slachtoffers van seksueel misbruik betreft, maar ook misbruik van meerderjarigen. Bij de huidige stand van het onderzoek is duidelijk geworden dat van een effectieve hulpverlening door *Hulp & Recht* noch door de *Rooms-Katholieke Kerk* kan worden gesproken.

Slachtoffers van seksueel misbruik kunnen zich melden bij *Hulp & Recht*. Alle melders ontvangen informatie over de klachtenprocedure. Niet alle melders dienen een klacht in. *Hulp & Recht* maakt onderscheid tussen een melding en een klacht. Iemand kan seksueel misbruik melden en eventueel enkele gesprekken met een vertrouwenspersoon voeren en daar blijft het dan bij. Een melding kan overgaan naar/in een klacht, waarvoor een klaagschrift wordt opgesteld, als een melder een onderzoek wil laten instellen naar de gemelde handelingen.

Hulpverlening

Een groot aantal slachtoffers van seksueel misbruik heeft zich het afgelopen jaar gemeld bij *Hulp & Recht*. Het gaat om bijna 1800 meldingen waarvan 241 een klacht betreffen. Veel melders en klagers hebben hulp nodig in het leven met en verwerken van de gevolgen van seksueel misbruik op jonge leeftijd. Vaak krijgen ze al voor hen passende hulp en ondersteuning. Soms niet, maar noch de *Rooms-Katholieke Kerk* noch *Hulp & Recht* is de slachtoffers tegemoet gekomen met de hulp die ze nodig hebben.

Voor alle hulp bij de verwerking van traumatische ervaringen is de huisarts de sleutelfiguur. De *Onderzoekscommissie* heeft een gespecialiseerd hulpaanbod in kaart gebracht en vier instellingen benaderd om hulp te bieden aan getraumatiseerde mannen en vrouwen die slachtoffer zijn van seksueel misbruik in de *Rooms-Katholieke Kerk*.

De *Onderzoekscommissie* doet voorstellen voor de opzet en het functioneren van een kwaliteitscentrum hulpverlening dat hulpbehoevende slachtoffers kan doorverwijzen naar de juiste hulp. Dit centrum moet slachtoffergroepen faciliteren en ook hulp aan een vaak vergeten groep – de familieleden van slachtoffers – bieden.

Openbaarheid en transparantie

Hulp & Recht, in het bijzonder de *Beoordelings- en adviescommissie*, behandelt klachten over seksueel misbruik in de *Rooms-Katholieke Kerk*.

Klagers worden bij het opstellen van hun klaagschrift bijgestaan door juridisch adviseurs en als ze dat willen wordt hen ook een vertrouwenspersoon toegewezen. De *Beoordelings- en adviescommissie (BAC)* vraagt van de aangeklaagden een verweerschrift. Als de aangeklaagde niet meer leeft, wordt het verweerschrift opgesteld door de verantwoordelijke bisschop of hogere overste. De BAC hoort klager en aangeklaagde en geeft een advies. Dit advies bevat een uitspraak over het al dan niet gegrond zijn van een klacht en als de klacht gegrond is stelt de BAC maatregelen voor. De bisschop of hogere overste beslist over het advies. Wat met de in het advies voorgestelde maatregelen gebeurt is vaak niet te achterhalen. De uitspraak en het advies van de BAC zijn niet openbaar. De *Onderzoekscommissie* kiest – net zoals dat bij klachtencommissies voor bij voorbeeld het onderwijs het geval is - voor openbaarheid. De *Onderzoekscommissie* stelt voor jaarlijks de uitspraken en adviezen in geanonimiseerde vorm te publiceren. Ook moet jaarlijks worden nagegaan wat met de adviezen van de BAC gebeurt. Het zou goed zijn als wordt vastgesteld of en zo ja, wanneer én waarom bisschoppen en hogere oversten afwijken van adviezen van de BAC.

Hulp & Recht is in de *Rooms-Katholieke Kerk* wellicht geen unieke, maar wel een bijzondere organisatie. Er zijn in het buitenland niet veel voorbeelden bekend van instellingen waar slachtoffers met hun klachten terecht kunnen die een zekere zelfstandige positie ten opzichte van de *Rooms-Katholieke Kerkprovincie* kennen. De voorzitter en leden van BAC zijn personen met een grote mate van deskundigheid. Zij verrichten net als de voorzitter en leden van het bestuur van *Hulp & Recht* hun taken met grote toewijding en integriteit. Dat geldt ook voor de voorzitter en leden van de eerdere BAC en voor de vertrouwenspersonen, medewerkers en oud-medewerkers van *Hulp & Recht* en de BAC.

Begin dit jaar kreeg *Hulp & Recht* te maken met een groot aantal meldingen en klachten die de organisatie volledig hebben overvallen. De administratieve chaos die hiervan het gevolg was heeft geleid tot kritiek op het functioneren van *Hulp & Recht*. Te lang is gewacht met het professioneel opvangen van deze meldingen en klachten. Te lang was de administratie bepaald niet op orde. Dit vormde een extra voedingsbodem voor het wantrouwen in *Hulp & Recht*, die vooral is ontstaan door onhelderheid over de bevoegdheden van *Hulp & Recht*. Het bestuur is verantwoordelijk, was op de hoogte van de ernst van de situatie, reageerde onvoldoende adequaat en schoot dan ook tekort.

De huidige organisatievorm van *Hulp & Recht* staat niet alleen slagvaardig optreden maar ook transparantie en verantwoording in de weg. Naast het bestuur functioneert de BAC, de eigenlijke klachtencommissie met een eigen voorzitter, plaatsvervangend voorzitter en griffie. De *Onderzoekscommissie* doet voorstellen voor een nieuwe organisatie met een beter bij de taken passende benaming. De organisatie bestaat uit een klachtencommissie met een voorzitter die wordt ondersteund door een ambtelijke algemeen manager. De klachtencommissie kent een griffie voor een zorgvuldige maar ook doelmatige behandeling van de klachten. De griffie zorgt voor een heldere en overzichtelijke verantwoording. Naast de griffie fungeert een meldpunt waar de eerste contacten met melders en klagers plaatsvinden. Het kwaliteitscentrum zorgt voor een juiste doorverwijzing van melders en klagers die hulp en ondersteuning nodig hebben. Dit kwaliteitscentrum faciliteert ook lotgenotengroepen en zorgt voor hulp aan familieleden van slachtoffers.

De *Onderzoekscommissie* wil de positie van de nieuwe organisatie ten opzichte van de *Rooms-Katholieke Kerk* in Nederland transparanter maken. De bisschoppenconferentie en de *Konferentie Nederlandse Religieuzen* benoemen de voorzitter en leden van klachtencommissie op voordracht van de klachtencommissie. De *Onderzoekscommissie* stelt voor om de deskundigheid in het bestuur van de nieuwe klachtencommissie te verbreden door behalve personen met een bestuurlijke en juridische achtergrond ook personen op te nemen met deskundigheid op het gebied van slachtofferhulp, met deskundigheid van tweede en derdelijns geestelijke gezondheidszorg en van werkgeschiktheid en reïntegratie. Niet een rooms-katholieke achtergrond maar deskundigheid hoort het doorslaggevende selectie criterium te zijn.

De huidige klachtenprocedure moet worden aangepast. Zo moet bij het vermoeden van een niet-verjaard strafbaar feit de bisschop en hogere overste contact opnemen met het *Openbaar Ministerie*. Bij verkrachting bestaat reeds een wettelijke verplichting tot het doen van aangifte. Voor bisschoppen en hogere oversten moet een plicht gelden voor het melden van gevallen van seksueel misbruik bij de klachtencommissie.

De *Onderzoekscommissie* heeft overwogen om de klachtenprocedure en de hiervoor benodigde organisatie op afstand te plaatsen en volledig onafhankelijk te maken van de *Rooms-Katholieke Kerkprovincie*. Nadeel hiervan is dat dan voorlopig niets of niet veel kan worden gedaan aan de vele klachten over seksueel misbruik. Een dergelijk voorstel zou indruisen tegen de belangen van de slachtoffers zowel bij de gegrondverklaring van hun klachten als bij de behandeling van eventueel door hen in te dienen schadeclaims.

De *Onderzoekscommissie* vraagt de bisschoppenconferentie en de *Konferentie Nederlandse Religieuzen* om uiterlijk 1 juli 2011 een verslag aan de *Onderzoekscommissie* aan te bieden. Hierin geven ze aan of en zo ja op welke wijze zij de aanbevelingen van de *Onderzoekscommissie* hebben overgenomen en uitgevoerd. In haar eindrapportage zal de *Onderzoekscommissie* aan de hand hiervan nadere voorstellen doen.

Genoegdoening

In 2010 (tot 23 november jl) heeft *Hulp & Recht* 1799 meldingen over (seksueel) misbruik ontvangen. Zo'n 210 melders hebben een klacht ingediend (in totaal 241 klachten). Deze klachten doorlopen de klachtenprocedure en de BAC/klachtencommissie doet na behandeling van deze klachten een uitspraak over het al dan niet gegrond zijn van de klachten. Als klachten gegrond worden verklaard zijn de feiten en omstandigheden vastgesteld en vormen die geen punt van discussie meer bij de vaststelling van eventuele schade. De huidige BAC kan in 2011 200 klachten behandelen. Dit betekent dat eind 2011/begin 2012 van de nu ingediende 241 klachten bekend is of ze gegrond dan wel ongegrond zijn verklaard.

- *Verjaring*

Vermoedelijk betreffen de meeste klachten die nu in behandeling zijn gebeurtenissen die verjaard zijn.

In geval van een bewezen verklaarde onrechtmatige daad is schadevergoeding een juridische consequentie.

Als een dergelijke civielrechtelijke vordering zal blijken te zijn verjaard, dan zal - zo stelt de *Onderzoekscommissie* voor - een beroep op verjaring niet leidend zijn bij het antwoord van de *Rooms-Katholieke Kerk* op de vraag of de Kerk overgaat/moet overgaan op betaling van schadevergoeding en/of compensatie anderszins. Het betalen van een schadevergoeding en/of compensatie anderszins na verjaring kan juridisch gekwalificeerd worden als het voldoen aan een natuurlijke verbintenis.

Hiermee staat het -juridische - probleem van verjaring financiële genoegdoening niet meer in de weg. De *Onderzoekscommissie* beveelt bisschoppen en hogere oversten aan om verantwoordelijkheid te nemen voor het door seksueel misbruik veroorzaakte en bij velen aangedane leed en daarom bij de vraag naar (financiële) compensatie een beroep op verjaring niet leidend te laten zijn.

- *Commissie-Lindenbergh*

De *Onderzoekscommissie* dringt erop aan dat de *commissie-Lindenbergh* zo spoedig mogelijk voor alle geledingen binnen de *Rooms-Katholieke Kerk* (bisdommen, ordes, congregaties) aanbevelingen doet voor de wijze van afhandeling van schadevergoeding en compensatie. Voor de *Onderzoekscommissie* is het - in het belang van klagers die schadevergoeding en compensatie vragen - denkbaar dat aan deze klagers een collectieve regeling wordt aangeboden. Binnen een dergelijke collectieve regeling zou naar gelang de ernst van de gegrond verklaarde klacht kunnen worden gekozen voor een differentiatie, zodat met de individuele verschillen en belangen rekening kan worden gehouden. In de klachtenprocedure van *Hulp & Recht* zijn onafhankelijke commissies voorzien (artikel 19, lid 4) die zouden kunnen vaststellen hoe de klagers op deze wijze zouden kunnen worden ingedeeld.¹

Voor individuele klagers die schadevergoeding en compensatie vragen én die niet akkoord zijn met wat hen in een collectieve regeling wordt aangeboden staat de mogelijkheid van de weg naar de rechter open.

- *Niet-verjaarde zaken*

Er zijn ook niet-verjaarde zaken waarover gemeld is of waarover een klacht is ingediend. De *Onderzoekscommissie* dringt erop aan om zo spoedig mogelijk aangifte te doen. Als dit leidt tot een strafrechtelijke vervolging en rechtszaak, kan de uitspraak worden gebruikt voor een individuele afdoening van schadevergoeding en compensatie.

¹ Artikel 19 lid 4 luidt als volgt: Indien klager een verzoek tot schadevergoeding heeft gedaan, wordt het advies en – voor zover nodig – de daarbij gevoegde bijlagen, nadat daaruit de persoonsgegevens zijn verwijderd, door de bisschop, militair ordinarius of overste overhandigd aan een onafhankelijke externe commissie ter bepaling van de hoogte van die vergoeding.” Zo’n commissie bestaat nog niet. Wel bestaat een commissie van *Aegon* en de *Rooms-Katholieke Kerk*, maar dit betreft zaken van de oude verzekeringspolis en strekt zich uitsluitend uit tot de bisdommen.

Inleiding

Algemeen

Dit onderzoek naar en advies over het functioneren van *Hulp & Recht* heeft de *Commissie van onderzoek naar seksueel misbruik in de Rooms-Katholieke Kerk* (verder: de *Onderzoekscommissie*) met voorrang uitgevoerd. De *Onderzoekscommissie* staat onder voorzitterschap van drs. W.J. Deetman. De *Onderzoekscommissie* richt zich in haar onderzoek op seksueel misbruik van minderjarigen. Voor haar onderzoeksopdracht verwijst de *Onderzoekscommissie* naar www.onderzoekrk.nl/advies.

De *Onderzoekscommissie* heeft besloten op korte termijn advies uit te brengen over *Hulp & Recht*, mede gezien de grote druk waaronder deze instelling thans staat. *Hulp & Recht* heeft een taakstelling die niet alleen minderjarige slachtoffers van seksueel misbruik betreft, maar ook misbruik van meerderjarigen. Bij de huidige stand van het onderzoek is duidelijk geworden dat van een effectieve hulpverlening door *Hulp & Recht* noch door de *Rooms-Katholieke Kerk* kan worden gesproken.

Slachtoffers van seksueel misbruik kunnen zich melden bij *Hulp & Recht*. Alle melders ontvangen informatie over de klachtenprocedure. Niet alle melders dienen een klacht in. *Hulp & Recht* maakt onderscheid tussen een melding en een klacht. Iemand kan seksueel misbruik melden en eventueel enkele gesprekken met een vertrouwenspersoon voeren en daar blijft het dan bij. Een melding kan overgaan naar/in een klacht, waarvoor een klaagschrift wordt opgesteld, als een melder een onderzoek wil laten instellen naar de gemelde handelingen.

Melders kunnen verschillende motieven hebben om zich te melden. Sommigen willen een of andere vorm van compensatie. Anderen zoeken hulp. Weer anderen willen uitdrukking geven aan hun ongenoegen. Over een bepaalde persoon of over de organisatie waarbinnen deze persoon werkzaam was of is. Dit uiteten van het ongenoegen is in veel gevallen een zelfstandige behoefte die niet noodzakerlijkerwijs hoeft uit te monden in het indienen van een formele klacht. Melders die niet willen klagen maar wel willen worden gehoord krijgen het aanbod van een gesprek met een vertrouwenspersoon. Voor veel personen volstaat een melding. Voor een aantal melders is de melding de eerste stap die zij doen voor het indienen van een klacht. Elke klacht wordt behandeld volgens de procedure van *Hulp & Recht*. Dit houdt in dat allereerst wordt gezien of de klacht ontvankelijk is. Is dat het geval dan wordt de klacht voorgelegd aan de *Beoordelings- en adviescommissie* (BAC) van *Hulp & Recht*. De BAC kan de klacht gegrond, deels gegrond of ongegrond verklaren. Is een klacht gegrond of deels gegrond, dan adviseert de BAC de bisschop of de hogere overste over te nemen maatregelen. Uiteindelijk beslist de bisschop of de hogere overste over het advies. De klager behoort vervolgens te worden ingelicht over de reactie van de bisschop of de hogere overste.

Hulp & Recht

Voor slachtoffers én daders van seksueel misbruik bestaat de kerkelijke instelling *Hulp & Recht*. De Nederlandse bisschoppen besloten op dinsdag 4 april 1995 tot de oprichting van *Hulp & Recht*. Aan de oprichting lag een initiatief van de *Bisschoppelijke Contactcommissie Vrouw en Kerk* (verder: *Bisschoppelijke Contactcommissie*) ten grondslag.

Dit initiatief was aanvankelijk gericht op seksuele relaties in de pastorale zorg. Het besluit tot oprichting was het sluitstuk van een discussie binnen de bisschoppenconferentie over de vraag hoe de *Rooms-Katholieke Kerkprovincie* (RKK) zou moeten omgaan met klachten over seksueel misbruik. De Besturenvergadering van de *Konferentie Nederlandse Religieuzen* (KNR) sloot zich aan bij het besluit van de bisschoppen. Voor meer informatie over *Hulp & Recht* zoals die door de instelling zelf wordt verstrekt, verwijst de onderzoekscommissie naar www.hulpenrecht.nl.

Hieronder een schets van de problemen die in en rond deze procedure voorkomen en die de *Onderzoekscommissie* in de loop van haar onderzoek zijn voorgelegd.

Problemen in het functioneren van Hulp & Recht

De *Onderzoekscommissie* heeft aan de hand van gesprekken vastgesteld dat bij de instelling *Hulp & Recht* sprake was en is van problemen. Deze problemen zijn organisatorisch van aard en hebben voor een deel hun oorsprong in 'weeffouten' bij de opzet en oprichting van deze kerkelijke instelling. Daarnaast werd de organisatie compleet overvallen door de publiciteit over seksueel misbruik in de *Rooms-Katholieke Kerk* en de hierop volgende toestroom van meldingen en klachten.

1. Organisatorische problemen door toename van meldingen en klacht

Hulp & Recht bestaat ruim vijftien jaar en ziet zich geconfronteerd met verschillende problemen. Het eerste probleem is praktisch en organisatorisch van aard. Het aantal meldingen liep op van zeven in 2007 naar 1799 in 2010 (tot 23 november jl). Het aantal personen dat seksueel misbruik meldt en daarover een klacht indient, is het afgelopen jaar explosief gestegen van drie in 2007 naar 241 in 2010 (tot 23 november jl).² De organisatie van *Hulp & Recht* kon eerder dit jaar deze toevloed niet aan. Het meldpunt raakte overbelast en was onbereikbaar. Alle meldingen, ook die per E-mail en brief, moesten worden geregistreerd en reacties op de meldingen en klachten werden met een vertraging verstuurd. Om alle meldingen te verwerken werd het bureau van *Hulp & Recht* versterkt. Om alle klachten te behandelen is de BAC uitgebreid.³ Maar ook in de tijd vóór de enorme toestroom van meldingen en klachten voelden klagers zich niet goed geholpen en ervoeren ze misverstanden, complicaties en andere fouten bij indiening, behandeling en afhandeling van hun klacht.

2. De organisatie Hulp & Recht kent verschillende gremia

De kerkelijke instelling *Hulp & Recht* bestaat uit twee gremia. Het bestuur van *Hulp & Recht* in de persoon van de voorzitter is het gezicht naar buiten en fungeert voor de bisschoppen en hogere oversten als gesprekspartner. Binnen *Hulp & Recht* fungeert de *Beoordelings- en adviescommissie* (BAC) die de klachten behandelt, uitspraken doet over het al dan niet gegrond zijn van deze klachten en hierover niet-openbare adviezen uitbrengt aan bisschoppen en hogere oversten. De eerste behandeling van een melding geschiedt door een door het bestuur benoemde en met een mandaat van de bisschoppen functionerende vertrouwenspersoon die in vertrouwelijkheid gesprekken met de melder voert.

² Notitie 'gegevens uit registratie *Hulp & Recht*' van 23 november 2010 (kenmerk \beleid\cijfers-003).

³ Jaarverslag van de landelijke instelling *Hulp & Recht* over het jaar 2009, blz. 1.

Klagers worden bijgestaan door juridisch adviseurs, in het dagelijks leven advocaten die aan de beroepscode van de *Orde van Advocaten* zijn gebonden.

Het bestuur van *Hulp & Recht* wordt in de media en door klagers aangesproken op het functioneren van de BAC in zaken waar ze geen weet van heeft en waar ze – ook als het bestuur dat zou willen – geen toegang toe heeft. De BAC heeft geen zicht op wat bisschoppen en oversten met haar adviezen doen, terwijl de verantwoording hierover ligt in contacten van de bisschoppen en hogere oversten met een op dit vlak onwetend bestuur.

3. *Hulp & Recht is geen hulporganisatie*

Het derde probleem is deels organisatorisch en deels principieel van aard. Dit probleem betreft de vraag om hulp. Maar een relatief klein deel van de personen die zich bij *Hulp & Recht* dit jaar hebben gemeld, dient een klacht in en doorloopt de klachtprocedure. Onder de melders komen personen voor die niet klagen, maar wel (onmiddellijk) behoefte hebben aan hulp. Uit eigen onderzoek van *Hulp & Recht* blijkt dat 44 procent van de melders behoefte heeft aan hulp.⁴ De wijze waarop *Hulp & Recht* invulling geeft aan het eerste deel van haar naamgeving is onduidelijk. De mogelijkheden van *Hulp & Recht* om slachtoffers hulp te bieden zijn beperkt. De instelling zelf schrijft: “Voor ieder die zich meldt, is er een aanbod van ondersteuning in de vorm van persoonlijke gesprekken met een vertrouwenspersoon.” Maar een pastoraal gesprek is niet altijd passend voor de naar hulp en ondersteuning zoekende slachtoffers. Voor hen die het vertrouwen in de *Rooms-Katholieke Kerk* hebben verloren biedt *Hulp & Recht* geen alternatief. Aansluiting op en doorverwijzing naar een professioneel netwerk van hulpverleners is afhankelijk van de kennis en deskundigheid van vertrouwenspersonen.

4. *Hulp & Recht is niet bevoegd zich uit te spreken over schadeclaims*

Klagers hebben vaak – al dan niet terecht - hoge verwachtingen over wat met hun gegrond verklaarde klacht gebeurt. Ze rekenen op passende maatregelen, maar het komt voor dat de bisschop of hogere overste de maatregelen die in het advies worden genoemd niet of gedeeltelijk overneemt. Als de bisschop of hogere overste besluit tot maatregelen dan ontbreekt het aan inzicht in de mate van uitvoering van dergelijke maatregelen. Feedback en evaluatie vinden niet plaats. Eisen om in financiële zin compensatie en genoegdoening te krijgen worden vaak maar gedeeltelijk (voor de vergoeding van kosten van therapie) of niet binnen de klachtenprocedure van *Hulp & Recht* in behandeling genomen. Klagers melden zich met verzoeken tot vergoeding van immateriële schade. Lopende de klachtenprocedure komen zij er dan achter dat *Hulp & Recht* niet bevoegd is zich te buigen over de toekenning van een schadevergoeding. Waar ze na de gegrondverklaring van hun klacht terecht kunnen met hun eisen voor een vergoeding van gemaakte kosten en voor immateriële schade is onduidelijk. In ieder geval niet bij *Hulp & Recht*. Artikel 19.4 van de Procedure bij klachten van seksueel misbruik stelt: “Indien klager een verzoek tot schadevergoeding heeft gedaan, wordt het advies en – voor zover nodig – de daarbij gevoegde bijlagen, nadat daaruit de persoonsgegevens zijn verwijderd, door de bisschop, militair ordinarius of overste overhandigd aan een onafhankelijke externe commissie ter bepaling van de hoogte van die vergoeding.” Dergelijke onafhankelijke externe commissies bestaan (nog) niet.

⁴ Marie-José Jager, Onderzoek melders. 21 oktober 2010 (Kenmerk:\OM\bestuur-001)

Wel bestaat sinds kort een externe commissie die aan de bisschoppenconferentie en de KNR opties zal voorleggen voor de wijze waarop schadeclaims zouden kunnen worden behandeld. De commissie is naar haar voorzitter beter bekend als de commissie-Lindenbergh.

5. *Hulp & Recht is een instelling van de Rooms-Katholieke Kerk*

Een probleem dat principieel van aard is. *Hulp & Recht* is een kerkelijke instelling met statuten en procedures die mede zijn ontleend aan het kerkelijk recht. Het kerkelijk of canoniek recht kent geen scheiding der machten. Dit zorgt voor een verwevenheid van de bisschop en hogere overste met *Hulp & Recht*. De bisschoppenconferentie en het bestuur van de KNR benoemen de voorzitter en leden van bestuur en van de BAC, stellen de statuten en procedures vast of veranderen deze op voorstel van het bestuur van *Hulp & Recht* en ten slotte besluiten de bisschoppen en hogere oversten afzonderlijk (net als de betrokken oversten) over de adviezen die ze van de BAC krijgen.

De als voorzitter en leden van de BAC te benoemen personen moeten niet alleen deskundig zijn, maar ook katholiek zijn. De voorzitter en leden van *Hulp & Recht* moeten affiniteit met de kerk hebben en bij benoeming van bestuursleden van *Hulp & Recht* wordt nagegaan of ze naar de maatstaven van de *Rooms-Katholieke Kerk* van onbesproken gedrag zijn. Bij veel melders en klagers leven twijfels over de onafhankelijkheid van *Hulp & Recht* en nemen dergelijke twijfels in de loop van de behandeling van hun klacht toe.

6. *Hulp & Recht is er voor slachtoffers én plegers*

Hulp & Recht is een instelling die hulp en recht biedt aan het slachtoffer maar ook aan de pleger. Weliswaar is het principieel goed verdedigbaar dat een organisatie medewerkers die over de schreef zijn gegaan helpt. Maar de keerzijde is wel dat het slachtoffer in *Hulp & Recht* weinig vertrouwen heeft bij het indienen van zijn klacht. Het is klagen bij een organisatie die in de visie van het slachtoffer de zorg voor de pleger even zwaar laat wegen als het belang van het slachtoffer. Het is – in de beleving van klagers - klagen bij de voor misbruik verantwoordelijken. Zo luiden in verschillende varianten reacties die de *Onderzoekscommissie* heeft ontvangen.

Vraagstelling

Van een organisatie die hulp en recht wil bieden wordt verwacht dat ze professioneel omgaat met meldingen en klachten, dat ze klagers 'fair trial' en 'fair justice' biedt met alle waarborgen van onafhankelijkheid, professionaliteit en integriteit die hieraan verbonden zijn. Van zo'n organisatie wordt verwacht dat ze hulp kan bieden aan degenen die hulp en ondersteuning nodig hebben. De hoofdvraag is of *Hulp & Recht* aan deze verwachtingen voldoet. Tevens is het de vraag hoe hulp kan worden geboden en vergoeding van schade kan worden vastgesteld. De *Onderzoekscommissie* stelt deze vragen in de overtuiging dat allen die bij *Hulp & Recht* betrokken zijn en betrokken waren zich met grote toewijding en integriteit hebben ingespannen en nog steeds inspanssen voor melders en klagers.

Hoofdstukindeling

Om deze hoofdvraag te beantwoorden belicht de *Onderzoekscommissie* in het eerste hoofdstuk de voorgeschiedenis van de oprichting en de wijze waarop *Hulp & Recht* van 4 april 1995 tot nu [november 2010] heeft gefunctioneerd.

In het tweede hoofdstuk komen de knelpunten in het functioneren en de organisatie van *Hulp & Recht* aan de orde. Hierbij staan de volgende vragen [die in de onderzoeksopzet van de *Onderzoekscommissie* van 7 mei 2010 worden genoemd] centraal:

- voldoet de klachtenprocedure en waar doen zich knelpunten voor?
 - a. hoe verhoudt zich de juridische procedure van *Hulp & Recht* tot andere vergelijkbare procedures (met een tuchtrechtelijk karakter) in Nederland?
 - b. hoe verhoudt de procedure van *Hulp & Recht* zich tot het Nederlandse recht?
 - c. hoe verhoudt zich de procedure van *Hulp & Recht* tot het kerkelijk recht?
 - d. hoe functioneert de huidige procedure in de praktijk: wat gaat er goed, wat gaat er niet goed, waar zijn veranderingen en verbeteringen nodig; worden de adviezen van *Hulp & Recht* opgevolgd?
- welke andere juridische mogelijkheden, zowel naar Nederlands recht als kerkrechtelijk, staan er voor de bisschoppen en leidinggevendende religieuzen open om seksueel misbruik te voorkomen, de slachtoffers te beschermen en onderzoek en vervolging te bevorderen bij verdenking van seksueel misbruik door vertegenwoordigers van de kerk?
- welke procedures gelden in het algemeen bij de andere instellingen waar slachtoffers zich hebben gemeld? Waar zijn die procedures op gebaseerd en hoe wordt daar met de belangen van slachtoffers en beschuldigen om gegaan?⁵

In het laatste hoofdstuk komen de bevindingen en conclusies van de *Onderzoekscommissie* aan de orde. Hierbij gaat het ook om antwoord op de vraag of de organisatie en het bestuur van *Hulp & Recht* zo zijn ingericht dat deze instelling haar taken naar behoren kan uitvoeren. En uiteraard komt hier aan bod het antwoord op de vraag of het wenselijk is dat de instelling *Hulp & Recht* binnen de *Rooms-Katholieke Kerk* kan functioneren op de wijze zoals dat thans het geval is.

In de eerste bijlage is een verantwoording opgenomen van de aanpak van dit onderzoek en advies. Tevens is bij dit onderzoeksverslag gevoegd een lijst van personen waarmee de *Onderzoekscommissie* heeft gesproken. Van deze gesprekken is een verslag gemaakt dat aan deze personen ter autorisatie is voorgelegd.

⁵ Voorstel voor Onderzoek naar Seksueel Misbruik in de Rooms-Katholieke Kerk in de periode van 1945 tot heden, blz. 18 en 19.

1.

Het functioneren van *Hulp & Recht*: 1995-2010

De *Onderzoekscommissie* heeft ervoor gekozen allereerst na te gaan wat de bedoelingen waren die aan de oprichting van *Hulp & Recht* ten grondslag lagen.

Bij de oprichting en in de loop van de tijd is sprake van 'weeffouten' die doorwerken in het latere functioneren van de organisatie. Het hoe en waarom van deze weeffouten moet worden opgespoord.

1. *De oprichting: de nota Geschonden vertrouwen van de Bisschoppelijke Contactcommissie Vrouw en Kerk*

In het begin van de jaren negentig was in de bisdommen en bij de ordes en congregaties sprake van (grotendeels) parallelle ontwikkelingen rond het probleem van seksueel misbruik. De aanleiding voor het initiatief was een uitzending van *Kruispunt* op 8 november 1992. In deze uitzending kwam de rond 1990 opgerichte interkerkelijke initiatiefgroep tegen seksueel geweld in pastorale relaties naar buiten met bevindingen over seksueel misbruik in pastorale relaties. De uitzending leidde tot een groot aantal meldingen. Het aantal reacties werd op 250 geschat, waaronder 160 meldingen over seksueel misbruik. Het betrof niet alleen vrouwen, maar ook mannen: "mannen die bijvoorbeeld op seminaries en kostscholen zaten."⁶ De melders werden doorverwezen naar vertrouwenspersonen. Tien van deze melders lieten weten "een procedure te willen aanspannen".⁷

Het was de vraag hoe bisschoppen en hogere oversten moesten handelen als slachtoffers zich met een klacht bij hen zouden melden. "Procedures waren niet beschikbaar. En met een pro-slachtofferaanpak hadden bisschoppen en hogere oversten al helemaal geen ervaring".⁸ Het presidium van de stichting *Samenwerking Nederlandse Priester Religieuzen* (SNPR), een van de voorlopers van de KNR, boog zich begin 1993 over deze vraag. Informatie werd opgevraagd bij de Conference of Major Superiors of Men in de Verenigde Staten waar verschillende ordes en congregaties een officiële klachtenprocedure bij seksueel misbruik kennen. In de notitie 'Suggesties voor hogere oversten bij gevallen van seksueel misbruik, in het bijzonder van minderjarigen' werden enkele uitgangspunten voor de verdere aanpak van dit probleem voorgesteld. Het ging hierbij om de vaststelling dat de hogere overste niet bij uitstek de juiste persoon was om beschuldigingen van seksueel misbruik te onderzoeken.

⁶ Marjo Eitjes, theologe werkzaam bij het *Katholiek Bureau voor vorming en toerusting omtrent Seksualiteit en Relaties*. In: Twentse Courant, 'Als de dominee en de pastoor je te na komen.' 19 februari 1994.

⁷ 'Geschonden vertrouwen. Seksueel Misbruik in Pastorale Relaties'. Nota van de *Bisschoppelijke Contactcommissie Vrouw en Kerk* oktober 1993, blz. 3 en 4.

⁸ J.Y.H.A. Jacobs, 'Werken in een dwarsverband. Een portret van de gezamenlijke Nederlandse priesterreligieuzen 1840-2004.' Jacobs wijst erop dat in de canones 1311-1399 van de *Codex Iuris Canonici* "eigenlijk alleen wordt gesproken over de dader."

De *Bisschoppelijke Contactcommissie Vrouw en Kerk* nam het initiatief tot een nota over seksueel misbruik in pastorale relaties. De *Bisschoppelijke Contactcommissie* stond onder voorzitterschap van de bisschop van Breda, mgr. H.C.A. Ernst, en telde leken onder haar leden, waaronder vrouwelijke theologen.

De nota van de commissie begint met een verwijzing naar het ad liminabezoek van de Amerikaanse bisschoppen aan Rome.⁹ Tijdens dit bezoek stelde de paus de problematiek van seksueel misbruik door pastores aan de orde. Paus Johannes Paulus II liet de Amerikaanse bisschoppen op 11 juni 1993 weten dat "I fully share your sorrow and your concern, especially your concern for the victims so seriously hurt by these misdeeds."¹⁰

Voor de opstellers van de nota was seksueel misbruik geen nieuw fenomeen. In de nota wordt verwezen naar "het gevaar van seksueel misbruik [dat] altijd aanwezig is daar waar mensen professioneel met van hen afhankelijke personen werken, of dit nu onderwijzers, artsen, (psycho-)therapeuten, notarissen, advocaten of pastores zijn."¹¹

Gezamenlijke aanpak met de protestantse kerken

In Nederland ontstond aan het eind van de jaren tachtig van de vorige eeuw binnen de Rooms-Katholieke en protestantse kerken een discussie over seksueel misbruik in pastorale relaties. De aanleiding was de bekendmaking door een gemeentelid in een van de protestantse kerken dat zij jarenlang een relatie had gehad met haar predikant. Zij noemde die relatie een vorm van seksueel misbruik: "zij verwachtte dat ze niet alleen stond in haar ervaringen en wilde dit soort misstanden aan de kaak stellen om uiteindelijk te voorkomen dat ook anderen dit gebeurde. De schok die haar verhaal tweewegbracht was groot. Pastores stonden veel langer dan andere hulpverleners boven elke verdenking. Haar verhaal werd genegeerd, ontkend en gebagatelliseerd. Anderen zeiden dat het hier om overspel ging, dat toch eerder in de privésfeer lag. Weer anderen zeiden: 'Misschien is het wel waar, maar de betreffende ambtsdrager is zo'n goede pastor.'¹²

Met anderen wilde de vrouw een veilige plaats waar vrouwen die op deze wijze klem waren geraakt hun verhaal konden doen. Deze plaats zou loyaal aan de kerken moeten zijn, liefst gedragen door kerken. Zo ontstond de interkerkelijke initiatiefgroep tegen seksueel misbruik in pastorale relaties op initiatief van het *Katholiek Bureau voor vorming en toerusting omtrent seksualiteit en relaties* en de *Protestantse Stichting voor voorlichting en vorming omtrent seksualiteit en relaties*, die beide een medewerker vrijstelden voor het opzetten van dit werk, alsmede het *Samenwerkingsorgaan voor het Pastoraat van de Nederlandse Hervormde kerk en de Gereformeerde Kerken*.

⁹ Het 'ad limina' bezoek van de bisschoppen uit de verschillende kerkprovincies aan Rome vindt in beginsel elke vijf jaar plaats.

¹⁰ 'Geschonden vertrouwen. Seksueel Misbruik in Pastorale Relaties'. Nota van de *Bisschoppelijke Contactcommissie Vrouw en Kerk* oktober 1993, blz 3. Zie ook 'Origins, Vol. 23, no. 7, p. 102 en 'Paus neemt seksueel geweld Amerikaanse priesters hoog op', in: *Trouw* 23 juni 1993.

¹¹ Idem, blz. 5.

¹² www.smpr.nl

De opvang van slachtoffers/misbruikten kreeg prioriteit. In 1991 kwamen er twee meldpunten, het IKON-pastoraat en het omroeppastoraat van KRO/RKK, vanwege hun bereikbaarheid, hun relatieve onafhankelijkheid ten opzichte van de kerken en hun ervaring met anoniem pastoraat. Er werd een aantal pastores en vrouwen met eigen ervaringen van misbruik binnen het pastoraat getraind. Zij vormden een netwerk van vertrouwenspersonen met als doel slachtoffers (telefonisch) pastorale begeleiding te bieden. Het interkerkelijke netwerk ging in 1992 van start.

Maar al spoedig koos de RKK als vervolg op de nota van de *Bisschoppelijke Contactcommissie voor Vrouw en Kerk* voor een eigen binnenkerkelijk traject voor hulp en recht aan misbruikten. In de nota werden nog wel een aantal voordelen van interkerkelijk samengaan genoemd, maar binnen de RKK ontspoon zich een intensieve en langdurige discussie waardoor de deelname van de RKK aan het interkerkelijke initiatief op een zijspoor terecht kwam. De bisschoppen lieten de initiatiefnemers weten dat ze de zorgen van de initiatiefgroep deelden, dat ze deze zorg ook legitiem vonden en “dat ze er zelf – voor zover aan de orde – iets aan doen.”¹³

Bij dit laatste werden vragen gesteld, zodat de kwestie op 12 en 13 oktober 1992 wederom in de bisschoppenconferentie aan de orde kwam. Uit een notitie voor deze bijeenkomst bleek het volgende: “Wat de klachtenprocedure betreft is voor zover mij bekend in geen enkel bisdom een voorziening in deze. Als iemand zover komt om seksueel misbruik door een priester naar buiten te brengen, vermoed ik dat de deken, vicaris of de bisschop zelf personen zijn tot wie men zich wendt al dan niet schriftelijk. Hoe de zaak verder wordt opgepakt zal afhankelijk zijn van de ernst van het feit en van het oordeel van degene die benaderd is.”¹⁴ De bisschoppenconferentie nam dit standpunt over: “De behandeling van voorkomende gevallen van seksueel misbruik in pastorale relaties behoort tot de verantwoordelijkheid van de ordinarij en deze worden ook steeds met grote pastorale zorg door hen behandeld, volgens de richtlijnen en de procedures, die in het kerkelijk recht daarvoor zijn gegeven.”¹⁵

Feitelijke onderbouwing van de omvang van seksueel misbruik

Volgens de nota van de *Bisschoppelijke Contactcommissie Vrouw en Kerk* waren gegevens over de aard en omvang van seksueel misbruik in Nederland nauwelijks voorhanden. Voor de feitelijke onderbouwing van de aanbevelingen viel de Bisschoppelijke Contactcommissie terug op onderzoeken naar seksueel misbruik door Amerikaanse priesters. De in de nota opgenomen cijfers betreffen een percentage van vier procent van de Amerikaanse priesters die minderjarigen seksueel misbruikt. Dit zou neerkomen op ruim 1300 Amerikaanse priesters. Een andere in de nota aangehaalde bron noemde een percentage van zes procent. In een derde bron lag het percentage tussen vijf en tien procent.¹⁶

¹³ Notulen bisschoppenconferentie 7 september 1992, agendapunt 9.

¹⁴ Notitie van het secretariaat van het Rooms-Katholieke Kerkgenootschap in Nederland (kenmerk 4/424/92-TK-cvs), 21 september 1992.

¹⁵ Notulen bisschoppenconferentie 12 en 13 oktober 1992, agendapunt 12.

¹⁶ De opstellers van ‘Geschonden vertrouwen’ gebruikten voor de feitelijke onderbouwing gegevens uit een artikel in ‘Trouw’ van 23 juni 1993 (‘Paus neemt seksueel geweld Amerikaanse priesters hoog op’): “Onlangs zei de bekende Amerikaanse godsdienstsocioloog Andrew Greeley, zelf priester, dat hij vermoedt dat zo’n vijf tot

De nota liet zich niet uit over een voor Nederland vergelijkbaar percentage: “Maar zelfs al zou het percentage in de Nederlandse Kerkprovincie de helft zijn van wat zich in Amerika aftekent, dan nog is het een percentage dat vraagt om een beleid inzake deze zeer ernstige problematiek.”¹⁷

De *Bisschoppelijke Contactcommissie* gebruikte voor de feitelijke onderbouwing van haar voorstellen ook feitenmateriaal over misbruik van minderjarigen. De *Bisschoppelijke Contactcommissie* liet in het midden of ook leken die in het pastoraal werk fungeerden onder de in de nota voorgestelde aanpak vielen.

Vier uitgangspunten in Geschonden Vertrouwen

De nota kent vier uitgangspunten, die als de vier ‘P’s werden gepresenteerd: positief, pastoraal, preventie en pro-slachtoffer.

- Positief, omdat beoogd wordt de stilte en de geheimhouding, zo kenmerkend bij seksueel misbruik, op positieve wijze te doorbreken door open en oprecht te zijn. Niet zwijgen, maar luisteren. En erkennen dat in het verleden fouten zijn gemaakt. Hiermee zou de basis kunnen worden gelegd voor de zo noodzakelijke ondersteuning van het slachtoffer en voor de juiste behandeling van de plegers.
- Een pastorale houding tot uitdrukking brengen door geen enkel excuus aan te dragen voor seksueel misbruik. Maar wel vertrouwen in het kunnen leren door plegers van hun misbruik zodat ze hun gedrag kunnen beheersen. Hierbij wordt niet voorbij gegaan aan de realiteit van de steeds weer naar recidive neigende pleger.
- Preventie.
- Pro-slachtoffer: alle energie en inzet moet worden aangewend om de slachtoffers van seksueel misbruik op de best mogelijke manier te ondersteunen.¹⁸

Twee aanbevelingen: vertrouwenspersonen voor slachtoffers, raadslieden voor daders én een klachtenprocedure

De nota van de *Bisschoppelijke Contactcommissie Vrouw en Kerk* mondde uit in twee aanbevelingen. De eerste aanbeveling had betrekking op de aanstelling van vertrouwensfunctionarissen. Enerzijds betrof dit vertrouwenspersonen voor de ondersteuning van mannen en vrouwen die seksueel misbruikt zijn. Anderzijds raadslieden voor de begeleiding van plegers.¹⁹ Wat de vertrouwenspersonen betreft ging de voorkeur uit naar diocesane vertrouwenspersonen. Dit wil zeggen personen aangesteld door de desbetreffende bisschop. Hiernaast zou een meldpunt moeten gaan functioneren voor de eerste telefonische opvang en doorverwijzing naar vertrouwenspersonen en raadslieden.

tien procent van de 43.000 Amerikaanse priesters zich wel eens aan een minderjarige heeft vergrepen. Anderen noemen schattingen van tussen twee en vier procent.”

¹⁷ ‘Geschonden vertrouwen. Seksueel Misbruik in Pastorale Relaties’. Nota van de *Bisschoppelijke Contactcommissie Vrouw en Kerk*, oktober 1993, blz. 12.

¹⁸ ‘Geschonden vertrouwen. Seksueel Misbruik in Pastorale Relaties’. Nota van de *Bisschoppelijke Contactcommissie Vrouw en Kerk*, oktober 1993, blz. 16-17.

¹⁹ Later werd deze benaming gewijzigd in ‘pastorale begeleiding’ om associaties met juridische ondersteuning te vermijden.

De tweede aanbeveling betrof de klachtenprocedure. De *Bisschoppelijke Contactcommissie Vrouw en Kerk* constateerde in haar nota dat de mogelijkheden die de kerkelijke rechtbank biedt zozeer onbekend waren bij slachtoffers van seksueel misbruik dat zij de stap naar deze rechtbank niet durfden te zetten. De rechtbanken bleken ook niet over de deskundigheid te beschikken om aanklachten in verband met seksueel misbruik te behandelen.

Voor de klachtenprocedure had de *Bisschoppelijke Contactcommissie* het voorbeeld van de Amerikaanse bisschoppen voor ogen. De klachtenprocedure zou zijn bedoeld als “weg naar mogelijke maatregelen tegen de aangeklaagde”. In dit verband werden de mogelijkheden van “een eventueel canoniek of civiel proces” genoemd.²⁰ Voor de klachtenprocedure was de betrokkenheid van deskundigen nodig “zowel op het gebied van seksueel misbruik als op dat van de juridische implicaties daarvan.” Deze deskundigen zouden de opdracht krijgen om een (voor)onderzoek uit te voeren, slachtoffers te begeleiden en de bisschop te adviseren over de te nemen maatregelen. Het ging dus om:

- een gedelegeerde
- getrainde vertrouwenspersonen en raadslieden
- een beoordelingscommissie

De benoeming van een gedelegeerde berust op canon 1717 paragraaf 1: “Telkens wanneer de Ordinarius van een misdrijf kennis krijgt, ten minste met een schijn van waarheid, dient hij zelf of door een andere geschikte persoon een behoedzaam onderzoek in te stellen betreffende de feiten en omstandigheden en betreffende de toerekenbaarheid, tenzij dit onderzoek volstrekt overbodig lijkt.”²¹

De beoordelingscommissie zou tot taak krijgen het onderzoek van de gedelegeerde te beoordelen en de bisschop te adviseren.

Aandachtspunten

De nota sloot af met vijf aandachtspunten. Zo vroeg de *Bisschoppelijke Contactcommissie* zich af “of de absolutie gegeven mag worden aan een penitent die zich niet inspant zijn wangedrag te veranderen en geen hulp wil zoeken.” Dit raakt uiteraard het biechtgeheim.²² Het tweede aandachtspunt had betrekking op het beleid bij benoemingen in parochies van pastores die pleger zijn geweest. Het zou tot de taak van de vicaris-generaal moeten behoren navraag te doen naar eventuele meldingen of aanklachten van seksueel misbruik: “wanneer een pastor wegens seksueel misbruik in het eigen bisdom niet meer voor benoeming in aanmerking komt, zou dit verbod ook voor de andere bisdommen moeten gelden.”²³

²⁰ Geschonden vertrouwen. Seksueel Misbruik in Pastorale Relaties’. Nota van de *Bisschoppelijke Contactcommissie Vrouw en Kerk*, oktober 1993, blz. 29.

²¹ Codex Iuris Canonici. Wetboek van Canoniek Recht. Tweede Herziene Uitgave 1983, blz. 751.

²² ‘Geschonden vertrouwen. Seksueel Misbruik in Pastorale Relaties’. Nota van de *Bisschoppelijke Contactcommissie Vrouw en Kerk*, oktober 1993, blz. 36.

²³ Idem, blz. 36.

Het derde aandachtspunt had betrekking op de selectie en opleiding van priesters. Een zorgvuldige screening, informatie over de problematiek, voorlichting over het beleid en vorming tot seksueel volwassen personen werden genoemd. Aandacht vroeg ook de voorlichting naar buiten: die zou zorgvuldig en tijdig moeten gebeuren om wilde geruchten en speculaties te voorkomen. Ten slotte zou jaarlijks het beleid waartoe deze nota de eerste aanzet was moeten worden geëvalueerd.

De nota werd voorgelegd aan de bisschoppenconferentie. De bepaling van een standpunt over de inhoud van de nota en de aanbevelingen werd uitvoerig voorbereid. De nota werd geagendeerd voor de bisschoppenconferentie van 11 en 12 oktober 1993.

2. Reactie van de bisschoppen en de KNR op Geschonden vertrouwen

Het is gebruik dat de onderwerpen op de agenda van de maandelijksse bisschoppenconferentie worden voorbereid door de zogeheten beleidsadviescommissie, waarvan onder anderen de vicarissen-generaal van de zeven bisdommen deel uitmaken. De beleidsadviescommissie plaatste bij de nota "een aantal min of meer belangrijke kanttekeningen en opmerkingen".²⁴

De eerste kanttekening plaatste de beleidsadviescommissie bij het slachtoffer: "bij seksueel misbruik van pastorale relaties is niet alleen degene die pastorale hulp heeft gevraagd slachtoffer, maar ook de Kerk zelf." De tweede kanttekening betrof de voorgestelde aanpak, waarvan de beleidsadviescommissie vond dat die vergelijkbaar is met het tuchtrecht bij bepaalde beroepsgroepen. De derde kanttekening betrof kritiek op het gebruikte cijfermateriaal; "het rapport gaat ten onrechte te veel uit van Amerikaanse en Canadese cijfers" (zie ook noot 15). De vierde kanttekening sluit bij de derde aan: meer zou naar voren moeten komen dat seksueel misbruik een algemeen maatschappelijke problematiek is. De vijfde kanttekening betrof het celibaat: nadrukkelijk werd gesteld dat "geen direct verband bestaat tussen het niet naleven van de celibaatsverplichting enerzijds en het seksueel misbruik van pastorale relaties anderzijds."

Verder adviseerden de adviseurs van de bisschoppenconferentie om de aanpak van het probleem veel meer in preventie te zoeken. De beleidsadviescommissie keerde zich tegen het voorstel in de nota om een pastor die vanwege seksueel misbruik geen pastorale functie meer kon vervullen in het eigen bisdom ook geen pastorale functies meer te laten vervullen in de andere bisdommen: "voldoende is dat er informatie wordt ingewonnen/verkregen bij overgang van pastores van het ene naar het andere bisdom."

De beleidsadviescommissie adviseerde de bisschoppen ten slotte de nota "mutatis mutandis" over te nemen. Dat gebeurde niet meteen.

²⁴ Brief van de beleidsadviescommissie aan de bisschoppenconferentie van 6 oktober 1993, kenmerk BBKAdv47/WvZ/YdK.

De bisschoppen kozen voor het voorleggen van de nota voor commentaar en reacties aan de bisdomstaven, de *Samenwerking Nederlandse Priesterreligieuzen* [een van de voorlopers van de *Konferentie Nederlandse Religieuzen*] en het ordinariaat voor de Nederlandse strijdkrachten.²⁵ Later werden ook de *Samenwerking Broedercongregaties Nederland* en de *Samenwerking Nederlandse Vrouwelijke Religieuzen* [de twee andere voorlopers van de *Konferentie Nederlandse Religieuzen*] om een reactie gevraagd. Tussen 11 november 1993 en 10 mei 1994 werden deze reacties ontvangen.

In de zomer van 1994 stelde de *Bisschoppelijke Contactcommissie Vrouw en Kerk* een advies voor de bisschoppenconferentie op.²⁶ In deze nota zijn de contouren van de klachtenprocedure zoals die in de loop van 1995 zou worden vastgesteld zichtbaar. Dat geldt ook voor de rol van de gedelegeerde die het (voor)onderzoek zou doen naar de klacht en het meldpunt bij een 'Secretariaat Klachtenprocedure'. Een voorstel voor zo'n procedure werd als bijlage bij de nota opgenomen. In dit voorstel worden ook de taken van de beoordelingscommissie opgesomd:

"De beoordelingscommissie krijgt als opdracht de rapporten en adviezen van de gedelegeerde te evalueren en diens advies aan bisschop of hogere overste van een begeleidend schrijven te voorzien terzake de hulpverlening en ondersteuning van de betrokkene bij het misbruik. Voorts evalueert de commissie het totale beleid en doet zij aanbevelingen ter verbetering ervan. Zij stelt een jaarlijkse begroting op."²⁷

Het voorstel voor de procedure bevatte een bepaling die betrekking had op het handelen van de bisschop of hogere overste zodra de beoordelingscommissie de klacht gegrond zou hebben verklaard. Zou de klacht gegrond worden verklaard dan zou de bisschop of hogere overste besluiten over de toekomst van de betreffende pastor: "deze beslissing sluit een of meer van de volgende opties in:

- verwijzing naar een behandelprogramma
- ondertoezichtstelling
- beperking van taken of functie
- het initiatief tot ontslag (bij leken)²⁸
- het initiatief tot een canoniek proces met het doel van wegzending uit het ambt (bij clerici)
- het verzoek aan de gewijde om vrijwillig ontheffing van het ambt aan te vragen."²⁹

Zou zeer waarschijnlijk sprake zijn van een delict in de zin van artikel 160 van het Wetboek van Strafvordering, dan dient de gedelegeerde al tijdens zijn (voor) onderzoek dit te melden bij de officier van Justitie.³⁰

²⁵ Notulen bisschoppenconferentie 11 en 12 oktober 1993, agendapunt 20.

²⁶ *Bisschoppelijke Contactcommissie Vrouw en Kerk*, 'Reacties op de nota Geschonden vertrouwen', [18 augustus] 2004.

²⁷ Idem, blz. 14.

²⁸ Hier is de *Bisschoppelijke Contactcommissie Vrouw en Kerk* overgegaan naar een uitbreiding van het werkbereik van de door haar wenselijk geachte procedure.

²⁹ *Bisschoppelijke Contactcommissie Vrouw en Kerk*, 'Reacties op de nota Geschonden vertrouwen', [18 augustus] 2004, blz. 16.

³⁰ Dit artikel luidt als volgt:

Besluit van de bisschoppenconferentie en KNR van 10 oktober 1994

De nota werd besproken in de bisschoppenconferentie van september 1994. De bisschoppenconferentie nam de aanbevelingen inzake het meldpunt, de klachtenprocedure en ondersteunend en flankerend beleid over in haar bijeenkomst van 10 oktober 1994. Op 30 november 1994 volgde de besturenraad (overleg van de besturen van de Samenwerkingsverbanden en de KNR). In haar bijeenkomst op 12 en 13 december 1994 ging de bisschoppenconferentie akkoord met de namen van leden van de 'toetsings- en adviescommissie', de nieuwe benaming van wat eerder als beoordelingscommissie was voorgesteld, en met de namen van de *Bisschoppelijk Gedelegeerden Vooronderzoek*.³¹

3. *De kerkelijke instelling Hulp & Recht*

Op deze wijze verliepen de voorbereidingen van de oprichting van *Hulp & Recht*. Op 4 april 1995 besloot de bisschoppenconferentie tot de oprichting van de 'Landelijke Instelling *Hulp & Recht* na seksueel misbruik in pastorale relaties'.³² De instelling kreeg als plaats van vestiging Utrecht. De instelling is een publieke kerkelijke rechtspersoon in de zin van canon 116 van het Wetboek van Canoniek Recht, zijnde een zelfstandig onderdeel van het Rooms-Katholieke kerkgenootschap in Nederland en bezit als zodanig rechtspersoonlijkheid naar Nederlands recht krachtens artikel 2:2 van het Burgerlijk Wetboek.³³

Het bestuur van de instelling bestaat uit een oneven aantal van minimaal vijf en maximaal zeven leden. Twee van de leden werden op voordracht van de *Konferentie Nederlandse Religieuzen* door de bisschoppenconferentie benoemd. Twee leden werden op voordracht van de *Gemeenschappelijke toetsings- en adviescommissie* door de bisschoppenconferentie benoemd. Deze toetsings- en adviescommissie bestaat sinds 2002 niet meer. Hiervoor is de *Beoordelings- en adviescommissie* in de plaats gekomen. De voorzitter werd rechtstreeks door de bisschoppenconferentie en het bestuur van de KNR benoemd.^{34 35}

-
- 1. Ieder die kennis draagt van een der misdrijven omschreven in de artikelen 92-110 van het Wetboek van Strafrecht, in Titel VII van het Tweede Boek van dat Wetboek, voor zoover daardoor levensgevaar is veroorzaakt, of in de artikelen 287 tot en met 294 en 296 van dat wetboek, van menschenroof of van verkrachting, is verplicht daarvan onverwijld aangifte te doen bij een opsporingsambtenaar.
 - 2. De bepaling van het eerste lid is niet van toepassing op hem die door de aangifte gevaar zou doen ontstaan voor eene vervolging van zichzelf of van iemand bij wiens vervolging hij zich van het afleggen van getuigenis zou kunnen versoonen.
 - 3. Evenzoo is ieder die kennis draagt dat iemand gevangen gehouden wordt op eene plaats die niet wettig daarvoor bestemd is, verplicht daarvan onverwijld aangifte te doen bij een opsporingsambtenaar.

³¹ Notulen bisschoppenconferentie 12 en 13 december 1994, agendapunt 24.

³² Notulen van de bisschoppenconferentie 4 april 1995, agendapunt 18, besluiten 58 tot en met 63

³³ Artikel 2:2 van het Burgerlijk Wetboek luidt: "1. Kerkgenootschappen alsmede hun zelfstandige onderdelen en lichamen waarin zij zijn verenigd, bezitten rechtspersoonlijkheid. 2. Zij worden geregeerd door hun eigen statuut, voor zover dit niet in strijd is met de wet. Met uitzondering van artikel 5 gelden de volgende artikelen van deze titel niet voor hen; overeenkomstige toepassing daarvan is geoorloofd, voor zover deze is te verenigen met hun statuut en met de aard der onderlinge verhoudingen."

³⁴ Artikel 4 van het statuut van de landelijke instelling *Hulp en Recht* na seksueel misbruik in pastorale relaties. Utrecht 4 april 1995.

De instelling kreeg het doel “hulp en recht te bieden aan slachtoffers van seksueel misbruik door personeel die in het pastoraat, catechese of geestelijke verzorging en begeleiding werkzaam [zijn] met een benoeming of opdracht van een bisschop van de *Rooms-Katholieke Kerkprovincie* in Nederland, alsmede hulp en recht te bieden aan de personen die vanwege seksueel misbruik in een pastorale relatie worden aangeklaagd dan wel mensen in een pastorale relatie seksueel hebben misbruikt.”³⁶ Het valt de *Onderzoekscommissie* op dat bij de oprichting aan seksueel misbruik van minderjarigen weliswaar aandacht werd besteed, maar dat bij de uitwerking het zwaartepunt kwam te liggen op seksueel misbruik in pastorale relaties in het algemeen. Dit betekent niet dat minderjarigen buiten het bereik van deze procedure terechtkwamen. In de aanloop naar de oprichting van *Hulp & Recht* werd op de positie van minderjarigen nadrukkelijk gewezen: “vanuit de broeders cq fraters wordt opgemerkt dat er inderdaad broeders en fraters zijn in pastorale functies – en dan gaat het in merendeel om pastorale functies ten behoeve van minderjarigen – maar dat veel van wat de broeders/fraters in hun werk in scholen en internaten doen (vrijwel uitsluitend ten behoeve van minderjarigen) niet onder de term ‘pastorale relatie’ valt, maar dat men deze ‘relaties’ waarin seksueel misbruik kan voorkomen, toch heel graag ook in het totaal opgenomen zou willen zien.”³⁷ Dat op papier de nadruk “vrijwel uitsluitend op seksueel misbruik binnen pastorale relaties ligt” lag, vroeg om een aanscherping: “Het lijkt nodig deze [de tekst van de procedure] aan te passen, zodat duidelijk naar voren komt dat het gaat om seksueel misbruik in bredere zin, waardoor ook handelingen van seksueel misbruik door leden van orden en congregaties, die niet binnen het pastoraat werkzaam zijn, binnen het bereik van de procedure valt.”³⁸

De instelling kende bij haar oprichting naast een bestuur ook een *Gemeenschappelijke toetsings- en adviescommissie*. Deze commissie bestond uit leden “die door iedere bisschop, ordinarius en hogere overste afzonderlijk werden benoemd.”³⁹ De commissie kreeg de taak “te toetsen of de procedure door de gedelegeerde zorgvuldig is gevolgd en diens advies aan bisschop, ordinarius en hogere overste van een begeleidend advies te voorzien ter zake van hulpverlening aan en ondersteuning van alle betrokkenen bij het seksueel misbruik.”⁴⁰ Met de gedelegeerde werd bedoeld “de persoon die door iedere bisschop, ordinarius en hogere overste afzonderlijk benoemd wordt (vergelijk canon 1717, par. 1) en belast met het onderzoek van klachten seksueel misbruik in pastorale relaties overeenkomstig de regels van deze procedure.”⁴¹ Aanvankelijk – tot aan de wijziging van de procedure in 2002 – werkten gedelegeerde en commissie gescheiden van elkaar.

³⁵ Artikel 4 van de huidige statuten bepaalt dat de bisschoppenconferentie en de KNR de leden op voordracht van het bestuur van *Hulp & Recht* benoemt op grond van een door de bisschoppenconferentie en KNR goedgekeurde profielschets. De profielschets is op 14 juni 2010 goedgekeurd door het bestuur van *Hulp & Recht*, maar nog niet ter goedkeuring voorgelegd aan de bisschoppenconferentie en de KNR.

³⁶ Idem, artikel 2.

³⁷ Verslag van het Algemeen Bestuur van het *Samenwerkingsverband Broedercongregaties Nederland* 95-01.

³⁸ Verslag van het Algemeen Bestuur van het *Samenwerkingsverband Broedercongregaties Nederland* van 27 en 28 april 1995.

³⁹ Artikel 5, lid 1 van de procedure bij klachten van seksueel misbruik in pastorale relaties. Utrecht 4 april 1995.

⁴⁰ Idem.

⁴¹ Idem, artikel 4, lid 1.

Voor het bestuur en de gedelegeerde kende de procedure geen functieprofiel. Dit gold wel voor de leden van de *Gemeenschappelijke toetsings- en adviescommissie*: “De commissie wordt samengesteld uit: deskundigen op het gebied van het canoniek recht en het civiel recht, uit het pastorale veld en op het gebied van slachtoffer- en plegerhulp. In de commissie hebben zitting vrouwen en mannen, clerici en leken, en leden van instituten van gewijd leven en sociëteiten van apostolisch leven.”⁴² In de statuten is ten slotte een ‘studiecommissie’ opgenomen, die na de oprichting enkele jaren heeft bestaan.

4. *Het functioneren van Hulp & Recht tot 2002*

De eerste jaren

Na relatief hoge aantallen meldingen in de eerste vier jaar van het bestaan van *Hulp & Recht*, twintig tot dertig per jaar met een uitschieter in het eerste jaar van 45, liep het aantal meldingen in 1999 terug naar vijf. De verklaring werd gezocht in de publiciteit. Zo had een uitzending van het actualiteitenprogramma *Twee Vandaag* over misbruik in België in 1998 voor een groot aantal meldingen in Nederland gezorgd.⁴³ In 1999 was verdere publiciteit uitgebleven.

Ondanks het teruglopende aantal meldingen heerste de opvatting dat *Hulp & Recht* haar bestaansrecht had bewezen. Dat gold in de eerste plaats voor de ordes en congregaties. Op 15 en 16 april 1996 keek ook de bisschoppenconferentie terug op het eerste jaar waarin *Hulp & Recht* had gefunctioneerd. De toenmalige voorzitter van *Hulp & Recht*, drs. P.P.M. van der Ree, en zuster E. Verrijt, die met het meldpunt was belast, voorzagen de bisschoppen van informatie over de start van de nieuwe instelling. Het eerste jaar had – zoals eerder opgemerkt – 45 meldingen en klachten opgeleverd. Deze meldingen en klachten waren in veel opzichten verschillend van elkaar. Zo varieerde de leeftijd van melders en klagers. Niet elke melding leidde tot een klacht: veel melders lieten het bij hun melding. Maar er waren ook melders die lang geleden waren misbruikt en die desalniettemin nog steeds te kampen hadden met de “dikwijls zeer ernstige” gevolgen.⁴⁴

Volgens de voorzitter van *Hulp & Recht* werkte de procedure naar behoren, maar was verfijning nodig. Zo kon een klacht alleen in behandeling worden genomen als sprake was van een pastorale relatie. Dat leidde tot definitieproblemen over wat onder een pastorale relatie zou moeten worden verstaan. Problematisch was de situatie waarin de klager zich met een klacht bij *Hulp & Recht* meldde en de aangeklaagde inmiddels was uitgetreden. Een oordeel uitspreken was dan nog wel mogelijk, maar een maatregel uitvaardigen had geen zin. Een ander probleem waarmee *Hulp & Recht* te maken had betrof de ‘dwangmatige misbruikers’. Het was lastig die te herkennen en ‘eruit te lichten’.⁴⁵

In het jaarverslag over 1997 schetste het bestuur een beeld van wat in meldingen en klachten naar boven kwam.

⁴² Idem, artikel 5, lid 4.

⁴³ Jaarverslag 1998-1999-2000, blz. 4.

⁴⁴ Mondelinge informatie van drs. P.P.M. van der Ree en zuster E. Verrijt. Notulen bisschoppenconferentie 15 en 16 april 1996, agendapunt 16.

⁴⁵ Notulen bisschoppenconferentie 15 en 16 april, agendapunt 16.

Niet alle meldingen leidden tot een klacht. In de regel volgde op elke melding het aanbod voor pastorale hulp door een van de vertrouwenspersonen die binnen elk bisdom waren aangesteld. De vertrouwenspersoon kon naast de pastorale hulp de melder ook helpen met een doorverwijzing naar reguliere hulpverlening. Zodra de melder had besloten een klacht in te dienen, bleef de vertrouwenspersoon de klager gedurende de hele procedure begeleiden. Omdat vertrouwenspersonen vertrouwelijk de hen toegewezen melders en klagers begeleiden, ontbreken in dit jaarverslag (en ook in latere verslagen en verantwoordingsdocumenten) feitelijke gegevens over het aantal gesprekken, de duur en aard van de begeleiding en de aantallen en soorten doorverwijzingen naar de reguliere hulpverlening.

In het jaarverslag kwam naar voren dat ongeveer de helft van de meldingen betrekking had op misbruik dat al lang geleden was gepleegd. Hoe lang geleden is in de verslaglegging niet te achterhalen. De meldingen zijn vernietigd. Na een jaar had *Hulp & Recht* dertig van de in totaal 84 klachten afgehandeld. De ervaring die hiermee was opgedaan leidde tot vragen over definities en over bepaalde onderdelen van de klachtenprocedure die voor verbetering en verfijning vatbaar bleken. Ook de KNR had zich in een brief van 13 mei 1998 tot *Hulp & Recht* gewend met het verzoek de procedure op een aantal punten bij te stellen.

In het jaarverslag over 1998, 1999 en 2000 wordt aandacht gevraagd voor preventie. Het bestuur wilde naar wegen zoeken om hiervoor op alle niveaus in de kerk aandacht te vragen. Zowel in de opleiding als in de voorbereiding op pastoraal werk zou meer tijd en aandacht moeten worden besteed aan het "eigen psychische, lichamelijke en spirituele welbevinden."

Naar een nieuwe procedure

Na de oprichting van *Hulp & Recht* was de bemoeienis van de bisschoppenconferentie en van de KNR in beleidsmatige zin beperkt. *Hulp & Recht* figureerde enige tijd niet op de agenda van de bisschoppenconferentie en ook de beleidsmatige zorg vanuit de ordes en congregaties via de KNR was beperkt. Wel was sprake in deze tussenperiode van informele contacten van *Hulp & Recht* over verschillende gevallen van misbruik die *Hulp & Recht* in deze periode ter behandeling kreeg voorgelegd. Formeel keerde *Hulp & Recht* pas op 13 november 2001 weer terug op de agenda van de bisschoppenconferentie. Het ging om het verslag over de afgelopen drie jaar en een voorstel voor een aangepaste procedure.⁴⁶

De voorzitter van de *Toetsings- en adviescommissie* had zich bereid verklaard de procedure tegen het licht te houden en voorstellen voor verbetering aan het bestuur van *Hulp & Recht* voor te leggen. Volgens de toenmalige procedure moet de klager het misbruik aannemelijk maken, "zo mogelijk met bewijzen." Bij seksueel misbruik is bewijs vaak moeilijk te leveren. Voor de klager, zo werd geconstateerd, was de procedure mede hierdoor nogal belastend. Aanpassingen in de procedure werden nodig geacht. Dit betrof allereerst de definitie van seksueel misbruik.

⁴⁶ Notulen bisschoppenconferentie 13 november 2001, agendapunt 11.

Maar ook werd geconstateerd dat “de formulering van de procedure zelf het vellen van een zo zuiver mogelijk oordeel bemoeilijkt”. In 2000 werd een eerste concept van een herziene procedure opgesteld door mr.dr. A.P.H. Meijers. Na een canonieke toetsing zou de tekst van de herziene procedure in 2001 “via de daarvoor geëigende wegen worden voorgelegd aan de bisschoppen van Nederland en aan de hogere oversten. Zij zijn uiteraard degenen die de uiteindelijke tekst vaststellen en uitgeven.”⁴⁷

In het voorstel was een aantal veranderingen opgenomen:

1. was eerder sprake van seksueel misbruik in een pastorale relatie, in het voorstel was opgenomen seksueel misbruik in een situatie van afhankelijkheid.
2. in de oude procedure deed de gedelegeerde het onderzoek en toetste de *Toetsings- en adviescommissie* het onderzoek. In theorie zouden gedelegeerde en commissie tot een verschillend oordeel kunnen komen. In de nieuwe procedure werd voorgesteld om de *Toetsings- en adviescommissie* om te zetten in een *Beoordelings- en adviescommissie* waarin vier leden zouden worden gemachtigd om als gedelegeerde op te treden. Zo zou tot een gezamenlijk oordeel én advies kunnen worden gekomen aan bisschop of hogere overste.

Op 11 december 2001 gingen de bisschoppenconferentie en de KNR akkoord met de nieuwe procedure.⁴⁸

Wat gebeurt met de adviezen over maatregelen tegen aangeklaagden?

Het is onduidelijk/niet vast te stellen hoe het toenmalige bestuur oordeelde over de afdoening van de aan de bisschoppen en hogere oversten voorgelegde adviezen. De in ‘Geschonden vertrouwen’ aangekondigde evaluatie is nooit uitgevoerd.⁴⁹ Wel ontplooidde het bestuur activiteiten voor de “aangeklaagden”: in 2000 was hernieuwd contact opgenomen met De Waag, een instelling waar gespecialiseerde behandeling wordt geboden aan plegers van seksueel misbruik.⁵⁰ Ook met *Caper*, een instelling voor hulpverlening aan priesters en religieuzen, had het bestuur contact gezocht met het oog op plegerbegeleiding.⁵¹ Het bestuur kondigde een nader onderzoek aan naar de wijze waarop met aangeklaagden contact kon worden gelegd: “Want pas als er contact is, kan ingespeeld worden op de vragen en noden die leven bij hen.”⁵² Voor de slachtoffers werd gewerkt aan “een verwijzlijst voor mensen die gerichte (psycho)therapeutische hulp behoeven.”

⁴⁷ Jaarverslag 1998-1999-2000, blz. 6.

⁴⁸ Notulen bisschoppenconferentie 11 december 2001, agendapunt 12, besluit 175/2001.

⁴⁹ *Bisschoppelijke Contactcommissie Vrouw en Kerk*, ‘Reacties op de nota Geschonden vertrouwen’, [18 augustus] 2004, blz. 14.

⁵⁰ In de zomer van 1998 had de voorzitter van *Hulp & Recht* gesproken met het hoofd van de dagbehandeling van De Waag. Dat leidde op 12 augustus 1998 tot een advies van *Hulp & Recht* aan de bisschoppen en hogere oversten om in voorkomend geval contact op te nemen met De Waag. Brief van 12 augustus 1998, kenmerk 98.072/DE/tl/-H&R Bestuur.

⁵¹ *Caper*, *Centraal Adviesbureau Priesters en Religieuzen*, was de oude benaming van de *Stichting Pastoraal Adviesbureau*.

⁵² Jaarverslag 1998-1999-2000, blz. 7.

In het jaarverslag over 2001 werden de herziening van de procedure en de uitwerking van het preventieproject genoemd als onderwerpen die op de zes bestuursvergaderingen in dat jaar op de agenda stonden.⁵³

5. Na de invoering van de nieuwe procedure van 2002

In 2002 kreeg de herziening van de procedure haar beslag. Op 1 maart 2002 ondertekende kardinaal A.J. Simonis namens de diocesane bisschoppen, de militair ordinaris en de hogere oversten van de religieuze instituten en van de sociëteiten van apostolisch leven de nieuwe procedure.

Het jaar 2002 bracht publiciteit als gevolg van berichten over misstanden in de Amerikaanse Rooms-Katholieke Kerk en over de zogeheten *Aegon*-kwestie.⁵⁴ Het bestuur van *Hulp & Recht* kreeg veel verzoeken om voor de Nederlandse media zijn licht te laten schijnen over seksueel misbruik. De media zochten het bestuur van *Hulp & Recht* op omdat zij daar gezaghebbende en deskundige woordvoerders over seksueel misbruik binnen de *Rooms-Katholieke Kerk* veronderstellen.

Omdat het jaar 2002 als gevolg van de media-aandacht voor gevallen van seksueel misbruik in de Amerikaanse *Rooms-Katholieke Kerk* en de *Aegon*-kwestie uitzonderlijk veel klachten telde, stelde het bestuur van *Hulp & Recht* een geanonimiseerd overzicht op van 47 meldingen. Andere jaren was het aantal meldingen beduidend lager. Van de 47 meldingen hadden 26 meldingen betrekking op de periode tot 1990, waarvan twintig seksueel misbruik van (op dat moment) minderjarigen betroffen: dertien jongens en zeven meisjes.

Van de dertien jongens zouden negen op een internaat zijn misbruikt: "En een kleine helft van de jongens werd door meerdere priesters/religieuzen misbruikt. Bij meisjes is dat bij geen enkele melding het geval. Bij jongens lijkt het om een ander systeem te gaan."⁵⁵ De 21 meldingen over misbruik na 1990 betroffen voor ongeveer de helft (elf) misbruik in pastorale relaties. Volgens de bijhorende notitie van *Hulp & Recht* had geen van de meldingen van na 1990 gepleegd misbruik betrekking op minderjarigen.⁵⁶

In deze notitie sprak *Hulp & Recht* ook haar zorg uit over de omgang met seksualiteit in de opleidingen en leefsituatie van priesters, jonge monniken en novicen. Acht meldingen waaronder een klacht hadden betrekking hierop.

Het geanonimiseerde overzicht werd in de bisschoppenconferentie van 9 september 2003 besproken. De notulen maken geen vermelding van het besprokene.⁵⁷

⁵³ Jaarverslag 2001 van het bestuur van de landelijke instelling *Hulp & Recht*, blz. 1.

⁵⁴ Het ging hierbij om de opzegging van de aansprakelijkheidsverzekering door *Aegon* met ingang van 1 november 2001. Op deze kwestie komt de *Onderzoekscommissie* terug op blz. 29.

⁵⁵ Bestuur van *Hulp & Recht*, Enige begeleidende opmerkingen bij de meldingen van seksueel misbruik in 2002 bestemd voor de bespreking in de bestuursvergadering van 18 maart 2003. Kenmerk H&R03025/HS/cvs

⁵⁶ Brief van *Hulp & Recht* van 28 april 2003, kenmerk H&R03037/PvdR/cvs.

⁵⁷ Notulen bisschoppenconferentie 9 september 2003, agendapunt 8.

Tussen het moment van aanbieding van het overzicht (28 april 2003) en van bespreking in de bisschoppenconferentie (9 september 2003) liggen ruim vier maanden.

Het dagelijks bestuur van de KNR besprak het overzicht op 2 juli 2003. Het overzicht werd voor kennisgeving aangenomen. Om de anonimiteit van de in het overzicht opgenomen meldingen te waarborgen had de voorzitter van *Hulp & Recht* gevraagd om na lezing het overzicht te vernietigen. Het bestuur van de KNR heeft aan dit verzoek voldaan⁵⁸: de *Onderzoekscommissie* heeft in andere archieven waaronder dat van de bisschoppenconferentie en van het bestuur van *Hulp & Recht* exemplaren van het overzicht aangetroffen.

Personele wisselingen

De voorzitter van de BAC, mr. G.J.M. Corstens, kondigde zijn vertrek aan met ingang van 1 januari 2004: hij had zijn reguliere periode als lid en voorzitter van de BAC vervuld. In een brief aan kardinaal Simonis schreef hij:

“In de tweede plaats wil ik niet verhullen dat het ons nogal eens opvalt hoe weinig zelfinzicht aangeklaagden die wij schuldig hebben bevonden, vertonen. Het lijkt in veel gevallen of men vooral medelijden met zichzelf heeft. Het inzicht dat men leed, soms zeer ernstig leed dat de loop van iemands leven in aanzienlijke mate negatief heeft beïnvloed, aan een ander heeft aangedaan, is helaas vaak afwezig.”⁵⁹

Op 14 januari 2004 benoemde kardinaal A.J. Simonis mr. Y.A.J.M. van Kuijck tot voorzitter van de *Beoordelings- en Adviescommissie*. Hij was het jaar daarvoor als lid tot de BAC toegetreden.

De voorzitter van *Hulp & Recht*, de heer Van der Ree, kondigde twee weken later zijn vertrek aan. Hij was aan het eind van de maximale zittingsperiode gekomen als lid van het bestuur. Op 13 april 2004 ging de bisschoppenconferentie akkoord met de opvolging van de heer Van der Ree door mevrouw mr. S.J.E. Horstink-von Meyenfeldt.⁶⁰

Constateringen van tekortkomingen

Al in 2003 werden knelpunten in de uitvoering van de procedure geconstateerd. Begin 2004 had de toenmalige voorzitter van de BAC al voorstellen voor een herziene procedure opgesteld. Die hadden onder meer betrekking op de wijze van afdoening van adviezen door bisschoppen en hogere oversten: “ook al behouden bisschoppen en hogere oversten hun eigen vrijheid, de adviezen zijn niet vrijblijvend. Het komt voor dat door de afhandeling van de adviezen de geloofwaardigheid van *Hulp & Recht* in het geding komt.”⁶¹

⁵⁸ E-mailbericht van de secretaris-generaal van de KNR aan de *Onderzoekscommissie* van 2 december 2010 om 15.48 uur.

⁵⁹ Notulen bisschoppenconferentie 11 november 2003, agendapunt 4.9.

⁶⁰ Idem, 13 april 2004, agendapunt 4.8.

⁶¹ Jaarverslag 2003 van het bestuur van de landelijke instelling *Hulp & Recht*, blz. 2.

Na haar aantreden als voorzitter van *Hulp & Recht* stuitte mevrouw Horstink-von Meyenfeldt op nog meer problemen.⁶² Tussen de BAC en de juridisch medewerker was een conflict ontstaan. Mevrouw Horstink-von Meyenfeldt vernam van de BAC dat de juridisch medewerker te veel zijn eigen gang ging. Omdat de BAC ten opzichte van het bestuur van *Hulp & Recht* een onafhankelijke positie innam, wist ze niet precies wat er aan de hand was, maar een van de kritiekpunten was dat de juridisch medewerker toezeggingen deed die volgens de toen geldende procedure niet mogelijk waren. Het ging hierbij onder andere om de toezegging aan klagers dat een onderzoek zou worden gestart naar de beklagde ook als die reeds was overleden. De toen geldende procedure voorzag hierin niet.⁶³ Omdat geen procedure kon worden gestart die betrekking had op aangeklaagden die waren overleden had de juridisch medewerker volgens de BAC medewerking verleend aan onderzoek buiten de BAC. De juridisch adviseur stelde samen met klagers klaagschriften op met vorderingen variërend van vergoeding voor geleden materiële schade en erkenning van een biologisch vaderschap tot een straatverbod; eisen waaraan de procedure nauwelijks of niet kon voldoen en enkel tot teleurstelling bij de klagers kon leiden.⁶⁴

Een tweede probleem was de rol van vertrouwenspersonen. Een aantal vertrouwenspersonen had volgens de toenmalige voorzitter van *Hulp & Recht*, mevrouw Horstink-von Meyenfeldt, een zo diepe en innige band met klagers opgebouwd dat ze als hulpverleners voor de klagers zouden zijn gaan functioneren en elke vorm van professionele distantie zouden hebben verloren.

Zowel de juridisch medewerker als de vertrouwenspersonen wisten bij ontstentenis aan een goede functieomschrijving en bij gebrek aan aansturing zich geen raad hoe te handelen in zaken waar de procedure geen bevoegdheid kende of waar een klager geen genoegen nam met de stappen in de procedure.⁶⁵ Wat mevrouw Horstink-von Meyenfeldt ook trof was dat vertrouwenspersonen de hulpverlening erg ver doorvoerden en slachtoffers zelf behandelden of een hulptraject voor hen uitzetten, ook in het geval een klacht niet in behandeling was genomen of ongegrond was verklaard.⁶⁶

Het derde probleem was de verhouding tussen de nieuwe voorzitter en de BAC. Zowel het bestuur van *Hulp & Recht* als de voorzitter en leden van de BAC worden benoemd door de bisschoppenconferentie.

⁶² In de bijlagen is een overzicht van de samenstelling van de verschillende gremia van *Hulp & Recht* in de periode tussen 1995 en 2010 opgenomen.

⁶³ Gesprek van de commissie met mevrouw mr. S.J.E. Horstink-von Meyenfeldt op 13 september 2010. Gesprek van de commissie met mevrouw T.A.J.M. Elie op 17 september 2010.

⁶⁴ Advies van de BBK inzake de statuten en procedure van *Hulp & Recht* (conceptversie april-mei 2007) van 30 mei 2007 (kenmerk 16/2007/gk). De *Onderzoekscommissie* constateert dat de verwijten van de BAC in de richting van de juridisch adviseur duiden op tekortkomingen in de procedure, tekortkomingen die niet werden aangepakt.

⁶⁵ Notitie van mevrouw mr. S.J.E. Horstink-von Meyenfeldt 11 november 2005.

⁶⁶ Gesprek van de commissie met mevrouw mr. S.J.E. Horstink-von Meyenfeldt op 13 september 2010

De BAC ontleende aan haar benoeming door de bisschoppenconferentie een onafhankelijkheid ten opzichte van het bestuur, dat in haar ogen louter een facilitaire, administratieve taak had om het functioneren van de BAC en de vertrouwenspersonen te ondersteunen. De verschillende organen van *Hulp & Recht* werkten los van elkaar: van een centrale sturing was geen sprake.⁶⁷

De nieuwe voorzitter had een andere kijk op de toen geldende procedure. Na enkele gesprekken met de BAC vroeg ze mr. H.J. Schepen, vice-president van de Utrechtse rechtbank, de procedure onder de loep te leggen. Zijn oordeel was niet mals, aldus mevrouw Horstink-von Meyenfeldt in haar gesprek met de *Onderzoekscommissie*. De verhoudingen van de voorzitter van *Hulp & Recht* met in ieder geval één van de leden van BAC waren toen zo verslechterd dat mevrouw Horstink-von Meyenfeldt met het voorleggen van het kritische oordeel over de procedure niet nog meer olie op het vuur wilde gooien.⁶⁸ Volgens de voorzitter van de BAC, mr. Y.A.J.M. van Kuijck, moest “achteraf worden vastgesteld, dat de communicatie tussen het bestuur van *Hulp & Recht* en de BAC al vanaf het kennismakingsgesprek met de nieuwe voorzitter van *Hulp & Recht* in mei 2004 stroef is verlopen en een behoorlijke inbreng van de BAC in de wijzigingsprocedure [de wijziging van de procedure] in de weg heeft gestaan.”⁶⁹

Mevrouw Horstink-von Meyenfeldt stelde zich op het standpunt dat bij de bestaande procedure sprake was van een verwevenheid van het klachtrecht met het canoniek recht: “het juridisch toetsingskader van klachten [is] een andere dan die van een strafrechtelijke gedraging en de klachtenprocedure [volgt] een (deels) andere bewijsrechtelijke weg. Het aannemelijkheidsvereiste voor klachten voldoet niet aan de zware canoniek-strafrechtelijke vereisten om een persoon tot dader van een strafbaar feit te kwalificeren met eventueel oplegging van een tuchtrechtelijke maatregel. Met andere woorden, het is zeer wel mogelijk om een klacht gegrond te verklaren, zonder dat het bewijs voor het (canonieke) strafbare feit is geleverd.”⁷⁰

Het was de bedoeling van mevrouw Horstink-von Meyenfeldt, gesteund door de leden van het bestuur van *Hulp & Recht*, om de procedure - zoals zij dat in haar beleidsnota noemde - “uit te zuiveren” van elementen van canoniek strafprocesrecht. Dit betekende ook het einde van de gedelegeerde gemachtigden en dus een einde aan het gebrek aan hoor en wederhoor.

⁶⁷ Gesprek van de commissie met mr. Y.A.J.M. van Kuijck en professor dr. M.H.F. van Uden op 3 september 2010. Gesprek van de commissie met mevrouw mr. S.J.E. Horstink-von Meyenfeldt op 13 september 2010.

⁶⁸ De commissie beschikt niet over een kopie van de rapportage van mr. Schepen en heeft de rapportage niet aangetroffen in het archief van *Hulp & Recht*. Navraag bij mevrouw Horstink en bij mevrouw Stassen leert dat mevrouw Horstink de rapportage niet meer in haar bezit heeft en dat de rapportage ook niet meer is terug te vinden in het archief van *Hulp & Recht*. Zie de gesprekken van de commissie met mevrouw mr. S.J.E. Horstink-von Meyenfeldt op 13 september 2010 en met mevrouw mr. P.M.M. Stassen op 10 september 2010. Mevrouw Stassen heeft in haar gesprek met de commissie op 10 september 2010 laten weten: ‘Omdat het rapport zo vernietigend was, is besloten om het niet aan betrokkenen te geven. Het is binnen het bestuur van *Hulp & Recht* gebleven.’

⁶⁹ Brief van mr. Y.A.J.M. van Kuijck aan de bisschoppenconferentie van 31 december 2007.

⁷⁰ Concept-beleidsplan *Hulp en Recht* dd 15 april 2005, blz. 4. Gesprek van de commissie met mevrouw mr. S.J.E. Horstink-von Meyenfeldt op 13 september 2010.

In de visie van mevrouw Horstink-von Meyenfeldt moest de BAC als klachtencommissie optreden en zich uitsluitend uitspreken over de juistheid van de feiten. Ze constateerde dat de BAC zich steeds meer als “een rechtbank” opstelde. In dit verband had de toenmalige voorzitter zich de vraag gesteld hoe het kwam dat maar zo weinig klachten voortkwamen uit de meldingen die bij *Hulp & Recht* binnenkwamen: ‘uit bestudering van de literatuur over het onderwerp maakte ze [mevrouw Horstink-von Meyenfeldt] op dat een van de belangrijkste wensen van betrokkenen erkenning [was] van het probleem en de mogelijkheid om daarover te spreken. Ze doen vaak geen aangifte omdat dat leidt tot een zeer belastende procedure die niet slachtoffergericht maar dadergericht is. Ze was van mening dat er een goede klachtenregeling moest komen, waarbij de begeleiding van hulp aan het slachtoffer centraal stond.’⁷¹

Daarnaast waren er ook zaken die zo ernstig zijn dat een disciplinaire maatregel op zijn plaats is. In die gevallen zou dan een kerkelijke rechtbank uitspraken moeten doen mede op grond van het vooronderzoek van de BAC. Volgens mevrouw Horstink-von Meyenfeldt bestaat bij afwezigheid van zo’n (tuchtrechtelijke) instantie het risico dat met de adviezen van de BAC te vrijblijvend wordt omgesprongen.

De toenmalige BAC verschilde van mening met het bestuur van *Hulp & Recht* en hield vast aan een canonierechtelijke benadering die hogere eisen stelt aan de bewijsvoering met als resultaat naar de mening van mevrouw Horstink-von Meyenfeldt dat hierdoor veel meer klachten ongegrond werden verklaard dan bij een minder rigide klachtenprocedure het geval zou zijn geweest. Om haar gelijk te staven had zij naar haar zeggen met toestemming enkele dossiers van de BAC ingezien waarbij ze “de kwaliteit van het gepleegde onderzoek beneden de maat vond.” Dat leidde tot een nieuw conflict met de BAC die het inzien van de dossiers beschouwde als een inbreuk op de onafhankelijkheid van de BAC, die haar vervolgens verweet slecht te communiceren met de BAC.⁷²

Bij de BAC leefde het idee dat achter de aanpassing van de procedure heel iets anders zat. In 1997 veroordeelde de rechtbank in Den Haag de pastoor van de parochie in Rijpwetering en Oud-Ade wegens seksueel misbruik van een twaalfjarig meisje. Hij kreeg achttien maanden cel waarvan zes maanden voorwaardelijk. De Rotterdamse bisschop schorste de pastoor. Hij mocht ook niet meer als priester functioneren.⁷³ Vervolgens trof het bisdom Rotterdam een regeling met het slachtoffer en haar wettelijke vertegenwoordigers. Het ging om langdurig misbruik van een kind. Omdat sprake was van een regeling waarbij een minderjarige was betrokken was consent nodig van de kantonrechter. In dit verband werd contact gezocht met *Aegon*, de verzekeraar van de Kerkprovincie waartoe het bisdom Rotterdam behoort. Het was van belang om na te gaan hoe de verzekeraar zich zou opstellen. De verzekeraar weigerde aan de regeling medewerking te verlenen.

⁷¹ Gesprek van de commissie met mevrouw mr. S.J.E. Horstink-von Meyenfeldt op 13 september 2010.

⁷² Gesprek van de commissie met mevrouw mr. S.J.E. Horstink-von Meyenfeldt op 13 september 2010 en gesprek van de commissie met mr. Y.A.J.M. van Kuijk en professor dr. M.H.F. van Uden op 3 september 2010.

⁷³ Joep Dohmen en Guido de Vries, ‘Priesterlijke ontucht onder de mantel der liefde’. In NRC Handelsblad van 11 mei 2002.

Een voor beide partijen bevredigende oplossing was uiteindelijk het resultaat, maar om de regeling te kunnen effectueren stelde *Aegon* wel als eis dat aan een verplichting tot betaling een gegronde verklaring van de desbetreffende klacht door *Hulp & Recht* ten grondslag moest liggen. In dit verband stelde *Aegon* eisen aan de deugdelijkheid van de procedure bij *Hulp & Recht*. Tot dan toe was geen sprake van een deugdelijke procesgang: de gedelegeerde sprak met de klager en sprak met de aangeklaagde waarna de gedelegeerde twee verslagen opstelde waarover de voltallige BAC zich boog buiten aanwezigheid van klager en aangeklaagde.⁷⁴

Zo kon bij de BAC het idee postvatten dat niet de belangen van slachtoffers maar de wens van *Aegon* – en in het verlengde daarvan financiële belangen van de kerk - de doorslag hadden gegeven om op een verandering van de procedure aan te koersen. Of de kerk financiële belangen had om de procedure om deze redenen aan te passen is een relevante maar tegelijkertijd niet eenvoudig te beantwoorden vraag. Feit is dat tot op heden van de in de overeenkomst vastgelegde financiële reservering bij *Aegon* geen gebruik is gemaakt door de bisschoppen. Zouden de bisschoppen financieel belang hebben gehad bij een wijziging van de procedure, dan had het voor de hand gelegen dat tussen 1 november 2001 en nu (eind 2010) aanspraak was gemaakt op deze reservering bij *Aegon*. Dat is niet het geval.⁷⁵

Veranderingen in de nieuwe procedure

De positie van de juridisch adviseurs was in de tussentijd verbeterd. Het conflict tussen de juridisch medewerker en de BAC was met het vertrek van deze juridische adviseur geëindigd. Nieuwe juridische adviseurs werden ingehuurd voor het behandelen van de ingediende klachten. In de begroting voor 2006 werd rekening gehouden met vijf klachten per jaar.⁷⁶

Dit relatief kleine aantal klachten stak af tegen het aantal meldingen. Slechts twintig tot dertig procent van de meldingen leidde tot een klachtafhandeling in de klachtenprocedure. De klachtenprocedure werd vaak niet gestart: veel meldingen bereikten het stadium van een klacht niet. Dat hield ongetwijfeld samen met het “gebrek aan transparantie van het onderzoek voor het slachtoffer en de aangeklaagde persoon”.⁷⁷ Ook was onduidelijk of een meldings- of doorverwijzingsplicht bestond als indieners van klachten niet bij het meldpunt van *Hulp & Recht* maar bij een bisdom, een orde of congregatie terechtkwamen.⁷⁸

Een van de veranderingen in de procedure betrof de aanstelling van juridisch adviseurs die de klagers konden bijstaan in de procedure en konden helpen bij het opstellen van een klaagschrift.

⁷⁴ Gesprek van de commissie met mevrouw mr. S.J.E. Horstink-von Meyenfeldt op 13 september 2010 en gesprek van de commissie met mr. Y.A.J.M. van Kuijk en professor dr. M.H.F. van Uden op 3 september 2010.

⁷⁵ Gesprek van de commissie met mevrouw mr. S.J.E. Horstink-von Meyenfeldt op 13 september 2010 en gesprek van de commissie met mevrouw mr. P.M.M. Stassen op 10 september 2010.

⁷⁶ Brief van de penningmeester van *Hulp & Recht* aan de bisschoppenconferentie van 20 januari 2006.

⁷⁷ Jaarverslag van de landelijke instelling *Hulp & Recht* over het jaar 2007 met uitloop naar 2008 (in verband met de overdracht van het voorzitterschap), blz. 3.

⁷⁸ Zie onder meer de notulen van de bisschoppenconferentie 14 november 2006, besluit 134/2006.

Verder was het tot 2007 onmogelijk om een klachtprocedure te beginnen als de aangeklaagde overleden was of niet langer meer - bij voorbeeld door uittreding - onder het gezag van een bisschop of hogere overste stond. Dat werd in de herziene procedure veranderd. Tot 2007 was het niet mogelijk om binnen de kerk actieve vrijwilligers (koster, dirigenten, etc) die van misbruik werden beschuldigd aan te klagen. Dit werd in de nieuwe procedure mogelijk gemaakt. De nieuwe procedure voorzag in termijnen. In de oude procedure ontbraken deze, waardoor de procedure vaak nodeloos lang duurde door de lange, ongelimiteerde tussenpozen. Belangrijk was ook de mogelijkheid van het horen van klager en aangeklaagde in de BAC. Verder waren meer mogelijkheden voorzien voor afhandeling van klachten (informeel, schriftelijk, etc).

De vertrouwenspersonen zouden niet langer door de bisschoppen maar door het bestuur van *Hulp & Recht* worden benoemd. Ook de juridisch adviseurs worden sindsdien door het bestuur van *Hulp & Recht* benoemd.

De kring van aan te klagen personen werd uitgebreid naar een ieder die betaald of onbetaald werkzaamheden verricht en voor wiens handelen de kerk civielrechtelijk aansprakelijk kan worden gesteld. In deze schadevergoedingszaken zou dus voortaan altijd een onderzoeksdossier van de BAC voorhanden zijn. De rol van de BAC werd nader omschreven: ze is een "onderzoekscommissie die zuiver adviseert aan de ordinarius en niet als rechter functioneert. Voor de afdoening van de kerkelijk strafrechtelijke feiten zal een canonieke rechtbank worden ingericht."⁷⁹

Een meer omstreden verandering was dat – net als in de gewone rechtbank – klager en aangeklaagde op eenzelfde moment worden gehoord en gelegenheid krijgen om op elkaars verhaal te reageren. Omstreden omdat in de procedure voorop stond dat beiden bij de zitting van de BAC aanwezig zouden zijn, tenzij de klager of de aangeklaagde verzoeken hiervan af te zien.

Het werd vanaf 1 januari 2008 mogelijk om meer klachten in behandeling te nemen en minder klachten niet ontvankelijk te verklaren omdat ze tegen personen was gericht die tot dusver buiten de klachtprocedure vielen (overleden, uitgetreden of bij voorbeeld onbezoldigde, in de kerk actieve personen). Ook werd het voor klagers mogelijk om al dan niet in aanwezigheid van de aangeklaagde met de BAC te spreken. Tot dan was er geen rechtstreeks contact tussen BAC en klager. Een gedelegeerd gemachtigde sprak met de klager (en aangeklaagde) en bracht verslag uit aan de BAC. Om deze redenen stelde het bestuur van *Hulp & Recht* voor om niet meer voltallig in de BAC klachten te behandelen maar in kamers van ten hoogste drie leden. Mevrouw Horstink-von Meyenfeldt meende - nu de reikwijdte van de klachtprocedure was verbreed - dat het aantal in behandeling te nemen klachten zou toenemen.⁸⁰

Met de BAC werd drie keer bijeengekomen om over de nieuwe procedure te spreken. De voorzitter van de BAC was nauw bij de opstelling van de nieuwe procedure betrokken en werkte ook mee aan de formulering van wijzigingsvoorstellen.

⁷⁹ Idem.

⁸⁰ Gesprek van de commissie met mevrouw mr. S.J.E. Horstink-von Meyenfeldt op 13 september 2010.

Hierdoor dacht de voorzitter van *Hulp & Recht* in de voorzitter van de BAC een medestander voor aanpassing van de procedure te hebben gevonden.⁸¹ Uiteindelijk kon de voorzitter van de BAC net als de andere leden van de BAC niet instemmen met de nieuwe procedure.⁸²

Kritiek van de BAC op de veranderingen

De BAC was van mening dat de nieuwe procedure onnodig was. De bestaande procedure werkte naar tevredenheid: “weliswaar hebben zich in het verleden met betrekking tot de afdoening van meldingen/klachten knelpunten voorgedaan maar deze waren niet terug te voeren op de procedure zelf, wel aan een onduidelijke taakstelling voor de vertrouwenspersonen en juridische adviseurs en de gebrekkige uitvoering die kerkelijke overheden gewoonlijk geven aan adviezen van de BAC.”⁸³

De nieuwe procedure zou volgens de BAC “onnodig geformaliseerd en gejuridiseerd” zijn: “Het Instituut van de Kerk en niet langer het slachtoffer staat nu centraal.” Het stak de toenmalige BAC dat in de preambule de bescherming van de rechten en belangen van het slachtoffer pas als laatste werd genoemd. In haar ogen stond het belang van de kerk voorop en was seksueel misbruik iets dat de kerk schade kon berokkenen.⁸⁴ De BAC had “de grootste moeite” met de afdoening door een ‘kamer’ van de BAC en het kennelijke uitgangspunt dat partijen in elkaars aanwezigheid worden gehoord.” De BAC achtte dat van weinig begrip getuigen “voor de veelal emotionele en moeilijke situatie waarin klagers zich bevinden.”⁸⁵

Op het verzoek van de BAC om het aan de bisschoppenconferentie voorgelegde concept van de nieuwe procedure terug te nemen ging het bestuur van *Hulp & Recht* niet in.⁸⁶ De bezwaren van de BAC werden weliswaar in de bisschoppenconferentie besproken, maar ook daar vond de BAC geen gehoor.⁸⁷ De voorzitter van de BAC kreeg het verzoek “aan te geven of u bereid bent om uw voorzitterschap van de BAC voort te zetten en aan de hand van de nieuwe regeling uw werkzaamheden uit te voeren.” Uiteindelijk leidde dit tot wat de voorzitter noemde “scheiding der wegen” en trad de hele BAC terug.

De nieuwe procedure in de bisschoppenconferentie

Tussen 9 september 2003 en 9 mei 2006 was met uitzondering van de *Aegon*-kwestie slechts incidenteel over *Hulp & Recht* in de bisschoppenconferentie gesproken. In deze incidentele gevallen ging het om de goedkeuring van de jaarlijkse begroting en financiële verantwoording en de benoeming van leden en medewerkers.

⁸¹ Idem.

⁸² Gesprek van de commissie met mevrouw mr. S.J.E. Horstink-von Meyenfeldt op 13 september 2010 en gesprek van de commissie met mr. Y.A.J.M. van Kuijck en professor dr. M.H.F. van Uden op 3 september 2010.

⁸³ Brief van de BAC aan het bestuur van *Hulp & Recht* van 5 september 2007. De toenmalige voorzitter en plaatsvervangend voorzitter van de BAC hebben de *Onderzoekscommissie* op twee voorbeelden van zulke gebrekkige uitvoering van adviezen van de BAC gewezen. Gesprek van de commissie met mr. Y.A.J.M. van Kuijck en professor dr. M.H.F. van Uden op 3 september 2010.

⁸⁴ Brief van de BAC aan de voorzitter van de bisschoppenconferentie van 16 november 2007.

⁸⁵ Idem.

⁸⁶ Brief van de BAC aan het bestuur van *Hulp & Recht* van 5 september 2007.

⁸⁷ Brief van Adrianus kardinaal Simonis aan mr. Y.A.J.M. van Kuijck. Utrecht 17 oktober 2007. Notulen bisschoppenconferentie 9 oktober 2007, agendapunt 10.

De notulen van de bisschoppenconferentie van 9 mei 2006 bevatten geen verslag van het toen besprokene.⁸⁸ Tussen 9 mei 2006 en 9 oktober 2007 herhaalde zich het patroon van de periode hiervoor. Incidenteel kwam *Hulp & Recht* aan de orde: bij benoemingen van leden van het bestuur en van de BAC en voor de goedkeuring van de begroting. Het aantal klachten daalde in deze periode tot drie per jaar.

In de notulen van 9 oktober 2007 wordt uitvoerig ingegaan op wat op 9 mei 2006 was besproken: het bestuur van *Hulp & Recht* had op 9 mei 2006 de bisschoppenconferentie ingelicht over de zorgen van het bestuur over het functioneren van de BAC en over vragen over de procedure. De bisschoppenconferentie had toen ingestemd met de door het bestuur voorgestelde aanpak die inmiddels tot de nieuwe procedure had geleid.

In haar bijeenkomst op 9 oktober 2007 keurden de bisschoppenconferentie en de KNR de nieuwe procedure en de statutenwijziging van *Hulp & Recht* goed. Tevens werd besloten de voorzitter en leden van de BAC het besluit mee te delen en hen te vragen vóór 1 november 2007 te laten weten of zij bereid zouden zijn per 1 januari 2008 onder de nieuwe regeling te functioneren.

Aanvankelijk leefde het idee om de BAC tevens te belasten met de advisering over schadevergoeding, maar het bestuur van *Hulp & Recht* had hier uiteindelijk vanaf gezien. Wel had de BAC al in de eerdere procedure de mogelijkheid gekregen te adviseren over vergoeding van kosten voor therapeutische behandeling. Het bestuur wilde voorkomen dat de klachtenprocedure zou worden vertroebeld door de al of niet financiële gevolgen van een zaak en de civiele aansprakelijkheden. Het bestuur vreesde ook voor misbruik van de klachtenprocedure in de aanloop naar civielrechtelijke procedures in verband met schadevergoedingen.⁸⁹ Niettemin werd een procedure op dit gebied wel wenselijk geacht om eenheid te krijgen in de hoogte van uit te keren schadevergoedingen.

Dat laatste was actueel, omdat vlak voorafgaande aan deze bisschoppenconferentie een uitzending van *Netwerk* op 27 september 2007 de nodige beroering had veroorzaakt: “geconstateerd wordt dat de Netwerkuitzending, waar een groot aantal negatieve kwalificaties over te geven zijn, wel de vinger heeft gelegd op enkele zwakke punten.”⁹⁰ In deze uitzending kwam de vraag aan de orde hoe de Kerk was omgegaan met slachtoffers van seksueel misbruik. Een van deze slachtoffers die in de uitzending aan het woord kwam was Ton Leerschool, die op het jongensinternaat Eymard Ville in Stevensbeek was misbruikt.

Op 16 november 2007 berichtte de BAC “ernstig teleurgesteld [te zijn] in de procedurele gang van zaken met betrekking tot de besluitvorming van de bisschoppenconferentie”.

⁸⁸ Notulen bisschoppenconferentie 9 mei 2006, agendapunt 12.

⁸⁹ Brief van *Hulp & Recht* van 1 oktober 2007, kenmerk \H&R\BK-003. De *Onderzoekscommissie* tekent hier overigens bij aan dat het gebruik van de klachtenprocedure als aanloop voor een civielrechtelijke procedure voor de toekenning van een schadevergoeding bij ontstentenis van een procedure van het verkrijgen van zo'n vergoeding binnen de RKK onvermijdelijk lijkt.

⁹⁰ Notulen bisschoppenconferentie 9 oktober 2007, agendapunt 10.

De voorzitter en leden, alsmede de ambtelijk secretaris verbonden hieraan consequenties en lieten weten dat dit hen bracht "tot een scheiding van wegen".⁹¹ Op 6 mei 2008 benoemde de bisschoppenconferentie nieuwe leden van de BAC.⁹²

Naast een volledig nieuwe BAC trad in dat jaar ook een nieuwe voorzitter van *Hulp & Recht* aan, drs. J.B. Waaijer. Hij nam op 15 november 2008 het voorzitterschap over van mevrouw mr. S.J.E. Horstink-von Meyenfeldt. Mevrouw Horstink-von Meyenfeldt had van een tweede termijn van vier jaar als voorzitter afgezien. Haar voornemen om zelf de organisatie van *Hulp & Recht* op andere terreinen te verbeteren door versterking van de interne cohesie, communicatie en (zelf)evaluatie liet ze varen. Het hiermee gemoeid gaande tijdsbeslag was haar te veel.⁹³

Overzicht van meldingen en klachten

Om een beeld te geven van de aantallen meldingen en klachten is onderstaande tabel van belang. Het betreft hier cijfers tot 2010. De meldingen en klachten in 2010 komen verderop aan bod.

Tabel 1
Overzicht van meldingen en klachten 1995-2009

Jaar	meldingen	man	16-	16+	vrouw	16-	16+	klachten	gegrond	ongeground	niet-ontvankelijk	schikking
1995-97	101 ⁹⁴	34	27	7	48	9	39	84	26	53	5	0
1998	27	18	18	0	9	1	8	7	3	4	0	0
1999	5	2	2	0	3	1	2	3	2	0	1	0
2000	14	8	5	3	6	1	5	4	1	2	1	0
2001	12	?	1	?	?	1	?	4	2	1	1	0
2002	47	?	9	?	?	7	?	12	8	4	0	0
2003	12	7	4	3	5	2	3	3	1	2	1	0
2004	15	5	5	0	6	4	2	2	2	0	0	0
2005	11	3	0	3	8	3	5	4	2	0	2	0
2006	15	4	2	2	11	2	9	3	3	0	0	0
2007	7	3	3	1	4?	1	4	3	3	0	0	0
2008	10	3	1	2	7	2	5	6	3	0	2 ⁹⁵	1
2009	10							6	3	0	3 ⁹⁶	0
totaal	286	>87	77	>21	>107	34	>82	141	59 ⁹⁷	66	16	0

⁹¹ Brief van de BAC aan de voorzitter van de bisschoppenconferentie van 16 november 2007.

⁹² Notulen bisschoppenconferentie 6 mei 2008, agendapunt 5.5.

⁹³ Gesprek van de commissie met mevrouw mr. S.J.E. Horstink-von Meyenfeldt op 13 september 2010.

⁹⁴ Dit aantal ligt hoger dan de in mannen en vrouwen uitgesplitste aantallen. Aannemelijk is dat in deze jaren niet alle meldingen gespecificeerd zijn geregistreerd.

⁹⁵ In het ene geval is de procedure afgebroken, in het andere geval is de klacht niet doorgezet omdat de aangeklaagde niet is gevonden.

⁹⁶ In twee gevallen is er geen zitting geweest. In het derde geval is de klachtprocedure stopgezet.

⁹⁷ Van zeventien klachten is niet bekend of niet vast te stellen of en zo ja, in welke mate de klacht (on)gegrond is verklaard. De *Onderzoekscommissie* heeft na onderzoek van de 59 dossiers vastgesteld dat in ieder geval bij 46 klachten sprake is van een grotendeels gegrond verklaring.

Bron: *Hulp & Recht*. Bijlage bij jaarverslag over 2008. Jaarverslag van de Instelling *Hulp & Recht* over het jaar 2009, blz. 3

Het gemiddelde aantal meldingen per jaar (tot en met 2009) is negentien, waarvan iets minder dan de helft leidt tot een klacht. Maar als we de klachten uit de eerste drie jaar ('inhaaleffect') buiten beschouwing laten is dat zestien. Volgens de eigen berekeningen van *Hulp & Recht* Bijna 42 procent van de klachten (jaarlijks gemiddeld vier) is gegrond, 49 procent wordt ongegrond verklaard en negen procent niet-ontvankelijk.

Vrouwen melden iets meer dan mannen (respectievelijk 53 en 47 procent). Veertig procent van de meldingen (111) heeft betrekking op personen die in de periode waarover de melding gaat jonger dan zestien jaar waren. Het gaat in ruim zeventig procent van deze meldingen om mannen die op het moment van misbruik jonger dan zestien jaar waren en in minder dan dertig procent van de meldingen om vrouwen jonger dan zestien jaar op het moment van het misbruik. Bijna de helft van de meldingen (133) is binnengekomen in de eerste vijf jaar van het bestaan van *Hulp & Recht*. In de hierop volgende vijf jaar kwam 35 procent van de meldingen (100) binnen. De laatste vijf jaren in dit overzicht (2005-2008) telden 53 meldingen (achttien procent van het totaal).

De *Onderzoekscommissie* heeft op 7 september 2010 67 dossiers van door de BAC behandelde klachten ingezien. Het betrof 46 klachten die gegrond zijn verklaard en 21 klachten die niet ontvankelijk zijn verklaard, ongegrond zijn verklaard, zijn afgebroken of nog lopen. Zestig procent van deze klachten heeft betrekking op klagers die op het moment van het (eerste) misbruik ouder waren dan zestien jaar. Bijna negentig procent van de mannelijke klagers was bij het eerste misbruik jonger dan zestien jaar.⁹⁸

Tabel 2

Gegrond verklaarde klachten naar leeftijd (16+/16-) en naar geslacht (m/v)

Jaar	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	
16+	1	3	1	3	1	1	1	7	0	1	3	3	2	1	0	28
16-	2	2	3	1	2	0	1	1	0	1	0	0	1	1	3	18
m	1	3	1	0	2	0	0	3	0	1	0	0	1	0	1	13
v	2	2	3	4	1	1	2	5	0	1	3	3	2	2	2	33

Financiering van Hulp & Recht

Op 8 december 2009 stelde de bisschoppenconferentie de begroting van *Hulp & Recht* voor 2010 vast. Het ging om een bedrag van 56.350 euro. In 2008 was 49.752 euro uitgegeven. Het aantal klachten dat in 2008 was behandeld was drie. Dit lokte bij het *Economencollege* de opmerking uit dat niet voorbij kon worden gegaan aan het feit dat het hier per klacht om een aanzienlijk bedrag ging.⁹⁹

⁹⁸ In 2001 is de grens van minderjarigheid in het canoniek recht verschoven van 16 jaar naar 18 jaar. (Codex 1983 canon 1395 par 2 gaat over de strafbaarheid van seksueel misbruik van een minderjarige onder de leeftijd van zestien jaar.)

⁹⁹ Brief van het *Economencollege* van het R.K. Kerkgenootschap in Nederland van 30 november 2009 (kenmerk IR-2.618/ H&R begr. '10/ 11-2009).

Voor de jaren 2004 tot en met 2010 zijn in Tabel 3 de jaarlijkse kosten weergegeven, waarbij voor 2010 geldt dat het om begrote kosten gaat.

Tabel 3

Kosten van *Hulp & Recht*

Jaar	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Kosten in euro	54.909	52.577	56.792	51.694	49.752	47.070	511.350 ¹⁰⁰

6. 2010

Kort na elkaar volgden in februari 2010 publicaties over seksueel misbruik in de *Rooms-Katholieke Kerk* in het buitenland - met name in Ierland en Duitsland – en in Nederland.¹⁰¹

Op 9 maart 2010 bespraken de bisschoppen in hun maandelijks conferentie de publicitaire ophef en de gevolgen voor *Hulp & Recht*. In een paar weken tijd waren 370 meldingen bij *Hulp & Recht* binnengekomen die betrekking hadden op de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw.¹⁰² Dat aantal lag ruim boven het aantal meldingen dat in haar totaliteit de voorafgaande vijftien jaar was binnengekomen. Het grootste deel van de meldingen kwam per E-mail en per brief binnen. De voorzitter van *Hulp & Recht* stelde de bisschoppenconferentie op de hoogte van de problemen waarin *Hulp & Recht* door deze grote hoeveelheid meldingen in korte tijd was terechtgekomen. *Hulp & Recht* was “kopje ondergegaan.”¹⁰³ Er was geen secretariaat, geen woordvoerder en maar een halftijds werkzame medewerker. De organisatie ‘dreef’ op vrijwilligers. Gezien het aantal meldingen en klachten in de hieraan voorafgaande periode was deze beperkte omvang van de organisatie niet verwonderlijk.

In de loop van de daaropvolgende week werden de problemen alleen nog maar groter. Op 14 maart 2010 maakte de bisschop van Groningen-Leeuwarden, dr. G.J.N. de Korte, in het televisieprogramma *Kruispunt* bekend dat slachtoffers zich konden melden bij *Hulp & Recht*. Mgr. De Korte is binnen de bisschoppenconferentie referent voor Kerk en Samenleving en in die hoedanigheid woordvoerder namens de bisschoppenconferentie over dit onderwerp. In de uitzending noemde mgr. De Korte het telefoonnummer van het meldpunt van *Hulp & Recht* (0900-8998411). Daar zouden melders ook uitvoerig te woord worden gestaan. Zelfs pastorale gesprekken waren mogelijk, aldus de bisschop.¹⁰⁴ Om de te verwachten meldingen in goede banen te leiden waren vrijwilligers gevraagd aan de telefoon de melders te woord te staan.

¹⁰⁰ Zoals opgenomen in de begroting. Over de vorige jaren gaat het om gerealiseerde bedragen.

¹⁰¹ Gerard van Westerloo, ‘De Pater en het Meisje’, 2010. Robert Chesal, ‘Ook in Nederland seksueel misbruik in de katholieke kerk’, Radio Nederland Wereldomroep <http://www.rnw.nl/nl/print/64527> en Joep Dohmen, ‘Nederlandse paters beticht van seksueel misbruik’. In: NRC Handelsblad van 26 februari 2010.

¹⁰² Notulen bisschoppenconferentie 9 maart 2010, agendapunt 7.

¹⁰³ Gesprek van de commissie met mevrouw mr. P.M.M. Stassen op 10 september 2010.

¹⁰⁴

De vrijwilligers waren slecht voorbereid. Instructies ontbraken of waren zo gecompliceerd dat de melders geen keuze konden maken in de mogelijkheden die aan de telefoon werden voorgelegd. De meesten wilden graag in een gesprek hun hart luchten, maar de organisatie was niet in staat om afspraken voor deze gesprekken te maken. Het materiaal waarmee gewerkt werd (een mobiele telefoon) was verouderd en als de lijn bezet was werden bellers geconfronteerd met een achterhaald en fout inspreekbericht. Van de gesprekken werden *à l'improviste* aantekeningen gemaakt. Er was geen standaardformulier waar systematisch de gegevens van de melders op konden worden genoteerd. Een van de vrijwilligers nam haar aantekeningen mee naar huis om ze daar uit te werken. Vragen van media kwamen binnen op dezelfde telefoonlijn als de lijn waarop de telefoongesprekken met melders van seksueel misbruik werden gevoerd.¹⁰⁵

Tijdens de bisschoppenconferentie van 13 april 2010 werd de stand van zaken bij *Hulp & Recht* besproken. Het aantal meldingen was toen opgelopen tot 1100. Knelpunten waren het doorgeleiden van verzoeken om hulpverlening en gesprekken, het aantrekken van voldoende juridische adviseurs om de toestroom van klachten in goede banen te leiden en het kanaliseren van vragen over en verzoeken tot schadevergoeding. Uit de contacten met melders en klagers bleek dat veel vragen werden gesteld over de (onafhankelijke) positie van *Hulp & Recht*.¹⁰⁶ In de afgelopen tijd waren extra betaalde krachten op het secretariaat ingezet. Het bestuur had extra juridische adviseurs en een woordvoerder geworven.¹⁰⁷

Deze laatste vraag kwam blijkens de notulen niet aan de orde in de bisschoppenconferentie. Wel werd besloten voor extra ondersteuning te zorgen: “met name katholieke juristen ten behoeve van een tweede BAC [hier wordt uitbreiding van de BAC bedoeld: *Onderzoekscommissie*] en secretariële ondersteuning.”¹⁰⁸

In mei 2010 werd een interim-hoofd voor het secretariaat aangesteld. Het databeheer werd verbeterd en met behulp van een extra juridisch medewerker konden in de zomer van 2010 de achterstanden in klachtendossiers worden weggewerkt. In september 2010 werd de BAC uitgebreid met nieuwe leden.

¹⁰⁵ Brief van (oud-) medewerker van *Hulp & Recht* aan de leden van de commissie 7 mei 2010.

¹⁰⁶ Rapport *Hulp en Recht* 23 maart 2010 (vertrouwelijk).

¹⁰⁷ Brief van het bestuur van *Hulp & Recht* aan de *Onderzoekscommissie* van 21 november 2010 (kenmerk \CD\reactie-002).

¹⁰⁸ Notulen bisschoppenconferentie 13 april 2010, agendapunt 8, besluit 93c/2010.

Uiteindelijk kreeg *Hulp & Recht* in 2010 (tot 23 november 2010) 1799 meldingen.

Tabel 4
Aantal meldingen en klachten *Hulp & Recht* 2010

Aard	Aantal
Meldingen van slachtoffers van seksueel misbruik, geestelijke en lichamelijke mishandeling	1579
Meldingen van getuigen en/of familieleden over seksueel misbruik, geestelijke en lichamelijke mishandeling	220
Waarvan in totaal over seksueel misbruik	1643
Waarvan klachten	241 (door 213 klagers)
Totaal	1799

Bron: *Hulp & Recht*, gegevens uit registratie Hulp en Recht, 23 november 2010, \beleid\cijfers-003

Van de 1799 meldingen hebben 265 betrekking op een van de zeven Nederlandse bisdommen (14,7 procent). Van de 241 klachten hebben 54 betrekking op de bisdommen (22,4 procent). Het is overigens niet altijd bekend tot welke orde, congregatie of bisdom degene hoorde waarover is gemeld. De hier genoemde percentages kunnen dus nog fluctueren.

Hulp & Recht heeft onlangs laten onderzoeken waarom ondanks het grote aantal meldingen maar een relatief klein aantal melders (13,4 procent) besluit om een klacht in te dienen.

De melders zijn willekeurig geselecteerd aan de hand van criteria: het moest gaan om meldingen die op zich tot een klacht zouden kunnen leiden (dus seksueel misbruik en melding door betrokkene zelf). Het onderzoek is telefonisch uitgevoerd en heeft tot de onderstaande uitkomsten geleid:

Inzake klachten:

- 32 melders willen alsnog een klacht indienen
- 44 melders wilden vooral melden vanwege statistieken
- 11 melders zien op tegen de procedure
- 4 melders zeiden geen vertrouwen in *Hulp & Recht* te hebben
- 4 melders wisten niet da de juridisch adviseur door *Hulp & Recht* wordt betaald
- 5 melders wilden niet zeggen waarom ze geen klacht willen indienen

Inzake hulp:

56 melders hebben geen behoefte aan hulp vanuit *Hulp & Recht*. 48 omdat ze geen behoefte hebben, 8 omdat ze een eigen hulpverlener hebben. De 44 anderen willen wel graag hulp vanuit *Hulp & Recht*, in de vorm van een gesprek. Deze wens hangt samen met de twijfel of ze wel of niet een klacht zullen indienen. Elke melder die dat wilde, heeft inmiddels een gesprek met een vertrouwenspersoon gehad.¹⁰⁹

¹⁰⁹ Marie-José Jager, Onderzoek melders. 21 oktober 2010 (Kenmerk:\OM\bestuur-001)

2.

Knelpunten in het functioneren van *Hulp & Recht*

2.1. Algemeen

Hulp & Recht is om een aantal redenen een instelling met een complexe opdracht:

- hulp en recht bieden;
- voor klagers én aangeklaagden zorgen;¹¹⁰
- er is sprake van Nederlands en van kerkelijk recht.

De klachtprocedure voorziet ook in klachten tegen uitgetreden en reeds overleden aangeklaagden die dan door het desbetreffende bisdom, orde of congregatie worden vertegenwoordigd. De bisschop of de hogere overste staat dan in de beklagdenbank. Dezelfde bisschop of hogere overste bepaalt later zelf wat hij met het advies van de *Beoordelings- en adviescommissie* doet. Tegelijkertijd benoemt de bisschop in de bisschoppenconferentie (samen met het bestuur van de KNR) de leden van de *Beoordelings- en adviescommissie* en legt het bestuur van *Hulp & Recht* verantwoording af aan de bisschoppenconferentie en aan het bestuur van de KNR.

Hulp & Recht is - als instelling van de RKK - principieel geschoeid op kerkrechtelijke leest. Het kerkelijk of canoniek recht is sterk theologisch bepaald. Het canonieke recht kent geen scheiding van machten en hanteert een eigen domein (in de zin van de oude *societas perfecta*) waarin alles geregeld is of kan worden.

In Nederland zijn kerkelijke rechtspersonen erkend naar Nederlands recht (artikel 2:2 BW). In andere Europese landen hebben kerkelijke rechtspersonen deze status niet en wordt naast de kerk c.q. haar onderdelen als geloofsgemeenschap altijd een vehikel opgericht dat civielrechtelijk van aard is en goederen, zaken en andere vermogensrechtelijke rechten en verplichtingen beheert. Dat in Nederland beide rechtsgebieden tegelijkertijd een rol spelen is historisch verklaarbaar en geldt voor alle kerkgenootschappen.¹¹¹ De *Onderzoekscommissie* komt hierop in haar eindrapportage nog terug.

2.2. De organisatie en procedure van *Hulp & Recht*

Hulp & Recht kent een bestuur dat bestaat uit minimaal vijf en maximaal zeven personen die door de bisschoppenconferentie en het bestuur van de KNR worden benoemd. Statutair is *Hulp & Recht* belast met het in stand houden van een meldpunt voor “personen [...] indien zij hulp wensen of een klacht willen indienen vanwege seksueel misbruik”.¹¹²

¹¹⁰ De *Onderzoekscommissie* heeft geen onderzoek gedaan naar de ervaringen van aangeklaagden cq religieuze instituten met de hulpverlening door *Hulp & Recht* aan aangeklaagden. In het gesprek met de commissie op 3 september 2010 heeft de voorzitter van *Hulp & Recht* het volgende opgemerkt: “De facto wordt geen hulp verleend aan echte daders. In de vroegere procedure was er wel in voorzien dat een aparte groep mensen die echte daders zou begeleiden, maar dat is nooit van de grond gekomen.”

¹¹¹ drs. L.C. van Drimmelen en professor mr. T.J. van der Ploeg, ‘Kerk en Recht’, 2004.

¹¹² Artikel 3 lid 1 van de statuten van *Hulp & Recht*:

<http://www.hulpenrecht.nl/Documenten/SitePages/Statuten.aspx>

Hiernaast is aan de BAC de taak toebedeeld om een gemotiveerd advies aan bisschoppen en oversten uit te brengen naar aanleiding van concrete klachten. Ten slotte kent *Hulp & Recht* een rol bij het verrichten van onderzoek en studie op het terrein van seksueel misbruik in het algemeen en in de specifieke context van de RKK in het bijzonder en het uitbrengen van algemene beleidsadviezen aan bisschoppen en oversten.

De eerste taak, via het meldpunt hulp bieden en een klacht indienen, kent een aantal knelpunten. Het eerste knelpunt is dat op dit moment telefonische melders een van de administratieve medewerkers aan de lijn krijgen. Hun instructie luidt om de melders mee te delen dat ze door een vertrouwenspersoon worden teruggebeld om over hun melding te spreken. Uit de eigen meldingen bij de *Onderzoekscommissie* blijkt dat melders vaak de nodige moed moeten verzamelen om hun misbruik te melden. Het is voor de *Onderzoekscommissie* de vraag of het uitstel door het vervolgcontact met de vertrouwenspersoon de bereidheid aantast om een klacht in te dienen. De *Onderzoekscommissie* heeft dit niet kunnen vaststellen. Volgens *Hulp & Recht* komt vaak naar voren dat de melder wil dat zijn melding “meegenomen wordt in de statistieken”.¹¹³ Uit het telefonisch gehouden onderzoek blijkt dat bij een tweede benadering alsnog 32 van de 100 melders besluiten tot het indienen van een klacht. Dit hoge percentage duidt erop dat in de beleving van melders het verschil tussen melding en klacht diffuus.¹¹⁴

Als melders aangeven hulp nodig te hebben, worden vertrouwenspersonen ingeschakeld. Deze vertrouwenspersonen werden vroeger door de bisschoppen benoemd, maar sinds 2008 door het bestuur van *Hulp & Recht*. Hun werkterrein ontstijgt dan ook de begrenzing van het bisdom waarbinnen ze woonachtig zijn.¹¹⁵ De vertrouwenspersonen beschikken over het dossier van de melder waarmee ze een gesprek gaan voeren. Tijdens hun gesprekken proberen de vertrouwenspersonen te achterhalen of de melders meer hulp nodig hebben, bij voorbeeld van een jurist of een psycholoog. Dat wordt ook in het verslag gemeld dat naar *Hulp & Recht* wordt gezonden en waarvan de melder een afschrift krijgt. Het verslag wordt pas verstuurd na goedkeuring door de melder.

De vertrouwenspersoon kan adviseren aan *Hulp & Recht* om door te verwijzen naar een hulpinstantie maar doet dat niet zelf. Van de follow-up van deze doorverwijzing wordt de vertrouwenspersoon niet op de hoogte gehouden. Het ontbreekt op dit moment overigens aan richtlijnen voor dit soort situaties. Ook bestaat onduidelijkheid – zowel binnen het bestuur van *Hulp & Recht* als bij de vertrouwenspersonen - over het maximaal aantal gesprekken dat vertrouwenspersonen voeren met aan hen toebedeelde melders.¹¹⁶ In september jl heeft het bestuur van *Hulp & Recht* in beginsel ingestemd met een ‘Kader Vertrouwenspersonen nieuwe stijl’ waarin in deze lacunes wordt voorzien.

¹¹³ Gesprek van de commissie met mr. P.M.M. Stassen op 10 september 2010.

¹¹⁴ Marie-José Jager, Onderzoek melders. 21 oktober 2010 (Kenmerk:\OM\bestuur-001).

¹¹⁵ Gesprek van de commissie met mevrouw M. van Helvert-Willeme op 17 september 2010.

¹¹⁶ Bij een groot aantal gesprekken dreigt het risico dat de vertrouwenspersoon gaat optreden als hulpverlener, waartoe de vertrouwenspersonen niet zijn toegerust. Gesprek van de secretaris met mr. P.M.M. Stassen op 8 november 2010.

Sinds kort hebben de KNR en de bisdommen commissies ingesteld om als kring van vertrouwenspersonen te fungeren en “in gesprek te gaan in het kader van de erkenning van seksueel misbruik en hen voor verdere ondersteuning door te verwijzen en dit ook te volgen op een door het slachtoffer gewenste manier.”¹¹⁷ In het bisdom Roermond is een soortgelijke commissie *Luisterend Oor* in het leven geroepen die iedereen hoort “die gehoord wil worden [...] en respect, erkenning en welgemeende excuses [geeft].”¹¹⁸

De gesprekken met slachtoffers zijn vertrouwelijk en de verslagen van de diocesane commissie van het bisdom Haarlem-Amsterdam worden op het bisdom vertrouwelijk bewaard of op verzoek van het slachtoffer vernietigd. Twee slachtoffers hebben gevraagd het verslag van hun gesprek ter kennis te laten brengen van de *Onderzoekscommissie*.

Als komt vast te staan dat de melder een klacht wil indienen bij *Hulp & Recht* wordt een van de juridische adviseurs gevraagd om binnen veertien dagen contact op te nemen met de klager en met hem een klaagschrift op te stellen. De juridische adviseurs zijn advocaten die voor hun advisering een vergoeding ontvangen en wat hun werkzaamheden betreft gebonden zijn aan de regels van de *Orde van Advocaten*. De ervaringen met de juridische adviseurs zijn nogal wisselend. Aan de ene kant zijn klagers ingenomen met het feit dat ze zonder hiervoor zelf kosten te maken zij kunnen beschikken over juridische ondersteuning.¹¹⁹ Aan de andere kant werden ze met een procedure geconfronteerd die ze vaak niet goed kunnen overzien: “de procedurele informatie zoals je kunt lezen op de website van *Hulp & Recht* is onvolledig en daardoor onjuist. Er bestaan nog vijftien pagina’s juridische tekst met nogal ingrijpende en zelfs tegenstrijdige aanvullingen op de procedure. Dit krijg je pas ter plekke bij de juridische adviseur te lezen. Dat kun je dan (proberen) door te nemen om vervolgens erachter te komen dat ook de juridische adviseur niet precies kan uitleggen hoe het proces zal gaan verlopen.”¹²⁰ Inmiddels is de tekst op de (vernieuwde) website aangepast. De juridisch adviseurs zijn op 17 september jl in aanwezigheid van de voorzitter en leden van de BAC, de vertrouwenspersonen en het bestuur van *Hulp & Recht* geïnformeerd over de procedure en de wijze waarop zij met klagers het klaagschrift opstellen.

Ook lopen klagers aan tegen het verschil in aanpak tussen de juridische adviseurs. Een van de klagers werd gevraagd zijn eigen klaagschrift op te stellen: “ondanks dat zijn klaagschrift een duidelijk en samenhangend verhaal was, werd het in eerste instantie afgekeurd omdat het aan een bepaalde structuur moest voldoen.”¹²¹ Andere klagers zijn positiever over dit deel van de procedure: “Het contact met de juridisch adviseur is vervolgens zeer vlot tot stand gekomen. Wat hij op schrift had gesteld bleek dermate compleet dat er niet veel aan hoefde te worden veranderd, toegevoegd of geschrapt.”¹²²

Op het klaagschrift volgt het verweerschrift van de aangeklaagde zelf of als hij is overleden door de desbetreffende bisschop of hogere overste.

¹¹⁷ Brief met bijlagen van drs. E.H.A. Fennis (kanselier bisdom Haarlem-Amsterdam) van 16 september 2010.

¹¹⁸ <http://www.bisdom-roermond.nl/nieuws/detail.php?ID=1117>

¹¹⁹ E-mailbericht van slachtoffers Canisiuscollege van 14 september 2010 om 9.42 uur.

¹²⁰ <http://www.seksueelmisbruik.info/rkkerk/?p=59>

¹²¹ Gesprek van de commissie met de heer R.C.G. Egging op 17 september 2010.

¹²² Gesprek van de commissie met anoniem op 17 september 2010.

De manier waarop in de verweerschriften wordt ingegaan op wat de klager is overkomen loopt uiteen, aldus het huidige hoofd van het secretariaat van *Hulp & Recht*: “variërend van ‘betrokkene is dood, ik heb geen archief’ tot hele mooie verweerschriften waarin een overste zich heeft ingespannen om de situatie in historisch perspectief te plaatsen met de achtergrond van het tehuis, de aangeklaagde en het misbruik. [...] Er wordt ook verweer gevoerd door nog in leven zijnde aangeklaagden en ook hierin zitten grote verschillen. Sommigen tonen zich aangedaan en willen graag met het slachtoffer praten terwijl anderen het gebeurde volledig ontkennen.”¹²³ De *Onderzoekscommissie* constateert in dit verband dat het inlevingsvermogen bij de opstelling van verweerschriften die namens een overleden aangeklaagde worden ingediend voor verbetering vatbaar is.¹²⁴

In de nieuwe procedure is een zitting voorzien waar zowel klager als aangeklaagde worden gehoord. Hiervan kan worden afgeweken als tevoren hiertegen bezwaar wordt gemaakt.¹²⁵

Het sluitstuk van de procedure bestaat uit de uitspraak van de BAC en – als de klacht gegrond wordt verklaard – een advies aan de bisschop of hogere overste die verplicht is om te reageren op het advies binnen dertig dagen. Deze reactie wordt schriftelijk verzonden aan de BAC, de klager en – als betrokkene nog in leven is – aan de aangeklaagde. Terugkoppeling over het resultaat van de in de reactie opgenomen maatregelen is voorzien in de huidige regeling (artikel 18), maar niet in alle gevallen wordt hieraan voldaan. Aan de uitspraak van de BAC wordt geen bekendheid gegeven.

De BAC kan disciplinaire maatregelen adviseren, maar uitsluitend de bisschop of hogere overste is bevoegd over te gaan tot zulke maatregelen. De BAC is dan ook geen tuchtcollege, maar een klachtencommissie. In één geval is bekend dat na de uitspraak van de BAC de desbetreffende bisschop het onderzoek nog eens wilde overdoen.¹²⁶ Twee keer leidde de afdoening van een advies in de BAC tot een kritische reactie van de BAC (zie voetnoot 83). De vertrouwenspersonen wendden zich eerder tot het bestuur van *Hulp & Recht*. Zij vroegen in een brief aan het bestuur om zich verantwoordelijk te blijven voelen voor de “naleving” door de bisschoppen en hogere oversten van de adviezen en er op toe te zien dat “[maatregelen] zo spoedig mogelijk na de uitspraak worden genomen.”¹²⁷

¹²³ Gesprek van de commissie met mevrouw mr. P.M.M. Stassen op 10 september 2010.

¹²⁴ “Hij heeft de opmerkingen in het verweerschrift over de betrouwbaarheid van zijn eigen waarnemingen als zeer pijnlijk ervaren. Zijn herinneringen daaraan zijn nog erg scherp.” Gesprek van de commissie met anoniem op 17 september 2010.

¹²⁵ Voor veel klagers is een confrontatie met de aangeklaagde moeilijk: “eenmaal voor het gerechtsgebouw aangekomen stond daar in de kleine loge van de personeelsingang de dader met secondant pontificaal voor de ingang en even later werden we een klein vergaderkamertje ingeloodst met een viertal commissieleden en een tafelschikking van koffiekopjes die er op neer kwam dat de aangeklaagde zo een beetje op mijn schoot kwam te zitten. Zoiets heeft meteen invloed op de manier waarop je in staat bent jezelf en je zaak te verdedigen.” <http://www.seksueelmisbruik.info/rkkerk/?p=59>. Gesprek met drs. A.E.H. Kemmerling op 8 november 2010.

¹²⁶ Gesprek van de commissie met mevrouw mr. M.A.F. Tan-de Sonnaville op 3 september 2010.

¹²⁷ Brief van mevrouw C. Meyssen-Nagel en mevrouw M. Schulte Kemna van 6 maart 2002. Zie ook het verslag van de bijeenkomst van het bestuur van *Hulp & Recht* van 18 april 2002: “[Mevrouw Meyssen] geeft inzicht in de aard van twee ernstige klachten en de wijze waarop de kerkelijke overheid in deze klachten met sancties om

Op 7 november 2003 concludeerde het bestuur dat “ook al behouden bisschoppen en hogere oversten hun eigen vrijheid, de adviezen zijn niet vrijblijvend. Het komt voor dat door de afhandeling van de adviezen de geloofwaardigheid van *Hulp & Recht* in het geding komt.” Deze opvatting van het bestuur werd in een brief aan de bisschoppenconferentie en het bestuur van de KNR vastgelegd.¹²⁸

Klagers vragen in hun klaagschriften soms financiële genoegdoening, die kan bestaan uit een vergoeding van gemaakte (therapeutische) kosten en smartengeld. De BAC, aldus de voorzitter van de BAC, “oordeelt niet over schadevergoeding, maar kan wel aangeven of betrokkene professionele begeleiding nodig heeft. Of ook in overweging kan worden genomen bij te dragen in de kosten daarvan, is binnen de BAC onderwerp van bespreking.”¹²⁹

Hulp & Recht krijgt veel vragen over schadevergoeding bij seksueel misbruik. Schadevergoeding kan betreffen: concrete kosten die men heeft gemaakt (voor artsen, hulp, therapie etc.), vermogensschade (misgelopen inkomen bijvoorbeeld) of smartengeld.

In het verleden heeft de BAC een enkele keer iets gezegd over uitsluitend de eerste vorm van schadevergoeding. Artikel 13.1 (taken van de BAC), sub c 5^e aandachtsstreepje luidde namelijk als volgt: ‘*het toekennen van een financiële vergoeding aan klagende voor ontvangen of nog te ontvangen therapeutische hulp, voor zover deze niet voor vergoeding langs de geëigende wegen daarvoor (op basis van wettelijke voorzieningen) in aanmerking komt en overigens redelijk voorkomt.*’ In de huidige procedure (artikel 17) ontbreekt een dergelijke bepaling.

Artikel 19.4 van de huidige procedure is een bepaling van dossierbeheer/geheimhouding (zie aanhef bij dat artikel). *Hulp & Recht* mag dossiers niet afgeven zonder toestemming van klager. Artikel 19.4 is dan ook opgenomen om het mogelijk te maken dat, indien en voor zover er externe commissies zijn die zich buigen over vragen van schadevergoeding in een concreet geval, deze het dossier mogen inzien. Klagers die de procedure volgen stemmen daarmee dus op voorhand in. Er is momenteel geen externe commissie die adviseert over de hoogte van schadevergoeding in concrete gevallen.

De *commissie-Lindenbergh* adviseert bisschoppen en oversten over de juridische positie van ordes, congregaties en bisdommen bij seksueel misbruik. Hierbij gelden enkele uitgangspunten:

- *Hulp & Recht* gaat *niet* over schadevergoeding. De BAC kan tot een beperkt aantal maatregelen besluiten, zie artikel 17 van de procedure.
- In het verleden is in een enkel geval door de BAC in overweging gegeven om binnen randvoorwaarden kosten van therapie te vergoeden.

ging. In het ene geval nam de betreffende abt geen enkele maatregel. De dader bleef in het klooster en bleef contacten onderhouden met parochianen van de parochie waar hij assisteerde; ook toen het slachtoffer de media inschakelde. Het slachtoffer schakelde de media onder meer in omdat zij herhaling van het misbruik vreesde. De dader was een populaire figuur in de parochie en dorp en had veel contacten met kinderen.”

¹²⁸ Verslag bijeenkomst bestuur van *Hulp & Recht* van 3 december 2003.

¹²⁹ Gesprek met drs. A.E.H. Kemmerling op 8 november 2010.

- Gelet op de huidige stand van zaken, vooral: aantallen, heeft de BAC recent besloten om in de adviezen *geen enkel* advies of overweging meer op te nemen over welke vorm van schadevergoeding dan ook.
- Een verzoek tot schadevergoeding moest in het verleden en moet ook nu te allen tijde ingediend worden bij de pleger zelf, de bisschop of de overste. Dit is in voorkomende gevallen daarom een procedure na de procedure bij *Hulp & Recht*.
- De taak van de juridisch adviseur bij *Hulp & Recht* is beperkt. Klagers begeleiden bij een verzoek tot schadevergoeding valt hier niet onder.

De onduidelijkheid over een instantie waaraan klagers hun financiële eisen kunnen voorleggen werkt frustratie over de procedure van *Hulp & Recht* in de hand.

Tussen het bestuur van *Hulp & Recht* en de BAC staat een ‘Chinese Muur’. Voor het bestuur is het in het kader van de onafhankelijkheid van de BAC niet geoorloofd om kennis te nemen van klaagschriften, verweerschriften, uitspraken en adviezen van de BAC. Hier staat tegenover dat het bestuur de aangewezen instantie is om in contact te treden met de bisschoppenconferentie en de KNR. Het vorige bestuur en de vorige BAC stelden zich ten opzichte van elkaar volstrekt zelfstandig op. Bij het laatste reguliere overleg tussen het bestuur van *Hulp & Recht* met de bisschoppen en de KNR was in de delegatie van *Hulp & Recht* de voorzitter van de BAC opgenomen.¹³⁰ In het verleden stelde de BAC geanonimiseerde overzichten van de door haar behandelde klachten op en verstrekke deze aan het bestuur. Aan deze informatieverschaffing is in 2006 een einde gekomen toen de verhoudingen tussen het bestuur en de BAC op scherp kwamen te staan.

Inzicht in het functioneren van de vertrouwenspersonen bestaat ook maar amper bij het bestuur van *Hulp & Recht*. Voor vertrouwenspersonen worden met enige regelmaat studiedagen georganiseerd. Op intervisiebijeenkomsten van onder andere juridisch adviseurs en vertrouwenspersonen kunnen problemen rond casuïstiek worden besproken. Voorafgaand aan haar werk als vertrouwenspersoon heeft mevrouw Van Helvert-Willeme bij *Hulp & Recht* een training gevolgd met psychologen en al werkzame vertrouwenspersonen.¹³¹ Van een systematische terugkoppeling naar het bestuur van dit soort activiteiten is geen sprake.

Wat de derde taak van *Hulp & Recht* betreft is het bestuur pas onlangs toegekomen aan het uitbrengen van haar eerste algemene beleidsadvies aan bisschoppen en oversten. Het betreft hier een advies over preventie, dat voor de bisschoppenconferentie op 13 oktober 2009 was geagendeerd maar werd doorgeschoven naar de bijeenkomst in november 2009. In een gesprek met de *Onderzoekscommissie* heeft het bestuur van *Hulp & Recht* bij monde van de vicaris-generaal van het bisdom Breda erop gewezen dat “in de jaren 2008 en 2009 veel is geïnvesteerd in preventie. Aan alle opleidingen voor theologie is gevraagd preventie aan de orde te stellen. Tevens is aangeboden om gastcolleges te geven. Bij vrijwel alle opleidingen bestond hiervoor openheid. Preventie is natuurlijk een doorlopend verhaal, dat start bij de opleidingen.

¹³⁰ Notulen bisschoppenconferentie 13 oktober 2009, agendapunt 18.

¹³¹ Gesprek van de commissie met mevrouw M. van Helvert-Willeme op 17 september 2010.

Daarnaast zijn dit jaar een paar studiedagen georganiseerd voor de leidinggevenden van de bisdommen, de personeelsfunctionarissen en mensen van de opleidingen. Daarbij is vaak gebruik gemaakt van externe expertise, bij voorbeeld van de politie. Verder hebben alle bisdommen nu gedragsregels, waarvan seksueel misbruik onderdeel uitmaakt. Deze regels zijn overigens niet door *Hulp & Recht* opgesteld. Hij [drs. V.G.P.J.M. Schoenmakers, lid van het bestuur van *Hulp & Recht*, vicaris-generaal van het bisdom Breda en secretaris-generaal van de bisschoppenconferentie] betreurt het echter dat er voor alle bisdommen niet één soort gedragsregel is. [Uiteindelijk] hebben de bisschoppen en religieuzen ervoor gekozen om bij elke benoeming van een pastorale beroepskracht 'die van buiten komt' een verklaring te vragen van vrijwaring van seksueel misbruik. Dus als een pastoor vanuit Venray in Breda komt werken, wordt deze verklaring gevraagd. Uiteraard is het de bedoeling dat de preventie ook verdergaat richting de parochianen, maar helaas is in de afgelopen periode de aandacht voor dat traject wat afgeleid."¹³²

2.3. *Vergelijkbare procedures*

In de voorgaande paragraaf 2.2. constateert de *Onderzoekscommissie* dat de BAC een klachtencommissie is en geen tuchtcollege zoals we zo'n college kennen in Nederland voor de advocatuur en medisch beroepsbeoefenaren. Wel zijn parallellen te trekken met klachtenprocedures bij onder andere medische zorgverleners, onderwijsinstellingen en politiekorpsen.

Wet klachtrecht cliënten zorgsector

Artikel 2 van de Wet klachtrecht cliënten zorgsector (1995) bepaalt dat zorginstellingen over een klachtenregeling en een klachtencommissie beschikken en stelt hier nadere eisen aan. Als sprake is van een klacht die duidt op een ernstige situatie met een structureel karakter dan brengt de klachtencommissie de zorgaanbieder hiervan op de hoogte. Als de klachtencommissie niet is gebleken dat de zorgaanbieder ter zake maatregelen heeft getroffen dan stelt de klachtencommissie de inspectie voor de gezondheidszorg hiervan op de hoogte.¹³³

Ziekenhuizen en andere grote zorgaanbieders (zoals verpleeg- en verzorgingsinstellingen) hebben in de regel een eigen klachtencommissie die (deels) uit onafhankelijke leden bestaat en ondersteund wordt door medewerkers van het ziekenhuis of de instelling. De voorzitter en leden worden door de raad van bestuur benoemd. Individuele beroepsbeoefenaren of beroepsbeoefenaren die in kleiner verband werkzaam zijn hebben zich in de regel aangesloten bij regionale of zelfs landelijk functionerende klachtencommissies.

Bij seksueel misbruik bestaat de verplichting tot melding bij de inspectie voor de gezondheidszorg. De inspectie onderzoekt deze melding of laat deze melding onderzoeken.

¹³² Gesprek van de commissie met het bestuur van *Hulp & Recht* op 3 september 2010.

¹³³ mr. R.J. Hoekstra, 'Angel en Antenne. Het functioneren van de Inspectie voor de Gezondheidszorg in de casus van de neuroloog van het Medisch Spectrum Twente.' 2010, blz. 23 en 24.

Klagers hebben de mogelijkheid om zich met hun klacht rechtstreeks te wenden tot een van de regionale tuchtcolleges. Dit gaat vooral om die situaties waarin sprake is van een uit feiten en omstandigheden voortvloeiend redelijk vermoeden dat één van de in de Medische Tuchtwet omschreven tuchtnormen is overtreden door een beroepsbeoefenaar die aan deze tuchtrechtspraak is onderworpen.

Eerder dit jaar heeft het kabinet een wetsvoorstel ingediend om klagers de gelegenheid te geven in tweede instantie hun klacht voor te leggen aan een landelijke geschillencommissie. Uit de eerste evaluatie van de wet bleek veel ongenoegen te bestaan over deze klachtenprocedure: "opmerkelijk is dat tweederde van de klagers niet tevreden is met de uitkomst, ondanks het feit dat zij voor ongeveer vijftig procent in het gelijk worden gesteld."¹³⁴ Met de aanvulling van een beroepsinstantie op landelijk niveau wil het kabinet het klachtenrecht in de gezondheidszorg verbeteren.

Kwaliteitswet onderwijs

Het onderwijs kent al een dergelijk getrappt klachtenrecht. In de oorspronkelijke Kwaliteitswet voor het onderwijs (1998) is sprake van een klachtenregeling en van een meldplicht. Aanvankelijk richtte de meldplicht zich alleen op seksueel misbruik en seksuele intimidatie. In de Wet op het onderwijstoezicht (2002) is het begrip grensoverschrijdend gedrag uitgebreid en verder uitgewerkt. Wanneer sprake is van mogelijk strafbare feiten, legt de Vertrouwensinspecteur (van de inspectie voor het onderwijs) het bevoegd gezag van een onderwijsinstelling de verplichting op om aangifte of melding bij de politie te doen. Alle medewerkers die werken bij een onderwijsinstelling hebben een meldplicht wanneer zij het vermoeden of de wetenschap hebben dat een medewerker of vrijwilliger zich schuldig heeft gemaakt aan grensoverschrijdend jegens leerlingen. Zij moeten dit onmiddellijk melden bij hun direct leidinggevende. Die geeft het vermoeden door aan het bevoegd gezag. Het bevoegd gezag is verplicht de zaak te melden bij de Vertrouwensinspecteur.

Een klacht is een gevoel van ongenoegen waarvan de klager vindt dat het gedrag zich niet mag herhalen.¹³⁵ Elke onderwijsinstelling kent een klachtencommissie of is bij een (regionale) klachtencommissie aangesloten. Elke onderwijsinstelling kent vertrouwenspersonen die niet verbonden zijn aan de onderwijsinstelling. De wet stelt geen eisen aan de kwalificatie voor deze functie. Zowel de klager als de aangeklaagde krijgen tijdens de klachtenprocedure een vertrouwenspersoon toegewezen. De klachtencommissie brengt advies uit en de mogelijkheid bestaat om bij de landelijke klachtencommissies in beroep te gaan. Op dit moment functioneren nog landelijke klachtencommissies voor onderwijs op rooms-katholieke, op protestants-christelijke en op algemene grondslag. Het is de bedoeling uiteindelijk te komen tot één gezamenlijke landelijke klachtencommissie.

¹³⁴ Brief van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport aan de Tweede Kamer van 17 februari 2000 (GZB/PCZ 2040967) en brief van de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport aan de Tweede Kamer van 17 september 2004 (IBE/E-2515372).

¹³⁵ Gesprek met mr. P. Dijkmans en mr. K. Veraart van de Besturenraad op 5 oktober 2010. Zie ook Besturenraad Thema, 'Klachtenrecht en meldplicht'. Mei 2009 nummer 75.

De uitspraken (en hierbij horende adviezen) van de landelijke commissies worden geanonimiseerd gepubliceerd.¹³⁶ De Landelijke Klachtencommissie voor het Christelijk Onderwijs is een stichting waarvan de leden worden benoemd door ouderorganisaties (Ouders & Co) en de Besturenraad.

Politiewet

De klachtenbehandeling bij de politie berust op de Politiewet 1993 en de Algemene wet bestuursrecht. De verschillende politiekorpsen is de vrijheid gelaten de klachtenbehandeling op uiteenlopende wijze te organiseren.

De klachtbehandelaar, een medewerker van het desbetreffende politiekorps, probeert in eerste instantie de klacht informeel – dat wil zeggen door overleg of bemiddeling – naar tevredenheid van de klager af te handelen. Als dit niet lukt, geeft hij in zijn rapportage de reden daarvan aan. Hieronder wordt de klachtenprocedure toegelicht aan de hand van de werkwijze van het Korps landelijke politiediensten (KLPD).¹³⁷

De Klachtencommissie van het KLPD is een externe, onafhankelijke instantie. De commissie bestaat uit vijf personen, afkomstig uit de zittende magistratuur, het Openbaar Ministerie, de politieorganisatie, het openbaar bestuur en Slachtofferhulp Nederland. De minister benoemt de voorzitter en de leden.

De Klachtencommissie ontvangt een afschrift van elke klacht die volgens de klachtenregeling behandeld wordt. Als een klacht informeel is afgedaan, ontvangt de commissie een afschrift van de brief aan de klager, waarin de informele afhandeling wordt bevestigd. Als het niet gelukt is een klacht informeel af te ronden, ontvangt de commissie het klachtdossier voor advies. Na ontvangst van het klachtdossier neemt het secretariaat van de commissie contact op met de klager en informeert of deze door de commissie gehoord wil worden. Als dat het geval is, vindt een hoorzitting plaats. De Klachtencommissie nodigt hiervoor ook de beklagde uit. Vervolgens adviseert de commissie de korpschef binnen vier weken over de afhandeling van de klacht.

De afhandeling door de korpschef moet plaatsvinden binnen een termijn van veertien weken nadat de klacht ontvangen is. De afhandelingsbrief vermeldt ook het advies van de Klachtencommissie en verwijst naar de mogelijkheid de klacht voor te leggen aan de *Nationale ombudsman*, indien de klager het niet eens is met de klachtenbehandeling of de afhandeling. Het diensthoofd krijgt een kopie van de brief en zorgt voor de evaluatie van de klacht met de betrokken politieambtenaar.

Als een klager niet tevreden is over de klachtenbehandeling of de beoordeling van de klacht, kan hij tot één jaar na afhandeling de *Nationale ombudsman* verzoeken een onderzoek in te stellen. De klager wordt in de afhandelingsbrief op deze mogelijkheid gewezen.

¹³⁶ Zie de uitspraken en adviezen van de Klachtencommissie voor Christelijk Onderwijs: <http://www.klachtencommissie.org/inhoud/2009>

¹³⁷ Zie het jaarverslag 2008 Klachtenafhandeling KLPD: http://www.politie.nl/KLPD/Images/klpdklachten2008_tcm35-488471.pdf

Acht de *Nationale ombudsman* het verzoek ontvankelijk, dan vraagt hij de korpsbeheerder om een reactie. De korpschef adviseert dan de korpsbeheerder. De klachtcoördinator, die rechtstreeks door het bureau van de *Nationale ombudsman* wordt geïnformeerd over het verzoek aan de korpsbeheerder, adviseert op zijn beurt de korpschef.

Bij regionale politiekorpsen, bij voorbeeld Politie Haaglanden, wijkt deze aanpak nauwelijks af van de opzet van de klachtenprocedure bij de KPLD. In eerste aanleg wordt een bemiddelingsgesprek gevoerd met de klager. De klachtbehandelaar, een door de korpschef aangewezen functionaris, voert dit gesprek met klager, die zich bij dit gesprek kan laten bijstaan. Van het gesprek wordt een verslag gemaakt, waarvan de klager een afschrift krijgt. De bureauchef beoordeelt de klacht. Als de klager van zo'n bemiddelingsgesprek afziet of niet tevreden is over het bemiddelingsgesprek wordt de klacht in tweede aanleg behandeld.¹³⁸

De Klachtencommissie bestaat uit vijf onafhankelijke leden en een of meer plaatsvervangende leden die afkomstig zijn uit "relevante maatschappelijke geledingen, zoals de rechtelijke macht en/of staande magistratuur, de advocatuur, het openbaar bestuur of andere (neven)functies die relevante maatschappelijke oriëntatie met zich mee brengen." Doorgaans maken ook een of twee oud-politiefunctionarissen deel uit van de commissie.¹³⁹ De voorzitter en leden worden op voordracht van de korpsbeheerder benoemd door het regionaal college.

Binnen een week na registratie van de klacht voert de klachtbehandelaar een gesprek met klager en met aangeklaagde. De burgemeester en de hoofdofficier van justitie ontvangen een kopie van de klacht en worden in de gelegenheid gesteld over de klacht advies uit te brengen aan de klachtencommissie. De klachtbehandelaar stelt een klachtdossier samen met alle stukken en gegevens die kunnen bijdragen aan het vaststellen van de feiten over de klacht. Waar nodig hoort de klachtbehandelaar getuigen en andere personen die kunnen bijdragen aan het vaststellen van de feiten.

De klachtbehandelaar stelt een onderzoeksrapport op van zijn bevindingen. Het klachtdossier wordt voorgelegd voor advies en oordeel aan de korpschef. Door tussenkomst van een klachtcoördinator stuurt de korpschef het dossier door naar de Klachtencommissie. De commissie stelt klager in de gelegenheid te worden gehoord. De beklagde wordt gehoord. Als blijkt dat tevens een verzoek tot schadevergoeding is ingediend, wordt advies gevraagd aan het bureau schade en verzekeringen van Politie Haaglanden. In eenvoudige gevallen waarbij het schadebedrag niet hoger is dan 500 euro kan de korpschef een bedrag tot schadevergoeding toekennen.

Nadat de commissie advies heeft uitgebracht, zendt de korpsbeheerder een afdoeningsbrief met zijn oordeel aan de klager, aan degene op wie de klacht betrekking heeft en de klachtencommissie.

¹³⁸ Klachtregeling Politie Haaglanden 2004.

¹³⁹ E-mailbericht van de heer P. Blankwaard aan de *Onderzoekscommissie* van 9 november 2010 om 9.29 uur.

De korpsbeheerder wijst bij de verzending van zijn afdoeningsbrief op de mogelijkheid vervolgens binnen een jaar een klacht in te dienen bij de *Nationale ombudsman*.

2.4. Hulp bij seksueel misbruik

De hulp die *Hulp & Recht* biedt is grotendeels pastoraal, dat wil zeggen vanuit de eigen opdracht van de Kerk.¹⁴⁰ Voor professionele hulp (psychosociaal) wordt doorverwezen.

Er moet wat betreft hulpverlening onderscheid worden gemaakt tussen de periode tot eind 2007 en de periode daarvoor. In de eerste periode was er een vrijgesteld persoon (zuster Verrijt) die het meldpunt beheerde. Zij voerde de eerste, vaak ondersteunende gesprekken met melders. Zij verwees deze personen vervolgens door naar de vertrouwenspersonen. Vertrouwenspersonen gingen soms zeer uitvoerig en langdurig met ondersteuning om. Dat was een van de redenen waarom de nieuwe procedure de hulpverlening meer heeft willen binden aan de totstandkoming van een klaagschrift.

Tot voorjaar 2010 behandelde *Hulp & Recht* een overzichtelijk aantal klachten. In de hausse aan meldingen daarna is een aantal aspecten uit de procedure pragmatisch aangepakt, waardoor niet alleen personen die een klacht willen indienen hulp krijgen van een vertrouwenspersoon (zoals de procedure bepaalt), maar ook melders die daar behoefte aan hadden. In de toelichting staat over hulp het volgende: "Niet alleen bij gelegenheid van de melding of bij het indienen van een klacht kan het van belang zijn om hulp te verlenen aan klagers. Na afronding van de procedure en bij gelegenheid van de beslissing van de ordinarius is het verlenen van hulp en pastorale zorg primair de taak en verantwoordelijkheid van de bisschop of overste. *Hulp & Recht* kan hierin wel bemiddelen doch speelt zelfstandig in deze geen rol." Uit een van de gesprekken die de *Onderzoekscommissie* heeft gevoerd kwam naar voren dat veel melders genoeg hebben aan een of meer pastorale gesprekken. Uit veel gesprekken is de *Onderzoekscommissie* gebleken dat behoefte bestaat aan lotgenotencontact en aan gespreksgroepen.¹⁴¹

Ten slotte vraagt de *Onderzoekscommissie* aandacht voor familie- en gezinsleden van slachtoffers: "Als men de moed heeft opgeraapt om over haar of zijn misbruik te praten, is er vaak gehoor bij deskundigen en hulpverleners, maar vaak blijft de partner van die persoon onbegrepen achter. Waar moeten zij naar toe? Immers hen is niets aangedaan. Maar zij zitten er middenin en ondervinden vaak ook de problemen van de misbruikte partner, zodanig dat bij voorbeeld in het huwelijk blijven geen optie meer is. Het gevolg is dan vaak dat een gezin uit elkaar valt en de persoon die is misbruikt een extra klap krijgt."¹⁴²

Passende hulp buiten Hulp & Recht

Op 29 september en 1 oktober heeft de *Onderzoekscommissie* twee bijeenkomsten met slachtoffers van misbruik gehouden. In dat kader heeft *Onderzoekscommissie* instanties geïnventariseerd die hulp bieden aan slachtoffers van seksueel misbruik.

¹⁴⁰ Ongeveer vijftien vertrouwenspersonen hebben een pastorale achtergrond. Daarnaast fungeren een arts, een vertrouwenspersoon bij een sportkoepel en een maatschappelijk werker als vertrouwenspersoon.

¹⁴¹ In bijlage 5 is een overzicht van contactpersonen van verschillende lotgenotengroepen opgenomen. Deze lijst staat ook vermeld op de website www.onderzoekrk.nl.

¹⁴² E-mailbericht aan de commissie van 15 augustus 2010 om 16.19 uur.

Gespecialiseerde hulp voor slachtoffers is in Nederland langzaam op gang gekomen na onderzoeken naar seksueel misbruik aan het eind van de jaren tachtig van de vorige eeuw. Veel instellingen voor ambulante en klinische zorg hebben wel ervaring met deze patiënten die onder tal van diagnoses binnenkomen: middelengebruik, persoonlijkheidsstoornissen, angststoornissen, depressies, somatisatie-, dissociatieve-, affectregulatiestoornissen en suïcidaliteit evenals zelfbeschadigend gedrag.

Geen enkele diagnose is specifiek voor deze populatie en dat is ook begrijpelijk omdat de traumatische ervaringen enorm uiteenlopen en omdat de gezinsachtergrond (gehechtheid, dan wel affectieve verwaarlozing) ook sterk verschillen. Maar vrij algemeen zijn er problemen in relaties met anderen (wantrouwen), problemen met zelfbeeld (negatief), met affectregulatie (woede-uitbarstingen of juist geremde woede) en met cognitieve problemen (dissociatie, concentratieproblemen).

Gespecialiseerde hulp

In Nederland is voor alle hulp op dit gebied de huisarts de sleutelfiguur. Daar kan men zich melden met klachten en de huisarts verwijst vervolgens naar een instelling voor geestelijke gezondheidszorg of een vrijgevestigde psychotherapeut, klinisch psycholoog of psychiater.

Sinds 2006 is een gespecialiseerd hulpaanbod ontwikkeld in veertien instellingen in Nederland die zich hebben verenigd in het *Landelijk centrum vroegkinderlijke chronische traumatisering* (www.lcvt.nl). Deze instellingen zijn Altrecht, Herlaarhof, Parnassia Bavo, GGZ Kinderen en Jeugd Rivierduinen, GGZ Drenthe, GGZ Eindhoven en de Kempen, GGZ Eindhoven Kinderen en Jeugd, Meerkanten, Kinder- en Jeugd Trauma Centrum Haarlem, GGZ Friesland, Fier Fryslan, Riagg Rijnmond, Sinaï Centrum en GGZ Westelijk Noord-Brabant.

Algemene landelijke voorzieningen waar men terecht kan voor informatie en advies over hulpverleningsmogelijkheden in de eigen regio en ook hulp bij een goede verwijzing naar een instelling voor hulpverlening of hulp bij praktische problemen zijn de *Stichting Korrelatie* (www.korrelatie.nl) en *Sensor* (voorheen SOS Telefonische Hulpdienst) (www.sensor.nl).

Slachtofferhulp Nederland staat mensen bij om aangifte te doen en schadevergoeding te eisen (www.slachtofferhulp.nl). Daarnaast is *Slachtofferhulp Nederland* er voor nabestaanden en getuigen. *Slachtofferhulp Nederland* heeft voor melders bij de onderzoekscommissie een speciaal telefoonnummer opengesteld: 0900-9999001 (op werkdagen tussen 9 en 17 uur). Ook zijn zogeheten 'casemanagers' aanwezig die over specifieke kennis op dit gebied beschikken.

Dan zijn er organisaties van lotgenoten, zoals de *Vereniging tegen seksuele kindermishandeling binnen het gezin, familie en andere vertrouwensrelaties* (VSK), een landelijke vereniging voor mensen die in hun jeugd te maken hebben gehad met seksuele kindermishandeling binnen het gezin, de familie en andere vertrouwensrelaties (www.vsknederland.nl).

Er zijn verschillende instellingen die zich op het terrein van pastorale zorg bij de verwerking van seksueel misbruik: de Stichting VPSG biedt advies en ondersteuning bij vragen rond seksueel geweld, godsdienst en zingeving (www.vpsg.nl). Zij bieden een luisterend oor voor getroffen en (en mensen in hun omgeving) in hun spreekkamers in Haarlem, via de telefoon of via e-mail.

Alle hier genoemde instellingen zijn benaderd en geïnformeerd door de *Onderzoekscommissie* en hebben zich bereid verklaard om hulp te bieden bij verwijzing of opvang.

Ten behoeve van de ontwikkeling van een specifiek aanbod voor mensen die als minderjarige binnen de *Rooms-Katholieke Kerk* zijn misbruikt heeft de *Onderzoekscommissie* contact gelegd met enkele instellingen voor geestelijke gezondheidszorg verspreid over Nederland. Aan deze instellingen is de wens voorgelegd dat op minstens vier locaties in Nederland binnen de reguliere ambulante instellingen voor Geestelijke Gezondheidszorg steunpunten worden georganiseerd. Op dit verzoek hebben de onderstaande instellingen positief gereageerd. Hier kan gespecialiseerde hulp op het gebied van seksueel misbruik (binnen de *Rooms-Katholieke Kerk*) worden geboden.

De volgende instellingen zijn hiervoor benaderd:

- RIAGG Maastricht (Limburg)
- GGZ Friesland, Leeuwarden (Friesland, Groningen en Drenthe)
- Parnassia/PsyQ, Den Haag
- GGZ Eindhoven en de Kempen

Deze instellingen beschikken over de expertise en een aanbod van hulp voor seksueel getraumatiseerde vrouwen en mannen, waaronder diegenen die als minderjarige binnen de *Rooms-Katholieke Kerk* zijn misbruikt. Dit aanbod komt uitgebreider aan bod in bijlage 2.

De *Gezondheidsraad* bereidt een advies voor dat in de loop van 2011 aan de minister voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport wordt aangeboden. De aanleiding voor dit advies is gelegen in het Actieplan Aanpak Kindermishandeling 'Kinderen veilig thuis' uit 2007: "inzetten op preventie is nodig en effectief. De signalering en melding van kindermishandeling zijn de afgelopen tijd verbeterd. Maar het is op dit moment onvoldoende duidelijk wat de precieze zorgbehoefte is van slachtoffers van kindermishandeling en of het huidige aanbod volstaat."¹⁴³ Bij kindermishandeling gaat het om emotionele verwaarlozing, psychische mishandeling, lichamelijke mishandeling en seksueel misbruik.

¹⁴³ Brief van de minister voor Jeugd en Gezin aan de voorzitter van de Gezondheidsraad van 17 februari 2010 (nummer JZ/LJ-2983817)

Om inzicht te krijgen in de precieze zorgbehoefte wil de minister weten welke bewezen effectieve interventies op dit moment beschikbaar zijn en of de benodigde interventies over het hele land en voor alle slachtoffers (kinderen en volwassenen) beschikbaar en toegankelijk zijn. Mocht dat niet het geval zijn, dan verwacht de minister aanbevelingen voor het verbeteren van de beschikbaarheid en toegankelijkheid.

Gelet op het belang van dit advies voor slachtoffers van seksueel misbruik vindt periodiek overleg plaats tussen enerzijds de *Gezondheidsraad* en anderzijds de *Onderzoekscommissie* en de *commissie-Samson*.¹⁴⁴

¹⁴⁴ De commissie-Samson doet onafhankelijk onderzoek naar seksueel misbruik van minderjarigen die onder verantwoordelijkheid van de overheid in instellingen of pleeggezinnen zijn geplaatst (www.onderzoek-seksueel-kindermisbruik.nl) .

3.

Conclusies en aanbevelingen

3.1. Algemeen

Hulp & Recht is een in 1995 opgerichte publieke kerkelijke rechtspersoon van de *Rooms-Katholieke Kerk*. Aanvankelijk was de instelling opgericht voor seksueel misbruik in pastorale relaties in algemene zin, hoewel toen ook gevallen van seksueel misbruik van minderjarigen in het verleden internaten, scholen en seminaries bekend waren. *Hulp & Recht* is in de *Rooms-Katholieke Kerk* wellicht geen unieke, maar wel een bijzondere organisatie. Er zijn in het buitenland niet veel voorbeelden bekend van instellingen waar slachtoffers met hun klachten terecht kunnen die een zekere zelfstandige positie ten opzichte van de *Rooms-Katholieke Kerkprovincie* kennen.

De eerste procedure die de instelling hanteerde was geënt op het kerkelijk recht. In dit recht wordt vooral vanuit het instituut gedacht, richting de pleger. De procedure had veel kenmerken van een formele strafrechtelijke procedure. Dit betekende dat de eisen ten aanzien van de bewijslast voor gesteld misbruik hoog lagen en dat de procedure voor klagers niet erg transparant was.

Eind 2007 vond een herziening van de procedure plaats. De nieuwe procedure is een vorm van klachtrecht. De groep van personen waartegen men kan klagen is in 2007 uitgebreid, namelijk doordat men ook tegen overledenen kan klagen én tegen ieder die betaald of onbetaald werkzaamheden verricht in de *Rooms-Katholieke Kerk* in Nederland. Daarnaast is in 2007 een nieuwe en ruime definitie van seksueel misbruik geïntroduceerd.

In 2007 werden ook de statuten van *Hulp & Recht* gewijzigd. Op grond van haar doelstelling is de instelling niet alleen een instituut voor hulpverlening en klachtenafhandeling in concrete gevallen. Ook het verrichten van onderzoek en studie op het terrein van seksueel misbruik in het algemeen en in de specifieke context van de RK Kerk in het bijzonder en het uitbrengen van algemene beleidsadviezen aan bisschoppen en oversten vallen onder de taken van *Hulp & Recht*. Op grond van de statuten is *Hulp & Recht* een expertisecentrum voor seksueel misbruik in de *Rooms-Katholieke Kerk*. De verwachtingen over een dergelijke rol van *Hulp & Recht* zijn in de praktijk niet waargemaakt.

Omdat *Hulp & Recht* een instelling van de *Rooms-Katholieke Kerk* is, kan al snel de indruk ontstaan van onvoldoende afstand tussen haar en de Kerk. Een dergelijke indruk wordt bovendien versterkt als de procedure op een aantal plekken voor verbetering vatbaar is en de procedure niet in alle gevallen strikt wordt nageleefd en het onderzoek van de BAC – bij voorbeeld – door een bisschop of hogere overste nog eens wordt overgedaan. Dit straalt af op en voedt het wantrouwen in de instelling *Hulp & Recht*.

De voorzitter en leden van de *Beoordelings- en adviescommissie* (BAC) stellen zich onafhankelijk van de *Rooms-Katholieke Kerk* op en verrichten – net als de voorzitter en leden van het bestuur - hun werk met grote inzet en integriteit. Dit geldt in gelijke mate voor de voorzitter en leden van de vorige BAC, medewerkers en oud-medewerkers.

De BAC bestaat uit personen met een juridisch-rechterlijke achtergrond en personen met een andere deskundige achtergrond die gewend zijn onafhankelijk te opereren en zich niet laten beïnvloeden. Het grote aantal meldingen heeft inmiddels geleid tot een verhoogde inzet van de BAC, die daartoe met een aantal personen is uitgebreid.

Het bestuur van *Hulp & Recht* bestaat uit katholieken die door de bisschoppenconferentie en het bestuur van de *Konferentie Nederlandse Religieuzen* worden benoemd. De hiervoor genoemde gremia dienen jaarlijks de begroting goed te keuren. Naast deze formele realiteit is een inhoudelijke terugkoppeling tussen de *Rooms-Katholieke Kerk* en de instelling van groot belang. In de praktijk is het daar niet voldoende van gekomen.

In de periode tussen 1995 en 2009 kreeg *Hulp & Recht* 286 meldingen, gemiddeld twintig per jaar. In dezelfde periode leidden deze meldingen tot 141 klachten: gemiddeld negen per jaar. Op de enorme toename hiervan begin 2010 was *Hulp & Recht* niet berekend. Het aantal meldingen dit jaar (tot 23 november) bedroeg bijna 1800, het aantal klachten 241.

Het grote aantal meldingen in 2010 heeft de instelling volledig overvallen, het bureau was er niet voor toegerust. Richtsnoeren en protocollen ontbraken, evenals richtlijnen voor de registratie en behandeling van reacties, het vervolg daarop en de uitvoering. De bureaumedewerkers moesten zich maar zien te redden. In mei besloot het bestuur tot het aanstellen van een hoofd ad interim en is begonnen met het opzetten van een organisatie en het wegwerken van opgelopen achterstanden. In september was sprake van een enigszins normale situatie. Te lang is gewacht met het professioneel opvangen van deze meldingen en klachten. Te lang was de administratie bepaald niet op orde. Dit vormde een extra voedingsbodem voor het wantrouwen in *Hulp & Recht*. Het bestuur is verantwoordelijk, was op de hoogte van de ernst van de situatie, reageerde onvoldoende adequaat en schoot dan ook tekort.

De benoembaarheid van bestuursleden en leden van de BAC is beperkt tot personen met een katholieke achtergrond. Het ontbreekt aan openheid en verantwoording over wat er met de adviezen van de BAC gebeurt.

Wat de hulpverlening betreft is *Hulp & Recht* onvoldoende toegekomen aan het goed doordenken en organiseren van haar taken. Aan de overige taken die *Hulp & Recht* statutair heeft is de instelling niet of nauwelijks toegekomen. Hierdoor is de focus tot 2010 tamelijk eenzijdig op het afhandelen van meldingen en klachten komen te liggen.

3.2. Conclusies over het functioneren in het verleden

- *Hulp & Recht* is een instelling, waar integer en met hart en ziel wordt gewerkt en waar men doordrongen is van de ernst van seksueel misbruik.

- Dat seksueel misbruik in afhankelijkheidsrelaties én met minderjarigen strafbaar is en tot aangifte aanleiding hoort te zijn, heeft in onvoldoende mate een plaats in het bewustzijn van verantwoordelijken binnen de *Rooms-Katholieke Kerk*.
- Richtsnoeren en protocollen voor medewerkers van *Hulp & Recht* over doorverwijzing naar hulp dan wel naar de klachtenprocedure ontbreken of schieten tekort. Weliswaar bestaan richtlijnen voor registratie en behandeling van meldingen, maar de bekendheid met de procedure en met de in de procedure te verkrijgen voorzieningen (ondersteuning door juridisch adviseur, vertrouwenspersoon) is beperkt.

3.3. Conclusies over noodzakelijke verbeteringen

3.3.1. Positie binnen de Rooms-Katholieke Kerk

Door haar functioneren als kerkelijke instelling wordt *Hulp & Recht* vereenzelvigd met de *Rooms-Katholieke Kerk*. Dit en de wijze de bisschoppen en hogere oversten omgaan met de adviezen van de BAC voeden het wantrouwen in *Hulp & Recht*.

3.3.2. Het functioneren van de organisatie en het bestuur van Hulp & Recht

De huidige organisatievorm van *Hulp & Recht* staat transparantie en verantwoording, intern maar ook naar buiten, in de weg. In de aanbevelingen doet de *Onderzoekscommissie* voorstellen voor verbetering van het functioneren van *Hulp & Recht*.

3.3.3. Hulp & Recht is geen hulporganisatie

In het kader van de klachtenprocedure moet een kleine, maar professioneel toegeruste organisatie bestaan die melders en klagers kan ondersteunen en doorverwijzen naar allerlei vormen van hulp: van praktische hulp tot de meest gespecialiseerde geestelijke gezondheidszorg via huisarts en tweedelijnszorg.

3.3.4. Regeling voor financiële genoegdoening

Voor klagers met verzoeken voor een financiële genoegdoening staan twee wegen open. De eerste weg is civielrechtelijk van aard. De tweede weg is via een onafhankelijke externe commissie waarvan in artikel 19 lid 4 van de procedure bij klachten van seksueel misbruik sprake is. Deze commissie (die niet mag worden verward met de *commissie-Lindenbergh*) is nog steeds niet ingesteld.¹⁴⁵ Dit vraagt om verbetering.

¹⁴⁵ Artikel 19 lid 4 luidt als volgt: Indien klager een verzoek tot schadevergoeding heeft gedaan, wordt het advies en – voor zover nodig – de daarbij gevoegde bijlagen, nadat daaruit de persoonsgegevens zijn verwijderd, door de bisschop, militair ordinarius of overste overhandigd aan een onafhankelijke externe commissie ter bepaling van de hoogte van die vergoeding.” Een dergelijke commissie bestaat nog niet. Wel bestaat een commissie van *Aegon* en de *Rooms-Katholieke Kerk*, maar dit betreft zaken van de oude verzekeringspolis en strekt zich uitsluitend uit tot de bisdommen. Onlangs is de commissie-Lindenbergh ingesteld om over het juridische raamwerk voor de behandeling en vaststelling van schadeclaims te adviseren.

3.4. Aanbevelingen

3.4.1. *Het functioneren van de organisatie*

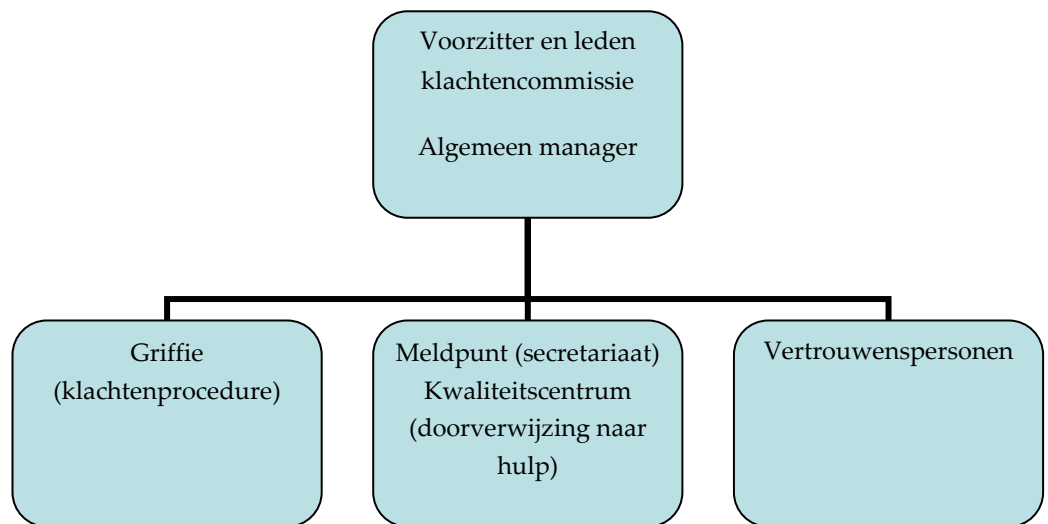
Om de organisatie beter te laten functioneren beveelt de *Onderzoekscommissie* een ingrijpende verbetering in tal van opzichten aan:

- een goed functionerende organisatie, die zo snel mogelijk (binnen één jaar) alle in behandeling zijnde klachten afdoet en voor de toekomst de klachtenprocedure verbetert en zonder haperingen laat functioneren;
- strakke protocollering;
- een uitgebreid en passend hulpaanbod waarnaar klagers met een hulpbehoefte kunnen worden doorverwezen en waarvan de (extra) kosten voor rekening van de *Rooms-Katholieke Kerk* komen;
- een klachtenprocedure die onafhankelijk functioneert en die het bestaande wantrouwen kan wegnemen;
- een regeling voor het vaststellen van schade en de schadevergoeding die de gang naar de gewone rechter niet nodig, maar wel mogelijk maakt.

Dit alles met als hoeksteen openbaarheid, ook over de wijze waarop bisschoppen en oversten omgaan met adviezen en uitspraken uit de klachtenprocedure. De *Onderzoekscommissie* stelt de volgende verbeteringen voor:

1. Een organisatie met twee gremia (met elk een eigen voorzitter en een eigen ambtelijk apparaat) werkt verlamdend en verwarrend. De organisatie kan bestaan uit een klachtencommissie (thans de BAC), een meldpunt, een griffie ter ondersteuning van de klachtencommissie en een professioneel kwaliteitscentrum dat voor klagers met een hulpbehoefte op deskundige wijze kan doorverwijzen naar de juiste hulpinstantie.
2. Voorzitter, bestuursleden en medewerkers van de klachtencommissie worden op voordracht van de klachtencommissie benoemd door de bisschoppenconferentie en de KNR. Bij de selectie hebben criteria ontleend aan deskundigheid voorrang boven katholieke verbondenheid. Ook niet-katholieken kunnen worden benoemd tot voorzitter en leden van het bestuur, medewerkers en de klachtencommissie.
3. De klachtencommissie kent naast een onafhankelijk voorzitter leden met deskundigheid op bestuurlijk en juridisch gebied (zittende en staande rechtelijke macht), op het terrein van slachtofferhulp, van tweede en derdelijns geestelijke gezondheidszorg en van werkgeschiktheid en reïntegratie.
4. De klachtencommissie doet jaarlijks verslag aan de bisschoppenconferentie en de KNR in een openbaar jaarverslag waarin de bij de werving en voordracht van leden en medewerkers gebruikte criteria worden gemeld. Ook bevat het jaarverslag een geanonimiseerde opgave van meldingen, ontvangen en behandelde klachten, adviezen en een overzicht van de wijze van afdoening van de adviezen door bisschoppen en oversten.

5. De voorzitter van de klachtencommissie wordt bijgestaan door een algemeen manager die ambtelijk verantwoordelijk is voor het functioneren van:
- het meldpunt, dat elke melder wijst op alle mogelijkheden van de behandeling van een melding (aangifte, klachtprocedure, informele behandeling van de klacht etc). Het meldpunt zorgt voor de registratie van meldingen en klachten;
 - de toewijzing van – indien gewenst – vertrouwenspersonen en – bij klachten - juridisch adviseurs;
 - het kwaliteitscentrum voor de doorverwijzing naar de juiste hulp aan klagers met een hulpbehoefte;
 - de griffie die belast is met de voorbereiding van zittingen van de klachtencommissie. De griffie heeft ook als taak de bekendmaking van geanonimiseerde uitspraken en adviezen, evaluaties en andere vormen van verantwoording;

6. De instelling wordt in staat gesteld tot het uitvoeren van al haar statutaire taken. Dit betekent dat hiervoor voldoende financiële middelen ter beschikking worden gesteld.

3.4.2. Klachtprocedure

1. Adviezen van de klachtencommissie worden geanonimiseerd openbaar. Bisschoppen en oversten zijn verplicht bij hen bekend geworden voorvallen van seksueel misbruik te melden bij de klachtencommissie en gelet op de taak van de klachtencommissie ook voorvallen van seksueel misbruik van volwassenen. Bij het vermoeden van een niet-verjaard strafbaar feit (zoals verkrachting) moet altijd aangifte worden gedaan of wordt (in alle andere gevallen) contact opgenomen met het *Openbaar Ministerie*.
2. Uitspraken en adviezen van de klachtencommissie worden geanonimiseerd opgenomen in het jaarverslag en (ook op internet) gepubliceerd. Dat geldt ook voor het besluit van de bisschop of hogere overste over de wijze waarop hij het advies uitvoert.

- De bisschop of hogere overste geeft aan klager aan welke middelen van beroep tegen zijn beslissing open staan. Onderscheid moet worden gemaakt tussen de klachtenprocedure en vervolgens de tuchtrechtelijke afdoening: bisschop of overste geven binnen een bepaalde termijn aan de klachtencommissie en de klager, maar ook publiekelijk (ook op internet) gemotiveerd aan of en zo ja in welke mate hij/zij opvolging geeft aan het advies van de klachtencommissie.
3. De klachtprocedure zelf vraagt ook om verbetering of in ieder geval verduidelijking. Bij het vermoeden van een niet-verjaard strafbaar feit neemt de voorzitter van de klachtencommissie contact op met het *Openbaar Ministerie*.
 4. Klagers wordt nadrukkelijk vooraf de keuze voorgelegd of ze al dan niet in aanwezigheid van de aangeklaagde ter zitting van de klachtencommissie willen verschijnen. De commissie heeft overigens niet de indruk dat de klachtencommissie hiermee in het algemeen onverstandig omgaat, maar de huidige tekst van de procedure kan aanleiding zijn te veronderstellen dat deze keuze er niet is en een beroep op een uitzondering moet worden gedaan als men niet in aanwezigheid van aangeklaagde wil worden gehoord. Dit kan – zo is gebleken – tot pijnlijke misverstanden leiden.
 5. Klagers wordt nadrukkelijker dan thans het geval is gewezen op meer informele manieren om hun klacht, bij voorbeeld door bemiddeling of een informele aanpak, tot een voor alle betrokkenen bevredigende oplossing te brengen.
 6. Elk jaar laat de klachtencommissie *zichzelf* extern en onafhankelijk evalueren. Voorts wordt in deze evaluatie nadrukkelijk betrokken de uitvoering van de adviezen door bisschoppen en hogere oversten. De evaluatie wordt (ook op internet) gepubliceerd. De evaluatie spitst zich toe op de vraag of en zo ja bij gegrond verklaarde klachten disciplinaire straffen zijn genomen en hoe dergelijke besluiten zich verhouden tot de in de adviezen gedane aanbevelingen. De eerste evaluatie heeft betrekking op het jaar 2010.
 7. De klachtencommissie is statutair adviseur van de bisschoppenconferentie. Elk jaar bespreekt de klachtencommissie met de bisschoppenconferentie en de KNR:
 - jaarverslag
 - ondersteuningsbehoefte
 - meta-thema's uit klachten en adviezen voortvloeiend

3.4.3. *Hulpverlening*

1. Voor de hulpverlening wordt binnen *Hulp & Recht* een Kwaliteitscentrum Hulpverlening Seksueel Misbruik in de Rooms-Katholieke Kerk opgericht. Dit centrum bestaat uit een aantal professionals, consultants die goed zijn ingevoerd in het aanbod van hulpverlening in praktische zin, eerste, tweede en derdelijns geestelijke gezondheidszorg (zie 2.4. en bijlage 2).

Dit centrum faciliteert slachtoffergroepen en maakt groepsgesprekken voor lotgenoten mogelijk. Ook wijst dit centrum familieleden van slachtoffers de weg naar hulpinstanties.

2. Zo nodig kan vanuit dit centrum worden verwezen naar pastorale zorg. Dit centrum organiseert de inzet van vertrouwenspersonen en de ondersteuning van slachtoffers in de afzonderlijke bisdommen. Om van deze hulpverlening gebruik te kunnen maken moet sprake zijn van een klacht, met uitzondering in die gevallen dat wordt verwezen naar pastorale zorg.
3. Het Kwaliteitscentrum sluit zich aan bij platforms en kenniscentra waar wordt nagedacht over hulp aan slachtoffers van seksueel misbruik.

3.4.4. *Jaarlijkse evaluatie*

Het functioneren van vertrouwenspersonen en van juridische adviseurs wordt geëvalueerd. Voor beide functies worden functieprofielen en taakomschrijvingen opgesteld.

Voor vertrouwenspersonen en juridische adviseurs geldt dat ze deskundig zijn en dat hun geloof geen doorslaggevend selectiecriterium is.

- #### 3.4.5. De naam *Hulp & Recht* zorgt voor verwarring en misverstanden. *Hulp & Recht* is geen hulporganisatie en biedt geen recht. Een betere benaming wordt gekozen.

3.4.6. *Regeling voor financiële genoegdoening* *Algemeen*

In 2010 (tot 23 november jl) heeft *Hulp & Recht* 1799 meldingen over (seksueel) misbruik ontvangen. Zo'n 210 melders hebben een klacht ingediend (in totaal 241 klachten).¹⁴⁶ Deze klachten doorlopen de klachtenprocedure en de BAC/klachtencommissie doet na behandeling van deze klachten een uitspraak over het al dan niet gegrond zijn van de klachten. Als klachten gegrond worden verklaard zijn de feiten en omstandigheden vastgesteld en vormen die geen punt van discussie meer bij de vaststelling van eventuele schade. De huidige BAC kan in 2011 200 klachten behandelen.

¹⁴⁶ *Hulp & Recht* maakt onderscheid tussen een melding en een klacht. Iemand kan seksueel misbruik melden en eventueel enkele gesprekken met een vertrouwenspersoon voeren en daar blijft het dan bij. Een melding kan overgaan naar/in een klacht, waarvoor een klaagschrift wordt opgesteld, als een melder een onderzoek wil laten instellen naar de gemelde handelingen.

Dit betekent dat eind 2011/begin 2012 van de nu ingediende 241 klachten bekend is of ze gegrond dan wel ongegrond zijn verklaard.

Verjaring

Vermoedelijk betreffen de meeste klachten die nu in behandeling zijn gebeurtenissen die verjaard zijn.

1. In geval van een bewezen verklaarde onrechtmatige daad is schadevergoeding een juridische consequentie. Als een dergelijke civielrechtelijke vordering zal blijken te zijn verjaard, dan zal - zo stelt de *Onderzoekscommissie* voor - een beroep op verjaring niet leidend zijn bij het antwoord van de *Rooms-Katholieke Kerk* op de vraag of de Kerk overgaat/moet overgaan op betaling van schadevergoeding en/of compensatie anderszins. Het betalen van een schadevergoeding en/of compensatie anderszins na verjaring kan juridisch gekwalificeerd worden als het voldoen aan een natuurlijke verbintenis.
2. Hiermee staat het -juridische - probleem van verjaring financiële genoegdoening niet meer in de weg. De *Onderzoekscommissie* beveelt bisschoppen en hogere oversten aan om verantwoordelijkheid te nemen voor het door seksueel misbruik veroorzaakte en bij velen aangedane leed en daarom bij de vraag naar (financiële) compensatie een beroep op verjaring niet leidend te laten zijn.

Commissie-Lindenbergh

De *Onderzoekscommissie* dringt erop aan dat de *commissie-Lindenbergh* zo spoedig mogelijk voor alle geledingen binnen de *Rooms-Katholieke Kerk* (bisdommen, ordes, congregaties) aanbevelingen doet voor de wijze van afhandeling van schadevergoeding en compensatie. Voor de *Onderzoekscommissie* is het - in het belang van klagers die schadevergoeding en compensatie vragen - denkbaar dat aan deze klagers een collectieve regeling wordt aangeboden. Binnen een dergelijke collectieve regeling zou naar gelang de ernst van de gegrond verklaarde klacht kunnen worden gekozen voor een differentiatie, zodat met de individuele verschillen en belangen rekening kan worden gehouden. In de klachtenprocedure van *Hulp & Recht* zijn onafhankelijke commissies voorzien (artikel 19, lid 4) die zouden kunnen vaststellen hoe de klagers op deze wijze zouden kunnen worden ingedeeld.

Voor individuele klagers die schadevergoeding en compensatie vragen én die niet akkoord zijn met wat hen in een collectieve regeling wordt aangeboden staat de mogelijkheid van de weg naar de rechter open.

Niet-verjaarde zaken

Er zijn ook niet-verjaarde zaken waarover gemeld is of waarover een klacht is ingediend.

De *Onderzoekscommissie* dringt erop aan om zo spoedig mogelijk aangifte te doen. Als dit leidt tot een strafrechtelijke vervolging en rechtszaak, kan de uitspraak worden gebruikt voor een individuele afdoening van schadevergoeding en compensatie.

3.4.7. *Registratie van melden en klachten bij Hulp & Recht*

De instelling heeft - met inachtneming van de bepalingen van de Wet Bescherming Persoonsgegevens - een schat aan informatie verzameld die niet verloren mag gaan.

3.4.8. *Positie binnen de Rooms-Katholieke Kerk*

De bisschoppenconferentie en KNR leggen op uiterlijk 1 juli 2011 aan de *Onderzoekscommissie* een verslag voor. Hierin geven ze aan of en zo ja, op welke wijze zij deze aanbevelingen hebben overgenomen en uitgevoerd.

Aan de hand hiervan zal de *Onderzoekscommissie* in haar eindrapportage voorstellen doen voor de positionering van *Hulp & Recht* als kerkelijke instelling of als zelfstandige stichting.

3.4.9. De *Onderzoekscommissie* dringt er bij bisschoppen en hogere oversten op aan om eensgezind en slagvaardig de over te nemen aanbevelingen uit te voeren.

Bijlagen

1. Verantwoording
2. Hulp aan slachtoffers
3. Lotgenotengroepen
4. Lijst van personen waarmee de *Onderzoekscommissie* heeft gesproken
5. Lijst van personen binnen *Hulp & Recht*
6. Geraadpleegde literatuur en documentatie
7. Lijst van afkortingen
8. Samenstelling van de *Onderzoekscommissie*

Bijlage 1

Verantwoording

In het kader van dit onderzoek en advies heeft de secretaris van de *Onderzoekscommissie* op 9 juli 2010 het secretariaat van *Hulp & Recht* bezocht en daar met de directeur ad interim gesproken evenals met de overige medewerkers kennisgemaakt. Op 7 september heeft de secretaris zestig dossiers over klachten ingezien en bestudeerd. Hierbij ging het vooral om de vraag of en zo ja hoe de adviezen van de *Beoordelings- en Adviescommissie* worden overgenomen door de verantwoordelijke bisschop of overste.

De *Onderzoekscommissie* heeft ter voorbereiding van dit advies informatie gevraagd van *Hulp & Recht* en van de bisschoppenconferentie. Twee personen die een klacht bij *Hulp & Recht* hebben ingediend hebben (het grootste deel van) hun dossier aan de *Onderzoekscommissie* ter beschikking gesteld. Van verschillende personen heeft de *Onderzoekscommissie* - al dan niet vertrouwelijk - informatie ontvangen.

De *Onderzoekscommissie* heeft met zeventien personen gesprekken gevoerd. Met een persoon is gesproken op voorwaarde van anonimiteit. Aan een aantal gesprekken hebben meer personen deelgenomen. In totaal heeft de *Onderzoekscommissie* tien gesprekken gevoerd. Van alle gesprekken zijn verslagen gemaakt die ter goedkeuring zijn voorgelegd aan degenen waarmee is gesproken. Alle verslagen zijn goedgekeurd.

Het secretariaat heeft met zeven organisaties gesproken (in totaal dertien personen) die zich met hulpverlening en met hulp en recht bij seksueel misbruik in het bijzonder bezighouden.

Het feitelijke deel van dit onderzoek is – zonder conclusies en aanbevelingen – voor hoor en wederhoor voorgelegd aan het bestuur van *Hulp & Recht* en aan de contactpersonen van de bisschoppenconferentie en van de *Konferentie Nederlandse Religieuzen*. Voor de verbeteringen en aanvullingen van feitelijke aard is de *Onderzoekscommissie* de betrokkenen dankbaar.

Bij de afronding van haar onderzoek en advies heeft de *Onderzoekscommissie* een voor commentaar rijpe versie van deze rapportage aan de leden van een klankbordcommissie voorgelegd. De klankbordgroep bestaat uit professor mr. Y. Buruma, professor mr. M.S. Groenhuijsen, professor dr. J.C. Kennedy, mevrouw dr. N.J. Nicolai, mr. dr. C.J.M. Schuijt en drs. J. Smit. Professor mr. Y. Buruma en drs. J. Smit hebben commentaar geleverd op dit onderzoek en advies. Hun betrokkenheid bij dit advies had niet het karakter van draagvlakverwerving. Degenen die als klankbord van de *Onderzoekscommissie* hebben gefungeerd hebben zich op geen enkele wijze aan dit onderzoek en aan dit advies, de hierin opgenomen bevindingen, conclusies en aanbevelingen gecommitteerd. De *Onderzoekscommissie* heeft dankbaar gebruik makend van het commentaar van leden van de klankbordgroep haar eigen conclusies getrokken en heeft het verslag van dit onderzoek en advies op de van haar gevraagde en verwachte onafhankelijke wijze opgesteld en vastgesteld.

Bijlage 2

Hulp aan slachtoffers

De *Onderzoekscommissie* acht het wenselijk dat de hulp wordt uitgebreid en geprofessionaliseerd. Juiste verwijzing naar een landelijk netwerk van bestaande voorzieningen is een eerste vereiste.

Daarnaast wil de *Onderzoekscommissie* wijzen op de specialistische voorzieningen die aanwezig zijn op minstens vier locaties in Nederland.

Binnen onderstaande reguliere ambulante GGZ instellingen bestaat de bereidheid om gespecialiseerde hulp op het gebied van seksueel misbruik (binnen de *Rooms-Katholieke Kerk*) te bieden. Het betreft de volgende instellingen:

- RIAGG Maastricht (Limburg)
- GGZ Eindhoven en de Kempen
- GGZ Friesland, Leeuwarden (Friesland, Groningen en Drenthe)
- Parnassia / PsyQ, Den Haag

Deze instellingen beschikken over de expertise en een toegesneden aanbod aan hulp voor seksueel getraumatiseerde mensen. De desbetreffende afdelingen in deze instellingen bieden 'evidence based', dus aangetoond werkzame, behandelingen die voldoen aan internationale kwaliteitseisen. Op alle afdelingen wordt effectiviteits-onderzoek gedaan en vindt een systematische evaluatie van resultaten plaats.

De centra zijn dus te beschouwen als hoog gekwalificeerd. Alle instellingen hebben een site met informatie over de instelling en het hulpaanbod.

Zij hebben het volgende beeld geschetst van hun mogelijkheden:

1. RIAGG Maastricht

Hier is een gespecialiseerde groepsbehandeling voor mannen en voor vrouwen met seksueel geweldervaringen. Zij kunnen zichzelf aanmelden of worden aangemeld door andere instellingen in Zuid-Limburg. Er vindt altijd een individueel voortraject plaats om toe te werken naar de groep. Belangrijk daarin is dat men zijn verhaal eerst individueel kan vertellen en daarna ook kan delen in de groep. Tijdens deelname aan de groep met in totaal twintig bijeenkomsten is het ook belangrijk dat de men kan terugvallen op de individuele hulpverlener. De groep draagt bij aan het verwerken van het seksueel misbruik en richt zich op het leren omgaan met de gevolgen van het seksueel misbruik. Men leert copingstrategieën veranderen. Het delen van misbruikervaringen in de groep maakt dat het schuld- en schaamtegevoel vermindert of zelfs verdwijnt. Als er na deelname aan de groep nog posttraumatische stress-klachten blijven bestaan dan is een individuele verwerkingsgerichte posttraumatische stress stoornis-behandeling (exposure, exposure met rescripting of Eye Movement Desensitisation and Reprocessing (EMDR) mogelijk.

Voor partnerrelatieproblemen met betrekking tot seksualiteit en intimiteit kan de cliënt partnerrelatietherapie krijgen.

Mocht er nog persoonlijkheidsproblematiek blijven bestaan na deze behandeling, dan kan een psychotherapeutische behandeling gericht op persoonlijkheidsverandering ingezet worden.

Inhoudelijk leidinggevend: drs. P. Wijts, klinisch psycholoog
Contact persoon specialistische groepsbehandelingen: Agnes Nieuweweme
Telefoon: 043-3299656
www.riagg-maastricht.nl

2. GGZ Eindhoven en de Kempen

Volwassenen met klachten die het gevolg zijn van traumatische ervaringen krijgen behandeling en ondersteuning van GGzE Centrum Psychotrauma. Binnen GGzE Centrum Psychotrauma is ook het Top Referent Traumacentrum (TRTC) ondergebracht. Dit centrum richt zich op de specifieke gevolgen van vroegkinderlijke chronische traumatisering. Hier wordt standaard een individuele behandeling aangeboden gericht op stabiliseren. Daarnaast wordt er onder andere psychoeducatie in een groep aangeboden of een stabiliserende groepsbehandeling voor complexe posttraumatische stress stoornis ('Vroeger en Verder') of een groepsbehandeling voor mensen met een ernstige dissociatieve stoornis.

Tot nu toe was het aanbod vooral bedoeld voor vrouwen, maar men werkt aan de ontwikkeling van een hulpaanbod voor seksueel getraumatiseerde mannen. Het streven is een wachttijd van drie maanden, maar thans is de wachttijd zes maanden.

Inhoudelijk leidinggevende: drs. T. Horemans, psychiater
Telefoon: 040-2613860
E-mail: info@ggze.nl
www.ggze.nl

3. GGZ Friesland, Leeuwarden

Het Top Referent Trauma Centrum Friesland (TRTC Friesland) is een afdeling van het Centrum Specialistische Behandelingen van de GGZ-Friesland. Het TRTC Friesland biedt poliklinische, deeltijd en klinische behandelingen aan mensen uit heel Nederland met traumagerelateerde problematiek. Hieronder wordt verstaan: de schadelijke psychische, lichamelijke en sociale gevolgen van traumatische ervaringen in de vroege jeugd die voortkomen uit emotionele en/of lichamelijke verwaarlozing, seksueel misbruik, fysieke en/of psychische mishandeling en dergelijke. Voor mensen die als minderjarige binnen de *Rooms-Katholieke Kerk* zijn misbruikt, wordt een hulpaanbod ontwikkeld. Dit zal zowel een groepsaanbod zijn als individuele behandeling en begeleiding. Ook zijn er bij GGZ Friesland goede ervaringen met pastorale zorg (een theoloog als co-therapeut).

Zeker als er sprake is van (complexe) posttraumatische stressstoornis, borderline persoonlijkheidsstoornis of dissociatieve stoornis, biedt het TRTC zowel individuele als groepsbehandelprogramma's. Voor ernstige persoonlijkheidsproblematiek is er binnen de instelling een specialistisch behandelprogramma. Ook hier moet men rekening houden met wachtlijsten.

Contactpersoon: drs. Chris Koopmans, klinisch psycholoog

Telefoon: 058 25 39 400

E-mail: trtcfriesland@ggzfriesland.nl
www.ggz-Friesland.nl

4. Parnassia / PsyQ, Den Haag – regio West Nederland

Hier is het Top Referent Trauma Centrum ingebed in de Afdeling Psychotrauma van PSYQ. Er wordt individuele behandeling aangeboden ter stabilisatie, met daarna mogelijkheden om een op 'verwerking' gericht behandeltraject te volgen, met o.a. imaginaire exposure behandelingen en EMDR. Ook behandelt men ernstiger problematiek, dus waarbij ook sprake is van persoonlijkheidsstoornissen. Zo kan men hier ook voor Schema-therapie terecht. Voor Complexe PTSS is er de cursus 'Vroeger en Verder'. Hiervoor bestaat ook een mannengroep.

Naast de individuele behandeling kan men ook participeren in een 'lotgenotengroep'.

Wachttijden zijn kort: een maand.

Inhoudelijk leidinggevende: drs. Paula de Jong, klinisch psycholoog

Telefoon: 0900-2357797

www.psyq.nl

Bijlage 3

Lotgenotengroepen

Canisius College Nijmegen
Contactpersoon: Raymond Lelkens
E-mailadres: misbruikcanisiuscollege@gmail.com

Eikenburg
Contactpersoon: Frans Jansen
E-mailadres: misbruikeikenburg@gmail.com
Website: www.misbruikeikenburg.nl

Huize Don Rua 's Heerenberg
Contactpersoon: : Janne Geraets
E-mailadres: j.geraets@chello.nl
Website: www.jongensvandonrua.nl

Mea Culpa United
Contactpersoon: Annemie Knibbe
E-mailadres: meaculpaunited@gmail.com
Website: www.bertsmeets.nl

Bijlage 4

Lijst van personen waarmee de *Onderzoekscommissie* heeft gesproken

Met de onderstaande personen heeft de *Onderzoekscommissie* gesprekken gevoerd. Tussen haken (...) staat de datum waarop zij het verslag van het gesprek van de *Onderzoekscommissie* met hen hebben geautoriseerd. Een aantal personen heeft zich tot de *Onderzoekscommissie* gewend met informatie, wensen en suggesties. De *Onderzoekscommissie* is hen erkentelijk en respecteert de wens van velen onder deze personen om hun contacten met de *Onderzoekscommissie* als vertrouwelijk te beschouwen.

3 september 2010

de heer mr. Y.A.J.M. van Kuijk	oud-voorzitter van de Beoordelings- en adviescommissie
professor dr. M.H.F. van Uden	oud-lid van de Beoordelings- en adviescommissie (28 oktober 2010)

mevrouw mr. M.A.F. Tan-de Sonnaville	voorzitter van de Beoordelings- en adviescommissie
de heer mr. R.J.M. Smit	vice-voorzitter van de Beoordelings- en adviescommissie
de heer mr. P.R.M. van der Ven	lid van de Beoordelings- en adviescommissie (19 oktober 2010)

de heer drs. J.B. Waaijer	voorzitter van het bestuur van <i>Hulp & Recht</i>
pater J.M.C. van Duijnhoven o.f.m.	lid van het bestuur van <i>Hulp & Recht</i>
mgr. drs. V.G.P.J.M. Schoenmakers	lid van het bestuur van <i>Hulp & Recht</i>
mevrouw drs. M.H.A. ter Steeg-van Wayenburg	secretaris van het bestuur van <i>Hulp & Recht</i> (10 november 2010)

10 september 2010

professor mr. S.D. Lindenbergh	hoogleraar privaatrecht aan de Erasmus Universiteit (15 oktober 2010)
mevrouw mr. P.M.M. Stassen	hoofd ad interim van <i>Hulp & Recht</i> (15 oktober 2010)

17 september 2010

de heer R.C.G. Egging

de heer Egging heeft in augustus 2009 een klacht ingediend bij *Hulp & Recht*. De Beoordelings- en adviescommissie heeft deze klacht op 25 mei 2010 gegrond verklaard. De aartsbisschop van Utrecht heeft het advies van de BAC overgenomen. De heer Egging is hiertegen in beroep gegaan bij de *Congregatie voor de Geloofsleer* in Rome, omdat de aartsbisschop niet is ingegaan op het verzoek van de heer Egging om schadevergoeding.

Bij het gesprek met de *Onderzoekscommissie* werd de heer Egging begeleid door mevrouw M.J.I.H. Gademann.
(14 oktober 2010)

mevrouw T.A.J.M. Elie

oud-ambtelijk secretaris van de Beoordelings- en adviescommissie. Mevrouw Elie werd tijdens het gesprek met de commissie begeleid door mr. dr. W.E.M. Leclercq, oud-lid van de Beoordelings- en adviescommissie
(27 oktober 2010)

mevrouw M. van Helvert-Willeme

vertrouwenspersoon
(25 oktober 2010)

anoniem¹⁴⁷

(14 oktober 2010)

20 september 2010

mevrouw mr. S.J.E. Horstink-von Meijenfeldt

oud-voorzitter van het bestuur van *Hulp & Recht*
(28 oktober 2010)

29 september 2010

¹⁴⁷ Met een persoon die een klacht wegens seksueel misbruik bij *Hulp & Recht* heeft ingediend heeft de commissie op voorwaarde van anonimiteit gesproken op 17 september 2010.

mgr. mr. drs. Th.C.M. Hoogenboom

vicaris-generaal en hulpbisschop
aartsbisdom Utrecht
(27 oktober 2010)

Verder heeft de *Onderzoekscommissie* gesproken en contact opgenomen met de volgende personen:

9 september 2010

de heer drs. V. Jammers

waarnemend directeur Slachtofferhulp
Nederland

14 september 2010

mevrouw drs. D.A. Veldman RA
mevrouw drs. W. van Berlo

directeur Rutgers Nisso Groep
onderzoekscoördinator Rutgers Nisso
Groep

mevrouw M. Meerburg
mevrouw P. Robbers

voorzitter SMPR
coördinator SMPR

mevrouw ir. S.A. Kortbeek
mevrouw drs. S. Janssen

lid van de directie van Movisie
manager huiselijk en seksueel geweld
Movisie

mevrouw D. Bierings

Vereniging tegen seksuele
kindermishandeling binnen het gezin,
familie en andere vertrouwensrelaties

de heer M. Hovingh

Vereniging tegen seksuele
kindermishandeling binnen het gezin,
familie en andere vertrouwensrelaties

mevrouw L. van den Berg
de heer P. Kemp

directeur Stichting Korrelatie
hulpverlener Stichting Korrelatie

5 oktober 2010

de heer mr. P. Dijkmans
de heer mr. K. Verhaart

juridisch medewerker Besturenraad
advocaat Besturenraad

8 november 2010

de heer drs. A.E.H. Kemmerling

De heer Kemmerling heeft in 2008 een klacht ingediend bij *Hulp & Recht*. Deze klacht heeft de Beoordelings- en adviescommissie op 4 augustus 2008 gegrond verklaard. De Beoordelings- en adviescommissie adviseerde de aartsbisschop in een brief aan klager aan te geven dat de aartsbisschop het in hoge mate betreurt dat klager zich als minderjarige onder toezicht van een priester tengevolge van diens seksueel misbruik onvoldoende veilig heeft gevoeld. Ook werd geadviseerd aan de aartsbisschop om aangeklaagde een afschrift van de zojuist genoemde brief te sturen met daarbij als kanttekening dat de aartsbisschop teleurgesteld is in het toenmalig handelen van aangeklaagde. De aartsbisschop heeft bij brief van 24 oktober 2008 dit advies niet overgenomen.

Bij dit gesprek was de partner van de heer Kemmerling, mevrouw. L. Lourier, aanwezig.

1 december 2010

professor mr. S.D. Lindenbergh

hoogleraar privaatrecht aan de Erasmus
Universiteit

Bijlage 5

Lijst van personen binnen *Hulp & Recht*

de heer mr. G.J.M. Corstens	voorzitter Toetsings- en adviescommissie 1995-2004
mevrouw Th.A.J.M. Elie	ambtelijk secretaris bestuur <i>Hulp & Recht</i> , Toetsings- en adviescommissie, Beoordelings- en adviescommissie 1995-2007
mevrouw mr. S.E. Horstink-von Meyenfeldt	voorzitter bestuur <i>Hulp & Recht</i> 2004-2008
de heer mr. Y.A.J.M. van Kuijk	lid en voorzitter Beoordelings- en adviescommissie (2003-2008)
de heer drs. J.W.H.G. Loyson	lid en voorzitter Beoordelings- en adviescommissie (2002-2005)
de heer drs. P.P.M. van der Ree	voorzitter bestuur <i>Hulp & Recht</i> 1995-2004
kardinaal A.J. Simonis	bisschop van Rotterdam (1971-1983) aartsbisschop van Utrecht (1983-2007)
mevrouw mr. P.P.M. Stassen	hoofd ad interim <i>Hulp & Recht</i> 2010-
mevrouw mr. M.A.F. Tan-de Sonnaville	voorzitter van de Beoordelings- en adviescommissie 2008-
professor dr. M.H.F. van Uden	lid van de Beoordelings- en adviescommissie (1999-2008)
zuster E. Verrijt	meldpuntfunctionaris <i>Hulp & Recht</i> 1995-2008
de heer drs. J.B. Waaijer	voorzitter bestuur <i>Hulp & Recht</i> 2008-

Bron: *Hulp & Recht*

Bijlage 6

Geraadpleegde literatuur en documentatie

Bisschoppenconferentie (1992-2010). *Notulen*. SRKK, Utrecht.

Codex Iuris Canonici (1983).

Hoekstra, R.J. (2010). *Angel en Antenne. Het functioneren van de Inspectie voor de Gezondheidszorg in de casus van de neuroloog van het Medisch Spectrum Twente*. Commissie-Hoekstra, Den Haag.

Hoïng, M., van Engen, A., Ensink, B., Vennix, P., Vanwesenbeeck, I. (2003). *Hulp aan slachtoffers van seksueel geweld: een inventarisatie en kwaliteitsevaluatie van de behandeling van slachtoffers van seksueel geweld in de GGZ en de vrouwenopvang in Nederland*. Eburon, Delft.

Hulp & Recht (1995-2009). *Jaarverslagen. Brochures*. Hulp & Recht, Utrecht.

Jacobs J.Y.M.A. (2010). *Werken in een dwarsverband. Een portret van de gezamenlijke Nederlandse priesterreligieuzen 1840-2004*. Valkhof Pers, Nijmegen.

Nicolai, N. (red.) (2003), *Handboek Psychotherapie na seksueel misbruik*. De Tijdstroom, Utrecht.

R.K. Kerkgenootschap Nederland (2007). *Procedure bij klachten van seksueel misbruik*. SRKK, Utrecht.

Bijlage 7

Lijst van afkortingen

BAC	Beoordelings- en adviescommissie
BBK	Beleidsadviescommissie Bisschoppenconferentie
BW	Burgerlijk wetboek
Caper	Centraal Adviesbureau Priesters en Religieuzen
EMDR	Eye Movement Desensitisation and Reprocessing
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
KPLD	Korps landelijke politiediensten
KNR	Konferentie Nederlandse religieuzen
PTSS	Posttraumatische Stress Stoornis
RIAGG	Regionale Instelling Ambulante Geestelijke Gezondheid
RKK	Rooms-Katholieke Kerkprovincie
SNPR	Samenwerking Nederlandse Priester Religieuzen
TAC	(Gemeenschappelijke) Toetsings- en adviescommissie
TRTC	Top Referent Trauma Centrum
VPSG	Stichting Vrouwen Pastoraat Seksueel Geweld
VSK	Vereniging tegen seksuele kindermishandeling binnen het gezin, familie en andere vertrouwensrelaties

Bijlage 8

Samenstelling van de *Onderzoekscommissie*

De commissie onderzoek naar seksueel misbruik in de Rooms-Katholieke Kerk bestaat uit:

drs. W.J. (Wim) Deetman (voorzitter)
dr. P.J. (Nel) Draijer
mr. P. (Pieter) Kalbfleisch
professor dr. H.L.J.G. (Harald) Merckelbach
professor dr. M.E. (Marit) Monteiro
professor dr. G.H. (Gerard) de Vries

dr. H.P.M. (Bert) Kreemers is secretaris en onderzoeksmanager van de *Onderzoekscommissie*

Adres van de *Onderzoekscommissie*:

Postbus 556
2501 CN Den Haag

E-mail

reactie@onderzoekrk.nl

Website

www.onderzoekrk.nl

